

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:2

Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus

Lausuntotiivistelmä

Oikeusministeriö 2021

Oikeusministeriö

ISBN PDF: 978-952-259-832-5

Helsinki 2021

Kuvailulehti

Julkaisija	Oikeusministeriö	1.3.2021	
Tekijät	Oikeusministeriö, Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto		
Julkaisun nimi	Seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus Lausuntotiivistelmä		
Julkaisusarjan nimi ja numero	Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:2		
Diaari/hankenumero	OM007:00/2019	Teema	Mietintöjä ja lausuntoja
ISBN PDF	978-952-259-832-5	ISSN PDF	2490-1172
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-832-5		
Sivumäärä	100	Kieli	suomi
Asiasanat	Rikoslaki, seksuaalirikos, raiskaus, seksuaalinen hyväksikäyttö		
Tiivistelmä	<p>Oikeusministeriön asettaman työryhmän 7.7.2020 julkaistussa mietinnössä ehdotettiin seksuaalirikoksia koskevan rikoslain 20 luvun kokonaisuudistusta. Oikeusministeriö pyysi mietinnöstä lausunnon 47 taholta. Lausuntoja saapui 57.</p> <p>Seksuaalirikossäännösten uudistamista kokonaisuudessaan kannatettiin laajasti. Lausuntopalaute tukee myös säännösten uudistamista siten, että raiskaussäännöksen ja muiden seksuaalirikossäännösten määrittely perustuu keskeisesti vapaaehtoisuuden puuttumiseen. Myös lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten erottamista omaksi kokonaisuudekseen sekä niitä koskevan vastuun ankaroitamista rikosnimikkeitä, tekojen luokittelua ja rangaistusasteikkoja muuttamalla kannatettiin periaatteessa laajasti.</p> <p>Lausuntopalaute kokonaisuudistuksen toteuttamistavasta oli osin jakautunutta. Osa lausunnonantajista suhtautui myönteisesti mietinnön lainsäädäntöehdotuksiin. Useissa sellaisissakin lausunnoissa kiinnitettiin kuitenkin huomiota tarpeeseen täsmentää ja täydentää vähintäänkin joidenkin säännösten perusteluja. Joissakin lainsäädäntöehdotuksiin kriittisemmin suhtautuvissa lausunnoissa on nostettu esiin tarve laajentaa tai selkiyttää vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuvien seksuaalirikossäännösten soveltamisalaa. Lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevien säännösten ankaroitamista on monessa lausunnossa pidetty riittämättömänä, epäselvänä tai liian monimutkaisena. Toisaalta joissain lausunnoissa huomiota on kiinnitetty sääntelyn mahdolliseen liialliseen ankaruuteen tai ehdottomuuteen tietynlaisissa tapauksissa. Monessa lausunnossa pidettiin ongelmallisina joitain ehdotettuja rikosnimikkeitä. Ehdotettujen lainmuutosten katsottiin lisäävän rikosasioiden määrää merkittävästi ja edellyttävän melko laajoja lisäresursseja ja koulutustarpeita.</p>		
Kustantaja	Oikeusministeriö		
Julkaisun myynti/jakaja	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: vnjulkaisumyynti.fi		

Presentationsblad

Utgivare	Justitieministeriet	1.3.2021
Författare	Justitieministeriet, avdelningen för kriminalpolitik och straffrätt	
Publikationens titel	Totalreform av lagstiftningen om sexualbrott Sammandrag av utlåtandena	
Publikationsseriens namn och nummer	Justitieministeriets publikationer, Betänkanden och utlåtanden 2021:2	
Diarie- /projektnummer	OM007:00/2019	Tema Betänkanden och utlåtanden
ISBN PDF	978-952-259-832-5	ISSN PDF 2490-1172
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-832-5	
Sidantal	100	Språk finska
Nyckelord	Strafflag, sexualbrott, våldtäkt, sexuellt utnyttjande	
Referat	<p>I ett betänkande från justitieministeriets arbetsgrupp den 7 juli 2020 föreslogs att kap. 20 i strafflagen som gäller sexualbrott ska totalreformas. Utlåtande begärdes av 47 remissinstanser. Det kom in totalt 57 utlåtanden.</p> <p>Totalreformen av bestämmelserna om sexualbrott fick brett understöd. Att definiera bestämmelserna om våldtäkt och andra sexualbrott så att de bygger på avsaknad av frivillighet fick generellt ett brett understöd. Att skapa en egen helhet av sexualbrott mot barn och döma ut strängare straff för dessa brott genom att ändra brottsbenämningarna, klassificeringen av gärningarna och straffskalorna understöddes i princip i hög grad.</p> <p>Remissvaren om det föreslagna sättet att genomföra totalreformen var delvis delade. En del av remissinstanserna var positiva till lagstiftningsförslagen. Men även flera av dessa remissinstanser ansåg att vissa förslagen behöver precisering. Enligt några mer kritiska utlåtandena behöver tillämpningsområdet för de bestämmelser om sexualbrott som baserar sig på avsaknad av frivillighet utvidgas eller förtydligas. Många remissinstanser ansåg att de strängare bestämmelserna om sexualbrott mot barn är oklara, otillräckliga eller alltför komplicerade. Samtidigt fäste remissinstanserna dock vikt vid att bestämmelserna eventuellt är alltför stränga eller ovillkorliga. Lagändringarna ansågs öka antalet brottmål avsevärt och kräva tilläggsresurser för myndigheterna.</p>	
Förläggare	Justitieministeriet	
Beställningar/ distribution	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: vjulkaisumyynti.fi	

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Yleinen lausuntopalaute	10
3	Yksityiskohtainen lausuntopalaute	11
3.1	Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely	13
3.2	Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset	25
3.3	Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset	46
3.4	Rangaistukset	85
3.5	Muut huomiot	90
4	Lainsäädäntöehdotusten vaikutukset	96

1 Johdanto

Oikeusministeriö asetti 11 päivänä huhtikuuta 2019 työryhmän, jonka tehtävänä oli valmistella rikoslain (39/1889) seksuaalirikoksia koskevan 20 luvun kokonaisuudistus. Työryhmän tuli erityisesti:

- valmistella säännökset, joilla vahvistetaan suostumuksen asemaa raiskauksen tunnusmerkistössä. Säännösten tulee asiallisesti sisältää rangaistussäännös sukupuoliyhteydestä vastoin toisen ilmaisemaa tahtoa;
- selvittää ja arvioida, voidaanko suostumuksen asemaa vahvistaa muilla muutoksilla, kuten puhtaasti suostumuksen puutteeseen tai suostumuksen ja nykyisen tunnusmerkistön yhdistelmään perustuvalla rikossäännöksellä;
- valmistella muutokset, joilla nuoriin lapsiin kohdistuneet sukupuoliyhteydet säädetään rangaistaviksi raiskausrikoksina ja tehdä tässä yhteydessä ehdotus rangaistusten kiristämiseksi;
- arvioida avutonta tilaa koskevan sääntelyn kattavuutta ja tarkoituksenmukaisuutta ottaen huomioon edellä mainitut muutokset, sekä tehdä tarvittavat muutokset perusteluihin tai sääntelyyn;
- arvioida rikoslain muihin lukuihin sisältyvien seksuaalirikoksia koskevien rangaistussäännösten kehittämistarpeet.

Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa hallituksen esityksen muotoon. Työryhmä luovutti mietintönsä 7.7.2020.

Työryhmä esitti keskeisenä muutosehdotuksenaan raiskausrikoksen muuttamista suostumusperusteiseksi säätämällä raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkistökiteijäksi sukupuoliyhteydessä olemisen sellaisen henkilön kanssa, joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti.

Kuusitoista vuotta nuorempiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia koskevat säännökset erotettaisiin pääosin aikuisia koskevista säännöksistä. Yleinen suojaikäraja säilyisi kuudessatoista vuodessa: tätä nuorempaan lapseen kohdistuva sukupuoliyhteys tai seksuaalinen teko olisi aina rangaistava nuorten keskinäisiä tekoja lukuun ottamatta. Lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen suojaa vahvistettaisiin säätämällä uusina rikoksina lapsenraiskaus ja seksuaalinen kajoaminen lapseen. Sääntelyssä olisi myös uusi kahdentoista vuoden ikäraja, jota nuorempia lapsia suojattaisiin ankarammilla rangaistussäännöksillä. Myös kuusitoista muttei kahdeksantoista vuotta täyttäneitä lapsia suojattaisiin edelleen aikuisiin nähden erällä erityissäännöksillä.

Keskeisistä seksuaalirikoksista säädettäisiin myös törkeät tekomuodot. Joitain muutoksia tehtäisiin myös sukupuoliyhteyden määritelmään, paritussäännökseen ja eräisiin muihin lakeihin.

Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuus laajenisi myös muihin kuin koskettelutekoihin. Seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen säädettäisiin seksuaalirikoksena rangaistavaksi.

Rikoslain 20 luvun uudet rikostunnusmerkistöt merkitsisivät seksuaalirikoksina rangaistavien tekojen alan laajenemista jonkin verran. Seksuaalirikosten rangaistukset ankaroituisivat sekä aikuisiin että lapsiin kohdistuvien rikosten osalta.

Mietintöön sisältyy Amnesty International Suomen osasto ry:n eriävä mielipide.

Pyydetty ja saadut lausunnot

Oikeusministeriö pyysi työryhmän mietinnöstä lausuntoa 47 taholta. Lausunnon antamisaika oli 10.7.–30.9.2020. Muillekin kuin jakelussa mainituille annettiin mahdollisuus antaa lausunto lausuntopalvelu.fi-sivustolla. Lausuntoja saapui 57, joista yksityishenkilöiden lausuntoja oli kolme.

Alkuperäiset lausunnot ovat kokonaisuudessaan saatavissa valtioneuvoston hankerekisteristä osoitteesta:

<https://oikeusministerio.fi/hanke?tunnus=OM007:00/2019>

Lausuntoa pyydettiin seuraavilta tahoilta, joista tähdellä merkityt (*) antoivat lausunnon:

Auktorisoidut lakimiehet ry
Eduskunnan oikeusasiamies*
Etelä-Suomen syyttäjäalue*
Helsingin hovioikeus
Helsingin käräjäoikeus*
Helsingin poliisilaitos
Helsingin yliopisto / Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti
Itä-Suomen hovioikeus*
Kehitysvammaliitto
Keskusrikospoliisi*
Korkein oikeus (varataan tilaisuus antaa lausunto)*
Kriminaalihuollon tukisäätiö
Lapsiasiavaltuutettu*
Lasten perusoikeudet - Children's Fundamental Rights ry*
Lastensuojelun Keskusliitto ry*
Länsi-Suomen syyttäjäalue*
Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry - Mannerheims Barnskyddsförbund rf*
Oikeuspoliittinen yhdistys - Rättspolitiska föreningen Demla ry*
Oulun käräjäoikeus*
Pelastakaa Lapset ry*
Pirkanmaan käräjäoikeus*
Poliisihallitus*
prosessioikeuden professori Johanna Niemi*
Raiskauskriisikeskus Tukinainen ry*
rikos- ja prosessioikeuden professori Matti Tolvanen*
rikosoikeuden ja kriminologian professori Tapio Lappi-Seppälä
rikosoikeuden professori Kimmo Nuotio*
Rikosseuraamusalan henkilöstöyhdistys RikHe ry
Rikosseuraamuslaitos*
Rikosuhripäivystys*
SERITA-hanke
Setlementti Tampere ry/Välitä-hanke*
Sexpo-säätiö*
Sisäministeriö*
Sisä-Suomen poliisilaitos
Sosiaali- ja terveysministeriö*
Suomen Asianajajaliitto - Finlands Advokatförbund*
Suomen Kriminalistiyhdistys - Kriminalistföreningen i Finland ry
Suomen Lakimiesliitto - Finlands Juristförbund ry*

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto ry - Finlands Polisorganisationers Förbund rf*
Suomen Syyttäjähdistys ry*
Suomen tuomariliitto - Finlands dömareförbund ry*
Terveysten ja hyvinvoinnin laitos*
Valtakunnansyyttäjän toimisto / Syyttäjälaitos*
Valtioneuvoston oikeuskansleri*
Valtiovarainministeriö*
Vankilavirkailijain Liitto VVL ry

Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat tahot, joille ei ollut lähetetty lausuntopyyntöä:

Jorma Dahlström
Dreamwear Club ry
Ensi- ja turvakotien liitto ry
Exit – pois prostituutiosta ry
Invalidiliitto ry
Itä-Suomen syyttäjäalue
Julkiset oikeusavustajat ry
Minni Leskinen
Naisjärjestöjen Keskusliitto
Naisten Linja Suomessa ry
Oulun ensi- ja turvakoti ry
Pohjois-Suomen syyttäjäalue
Mikko Rudanko
Seta ry
Anna Sillanpää
Suojellaan Lapsia ry
Suomen Kätilöliitto
Suomen Psykologiliitto ry
Simo Tolkki
Tasa-arvovaltuutettu
Trasek ry
Ulkoministeriö

Tämä lausuntotiivistelmä sisältää teemoittaisen koosteen lausuntojen sisällöstä. Kysymyksessä on tiivistelmä eikä lausuntojen koko sisältöä ole toistettu yksityiskohtaisesti. Lausumia on tiivistelmää varten jouduttu lyhentämään, niitä on ryhmitelty uudestaan ja niiden kieliasua on yhtenäistetty. Lausumia ei pääsääntöisesti ole toistettu siltä osin kuin lausunnoissa toistetaan esityksen ehdotuksia tai argumentaatiota taikka muissa lausunnoissa jo esitettyä. Lauseita on myös siirretty eri otsikoiden alle siten, että kutakin teemaa koskevat lausumat on pyritty kokoamaan saman otsikon sisään.

2 Yleinen lausuntopalaute

Seksuaalirikossäännösten uudistamista kokonaisuudessaan *kannatettiin laajasti*.

Raiskaussäännöksen ja muiden seksuaalirikossäännösten määrittelyistä **vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuvaksi** *kannatettiin yleisellä tasolla laajasti*. Osa lausujista kannatti raiskaussäännöksen ehdotettua toteuttamistapaa sellaisenaan tai eräin huomioin. Osassa lausunnoista katsottiin, että säännöstä tai sen perusteluja tulee täsmentää esimerkiksi vapaaehtoisuuden puuttumisen arvioinnin osalta. Joissakin lausunnoissa esitettiin raiskaussäännöksen soveltamisalan laajentamista tai selventämistä esimerkiksi lisäämällä tunnusmerkistöön nimenomaisesti valta-aseman väärinkäyttöä koskevia tilanteita. Muutamassa lausunnossa esitettiin myös tuottamuksellisen raiskauksen säätämistä rangaistavaksi tai ainakin asian harkitsemista vielä pidemmälle.

Seksuaalista kajoamista koskevaa säännöstä ja sen törkeän tekemuodon säätämistä *kannatettiin periaatteessa varsin laajasti*, mutta toteuttamistavasta, erityisesti säännösten selkeyden ja soveltamisalan osalta esitettiin vastaavanlaisia huomioita kuin raiskaussäännöksestä. Moni lausuja esitti uhrin haavoittuvaan asemaan liittyvien seikkojen mainitsemista nimenomaisesti raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen törkeiden tekemuotojen tunnusmerkistöissä.

Seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan säännöksen osalta *lausuntopalaute oli jakautunut*. Osa lausujista piti säännöksen säilyttämistä ehdotetulla tavalla muutettuna perusteltuna. Osa lausujista esitti, että kaikki tai ainakin tietynlaiset säännökseen kuuluvat sukupuoliyhteyden sisältävät teot tulisi olla rangaistavia raiskauksena. Myös muita toteuttamisvaihtoehtoja esitettiin joidenkin säännökseen kuuluvien tekojen arvostelun ankaroittamiseksi edelleen. Joissakin lausunnoissa pidettiin epäselvänä säännöksen suhdetta raiskausta ja seksuaalista kajoamista koskeviin säännöksiin. Monessa lausunnoissa nähtiin 16–17 vuotiaiden aseman mahdollisesti heikentyvän joiltain osin.

Seksuaalisen ahdistelun rangaistavuuden laajentamista muihin kuin koskettelutekoihin *kannatettiin laajasti*. Toteuttamistavasta esitettiin joitakin huomioita. Joissakin lausunnoissa esitettiin, että säännöksen soveltamisalaa tulisi vielä selvittää. Muutamassa lausunnossa kyseenalaistettiin joidenkin säännöksessä ehdotettujen tekotyyppien säätäminen rangaistavaksi.

Seksuaalisen kuvan luvattoman levittämisen säätämistä seksuaalirikoksena rangaistavaksi *kannatettiin laajasti*. Joissakin lausunnossa pidettiin tarpeellisena selvittää säännöksen soveltamisalaa.

Sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista ehdotetulla tavalla *kannatettiin varsin laajasti*. Joissakin lausunnoissa esitettiin vaihtoehtoisia määritelmiä tai määritelmän laajentamista edelleen.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita esitettiin muun muassa seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä, paritussäännöksestä sekä tarpeesta arvioida jatkovalmistelussa lainkonkurrensia ja säännösten keskinäistä suhdetta koskevia kysymyksiä.

Alle 16-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvia tekoja koskevien säännösten erottamista omaksi kokonaisuudekseen *kannatettiin laajasti*.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ankaroittamista rikosnimikkeitä, tekojen luokittelua ja rangaistusasteikkoja muuttamalla *kannatettiin periaatteessa laajasti*. Toiteuttamistavan osalta *lausuntopalaute oli jakautunut*. Osa lausujista piti mietinnössä ehdotettuja säännöksiä perusteltuina parannuksina nykytilaan. Useissa lausunnoissa kannatettiin periaatteessa sitä, että on ehdoton ikäraja, jota nuorempaan kohdistuvaa sukupuoliyhteyttä ei voisi katsoa lapsenraiskausta lievemmäksi rikokseksi. Osa lausujista katsoi, että lapsenraiskaussäännöksen soveltuminen 12- muttei 16-vuotta täyttäneeseen lapseen on riittämätöntä, epäselvää tai liian monimutkaista. Vastaavanlaisia huomioita esitettiin ehdotetusta seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta rangaistussäännöksestä. Toisaalta joissakin lausunnossa kiinnitettiin huomiota ehdotetun sääntelyn mahdolliseen liialliseen ankaruuteen tai ehdottomuuteen tietynlaisissa, esimerkiksi nuorten keskinäisissä, tapauksissa. Joissakin lausunnoissa esitettiin lapsen ikää koskevasta tahallisuusedellytyksestä luopumista.

Lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevien säännösten siirtämistä rikoslain 17 luvusta 20 lukuun ja soveltamisalan laajentamista *kannatettiin laajasti*. Joissakin lausunnoissa kaivattiin tunnusmerkistössä tarkoitettujen kuvien nykyistä tarkempaa määrittelyä.

Ehdotettuja rangaistusasteikkoja *kannatettiin varsin laajasti*. Uusien törkeiden tekomuotojen säätäminen ja niiden ehdotetut rangaistusasteikot saivat laajaa kannatusta. Joissakin lausunnoissa esitettiin mietinnössä ehdotettua ankarampia asteikkoja tai tietynlaisten tekojen luokittelemista ankaramman asteikon sisältävän säännöksen alle. Joissakin lausunnoissa tuotiin esiin, että rangaistusten ankaroittamista olennaisempaa on panostaa rikoksia ennalta ehkäiseviin toimiin. Muutamassa lausunnossa asteikkoja pidettiin mahdollisesti liian ankarina ja huomiota kiinnitettiin tässä yhteydessä rikostunnusmerkistöjen laajoihin soveltamisaloihin.

Ehdotetuista rikosten nimikkeistä ja säännöksissä käytetystä terminologiasta näkemykset *jakautuivat jossain määrin*. Vaikka ehdotettuja nimikkeitä kannatettiin varsin laajasti, monessa lausunnossa pidettiin ongelmallisina erityisesti seuraavia ehdotettuja rikosnimikkeitä: seksuaalinen hyväksikäyttö, seksuaalinen kajoaminen ja sukupuoliyhteys lapsen kanssa. Kriittisissä kannanotoissa nimikkeiden ei katsottu kuvaavan riittävän hyvin säännöksen sisältöä tai niitä ei pidetty muista syistä asianmukaisina.

Esityksen vaikutuksia koskevissa lausumissa kiinnitettiin huomiota erityisesti juttumäärien kasvuun, koulutustarpeisiin, uhrien asemaan ja resurssitarpeisiin.

Huomioita muuhun lainsäädäntöön liittyen esitettiin muun muassa raskauden keskeyttämisestä ja sukupuoliyhteydestä lähisukulaisen kanssa.

Muita huomioita liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin esitettiin tarpeesta huomioida perustelutekstissä paremmin transihmisten asema. Lisäksi pidettiin tarpeellisena panna seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen yhteydessä tiedottamiseen, koulutukseen ja seksuaalikasvatukseen.

3 Yksityiskohtainen lausuntopalaute

3.1 Vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuva sääntely

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökiteiksi vapaaehtoisuuden puute ehdotuksen mukaisesti?

Mitä mieltä olette ehdotetuista säännöksistä, jotka koskevat tilanteita, joissa teon kohteella ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan (rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohta ja 3 §:n 2 momentin 2 kohta)?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän uudistusta perusteltuna ja muotoilua onnistuneena. Tämä tunnusmerkistökitejä korostaa oikealla tavalla uhrin seksuaalisen itsemääräämisoikeuden merkitystä. Näin myös vältetään termin "suostumus" käyttö, sillä se puolestaan jäsentäisi tilanteen liian vahvasti siten, että toinen osapuoli on siinä aktiivinen ja toinen passiivinen. Uudistus on periaatteellisesti erittäin merkittävä eivätkä sen vaikutukset ole aivan täysin ennakoitavissa. Sen vuoksi on tärkeää, että ehdotuksen perusteluissa käsitellään oikeuskäytännössä usein esiintyneitä tilanteita konkreettisesti. On myös eduksi, että uudistuksessa on voitu hyödyntää tutkimustietoa oikeuskäytännöstä.

Pidän 2 momenteissa omaksuttuja muotoiluja perusteltuina. On hyvä, että myös niin sanotut äkilliset tilanteet on tässä otettu huomioon.

Suomen tuomariliitto: Tuomariliitto kannattaa ehdotusta. Mietinnössä on tarkasteltu suostumusperusteen käytännön toteutusta huolellisesti (s. 109–116). Tuomariliitto pitää lainsäädännöllistä valintaa perusteltuna.

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa on mainittu erikseen se, että raiskauksesta tuomitaan myös se, joka saa toisen kolmannen kanssa sukupuoliyhteyteen väkivallalla tai uhkausta käyttämällä. Perustellumpaa olisi sisällyttää vastaava säännös koskemaan kaikkia raiskauksen tekotapoja.

Esitetty rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentti vastaa pääosin voimassa olevaa lainsäädäntöä. Tunnusmerkistön laajentaminen on kuitenkin osoittautunut tarpeelliseksi. Käytännössä puolustuskyvyttömän raiskaamiseen liittyy yleisesti ottaen hankalia näyttö- ja tahallisuuskysymyksiä.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Suostumuksen tai vapaaehtoisuuden puutteseen perustuva lakimuutos on tervetullut uudistus ja vastaa sekä useissa muissa Euroopan maissa tehtyjä tai suunniteltuja muutoksia että sitä, mitä voidaan katsoa sekä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden että henkilökohtaisen ja seksuaalisen koskemattomuuden yleisesti vaativan. Tärkeää olisi kuitenkin myös määritellä, mitä ”suostumus” tai ”vapaaehtoisuus” tarkoittaa ja edellyttää. Olisi ehkä ollut hyvä, että todistustaakkaa koskevia kysymyksiä olisi ainakin jossain määrin nyt käsitelty myös perusteluissa. Olisi perusteltua tarkastella vielä tarkemmin kysymystä tahallisuusvaatimuksesta luopumisesta tiettyjen seksuaalirikosten (raiskaus, seksuaalinen kajoaminen) osalta, sillä nyt (s. 116–117) tämä on tehty aika suppeasti.

Sexpo-säätiö kannattaa ns. suostumusperustaista seksuaalirikoslainsäädäntöä, jossa keskeisenä suojeltavana oikeushyvinä on seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Nyt ehdotettava muotoilu jättää huomattavasti tilaa tapauskohtaiselle arvioinnille ja riskinä on, että tutkinnassa ja myöhemässä todistelussa painottuu juuri rikoksen uhrin käyttäytyminen. Vapaaehtoisuuden jälkikäteinen arviointi on haastavaa tilanteissa, jotka ovat tavallisesti yksityisiä ja epämuodollisia, ja monesti seksuaalikäyttäytymiseen liittyy epäselvää kommunikaatiota, kulttuuristen olettamien seuraamista ja/tai päihteiden käyttöä. Sääntelyn lähtökohtana oleva avoimeen kommunikaatioon ja selkeästi ilmaistuun tahdonilmaisuu perustuva lähtökohta on kannatettava, mutta lainsäädännön muutos vaatii myös merkittävää seksuaalikulttuurin muutosta, jotta sen yhteiskunnalliset vaikutukset realisoituisivat.

Vaikka pelko ja lamaantuminen ovat tunnettuja ilmiöitä seksuaalisesti epämieluisissa ja uhkaavissa tilanteissa, on seksuaalitalanteiden kommunikaatiossa huomioitava kaikkien osapuolten vastuu yhteisymmärryksestä. Kiitämme sitä, että perusteluissa on huomioitu ns. ”jatkuva suostumus” kuten esimerkiksi ihmissuhteissa rakennettu yhteisymmärrys sallituista toimintatavoista.

Naisten Linja Suomessa ry: Ehdotettu muutos parantaa uhrien oikeutta seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen. Ehdotetun uudistuksen tehoa kuitenkin heikentää se, ettei vapaaehtoisuutta ole määritelty. Ehdotus jää esimerkiksi epäselväksi sen suhteen, miten painostamista pitäisi arvioida ja missä vaiheessa painostus ylittää rajan, jolloin ei voida enää puhua vapaaehtoisuudesta.

Ehdotettuun 2 momenttiin olisi lisättävä tekemuotona myös se, että tekijä väärinkäyttää valta-asemaansa saadakseen toisen sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon (nykyinen seksuaalinen hyväksikäyttö). Tältä osin Naisten Linja viittaa myös Amnesty International Suomen osaston erivävään mielipiteeseen sekä varatuomari Minni Leskisen lausuntoon.

Tuottamuksellisen raiskauksen ja tuottamuksellisen seksuaalisen kajoamisen tarvetta tulisi selvittää lisää.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Muutos on välttämätön, koska seksuaaliväkivaltatilanteissa uhrin pelosta johtuva lamaantuminen on voitu tulkita suostumukseksi tekoon. Seksuaalirikoksen tekijöillä on usein ajatusvääristymiä, joihin rikoksia ennaltaehkäisevässä hoidossa yritetään vaikuttaa. Säännösten ehdotettu tarkentaminen ehdotetussa 2 momentissa on tarpeen, koska nykyisessä laissa pelkotilaa tai muuta pätevän suostumuksen antamiseen vaikuttavaa tietoisuudentilaa ei ole riittävästi huomioitu.

Setlementti Tampere ry: Setlementti Tampere ry kannattaa ehdotusta säätää seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puute. Olemme kuitenkin samaa mieltä Tukinainen ry:n kanssa heidän kannanotossaan esiin nostamista, uudistukseen sisältyvistä vakavista ongelmista: erityisen haavoittuvia uhrien määrittelemättömyys, tiettyjen tekojen rangaistavuuden lieventyminen nykytilanteeseen nähden (mm. 16–17-vuotiaat ja oman vanhemman uhriksi joutuvat) ja tahallisuuden säilyminen raiskauksen tunnusmerkistössä.

1 §:n 2 momentissa pitäisi täsmentää vapaaehtoisuuden sisältöä Ruotsin lainsäädännön tapaan. Laissa pitäisi tarkemmin määritellä tilanteet, joissa tekijällä on vastuu varmistaa toisen osapuolen vapaaehtoisuus aktiin.

Setlementti Tampere ry kannattaa 2 momentissa kyseisten kohtien lisäyksiä – heikentynyt tajunnantila, voimakas päihtymys ja tilanteen äkillisyys. Setlementti Tampere ry on samaa mieltä sekä Amnesty International Suomen osaston jättämän erivävän mielipiteen, että Tukinainen ry:n lausunnon kanssa siitä, että raiskauksen määritelmän tulee kattaa myös sellaiset teot, jotka perustuvat tekijän aseman hyväksikäyttöön.

Naisjärjestöjen Keskusliitto: Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että uudistus tulee tehdä siten, että raiskaus perustuu ja rakentuu suoraan vapaaehtoisuuden puutteelle. Nyt esitetty raiskaussäännös ei ole puhdas suostumussäännös, vaan siihen on yhdistetty vanha pakottamissäännös. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, ettei ehdotetulla uudistuksella tosiasiaassa muuteta nykyistä oikeustilaa paremmaksi vaan otetaan tasa-arvon takapakkia.

Työryhmän ehdotuksen yksi heikkous on se, että sitä, mitä vapaaehtoisuudella tarkoitetaan, ei ole määritelty. Seksuaalisena hyväksikäyttönä määritellyt tilanteet on siirrettävä raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen rikosnimikkeiden alle.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa 2 momentissa kyseisten kohtien lisäyksiä, joita ei ole nykyisessä laissa (heikentynyt tajunnantila, voimakas päihtymys ja tilanteen äkillisyys). Raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen määritelmien tulee kattaa myös sellaiset teot, jotka perustuvat tekijän aseman hyväksikäyttöön.

Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisoinnin mahdolliset vaikutukset tulisi arvioida.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää suostumuksen puutteen ehdotusta selkeänä, uhrin oikeusturvaa parantavana lisäyksenä ja siksi kannatettavana.

Korkein oikeus: Korkeimmalla oikeudella ei ole huomautettavaa raiskausta ja seksuaalista kajoamista koskevan sääntelyn muuttamiseen vapaaehtoisuuden puuttumiseen perustuvaksi. Oikeuskäytännöstä voi kuitenkin muodostua epäyhtenäistä, jos vapaaehtoisuuden puuttumisen arviointia varten ei pyritä täsmentämään ja konkretisoimaan harkintaa ohjaavia kriteereitä. Vapaaehtoisuuden arvioinnin kannalta olisikin syytä pohtia, voitaisiinko erityisesti raiskausta koskevassa sääntelyssä luopua 1 ja 2 momenttien tekotapojen erillisyydestä tai olisiko näiden tekotapojen keskinäistä suhdetta muutoin mahdollista selkeyttää. Korkein oikeus katsoo, että jatkovalmistelussa pitäisi vielä arvioida, voitaisiinko sääntelyä kehittää siihen suuntaan, että se kuvaisi nyt ehdotettua täsmällisemmin ja ennakoitavammin niitä seikkoja, jolloin vapaaehtoisuutta ei ole ja jotka tulisi ottaa huomioon vapaaehtoisuuden puuttumista arvioitaessa.

Lasten perusoikeudet ry: Kannatamme ehdotusta. Uhrin suostumuksen puuttuminen ja haavoittuva asema on tärkeää tuoda selkeäsanaisesti esiin. Entä parituksen ja ihmiskaupan kohteena olevan hyväksikäyttö – onko raiskaus, jos tekijä tietää, että kyseessä parituksen tai ihmiskaupan uhri. He ovat todella haavoittuvassa asemassa.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa ehdotusta. Raiskauksen tunnusmerkistön muuttaminen vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuvaksi on Suomen ihmisoikeusveloitteiden mukaista ja sukupuolten tasa-arvoa lisäävä tärkeä ja odotettu uudistus. Tasa-arvovaltuutettu kannattaa raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen yleissäännöksiä tarkentavana mainintoja niistä erityisistä tilanteista, joissa uhrilla ei ole mahdollista muodostaa tai ilmaista tahtoaan, mukaan lukien pelkotila ja tilanteen äkillisyys.

Itä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta. Esitetty muutos on yksi tärkeimmistä uudistustarpeista. Kaikki esitetyt vaihtoehdot ovat kuitenkin tulkinnanvaraisia, minkä

voidaan odottaa aiheuttavan näytöllisiä ongelmia. Esitetyistä paras on kuitenkin mietinnössä ehdotettu vaihtoehto.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa vapaaehtoisuuden puutteen sisällyttämistä seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi ehdotetun vaihtoehdon mukaisesti. Mietinnössä suostumusperusteisuutta on myös tarkasteltu laajasti ja huolellisesti. Raiskausrikoksen tunnusmerkistön muuttaminen työryhmän esittämällä tavalla saattaa kuitenkin johtaa raiskausrikoksen toteennäyttämistä koskeviin hankaliin rajanvetoihin, minkä työryhmäkin on tunnistanut.

Ehdotuksen mukaan raiskaussäännös muutettaisiin suostumusperustaiseksi. Tämän uudistuksen myötä Suomen kansallinen lainsäädäntö vastaisi myös kansainvälisiä velvoitteita, joten uudistus on erittäin tervetullut ja positiivinen asia.

Työryhmän esitykset asianomistajan avutonta tilaa tai pelkotilaa koskevan sääntelyn laajentamisesta koskemaan nyt kysymyksessä olevia seksuaalirikoksia nojautuvat mietinnössä esiin tuotuun laajaan tutkimustietoon. Esitykset ovat perusteltuja ja kannatettavia.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry kannattaa muutosta. Demla pitää erittäin myönteisenä, että vapaaehtoisuuden puute säädettäisiin keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi. Demla on iloinen siitä, että esityksessä on tarkasteltu vapaaehtoisuuden ja sen puuttumisen sekä sukupuolisen kanssakäymisen muotoja hyvin monipuolisesti ja että ratkaisevaa vapaaehtoisuuden ja sen puuttumisen arvioinnissa olennaista on tilannekohtainen objektiivinen arviointi esityksessä esitetyn tavoin (Työryhmän mietinnön yksityiskohtaiset perustelut, s. 148–150). Aiempien lausujien ohella Demla pitää kuitenkin huomionarvoisena nostaa esille suostumusperusteisen raiskaussäännöksen näyttöongelmat sekä tunnusmerkistön mukaisen suostumuksen tulkinnan että tahallisuusarvioinnin osalta.

Demla pitää erittäin kannatettavana 1 §:n 2 momentin 2-kohdan ehdotusta muuttaa puolustautumisen vaatimus muotoiluun "ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan". Demla pitää kuitenkin ehdotetun rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momenttia suppeana, verrattuna työryhmän muistion yksityiskohtaisiin perusteluihin. Demla yhtyy tältä osin lausunnossaan Minni Leskisen lausunnossa ehdotettuun.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry kannattaa ehdotusta. Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (Istanbulin sopimus) edellyttää, että toiseen henkilöön ilman tämän suostumusta kohdistuva seksuaalinen teko säädetään rangaistavaksi. Siten ehdotus tukee Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden täytäntöönpanoa.

Suomen Psykologiliitto: Psykologiliiton oikeuspsykologian ammatillinen työryhmä näkee ehdotetun muutoksen hyvänä, sillä vapaaehtoisuuden puute keskeisenä tunnusmerkistökijänä vastaa nykyhetken ymmärrystä seksuaalirikoksesta (yksi osapuoli ei halua toteutunutta seksuaalista kanssakäymistä). Tällöin arviointi siirtyy tapauksissa vastustelun arvioimisesta suostumuksen arvioimiseen. Tämä ei välttämättä helpota tapausten ratkaisua, vaan edellyttää sensitiivistä, mutta yksityiskohtaista selvitystä siitä, ovatko osapuolet ilmaisseet suostumustaan toisilleen ymmärrettävällä tavalla. Vapaaehtoisuuden puute tunnusmerkistökijänä on myös selvästi aiempaa paremmin linjassa käyttäytymistieteellisen tutkimustiedon kanssa, sillä seksuaalirikoksen kohteeksi joutuvilla ei aina ilmene vastustelukäyttäytymistä.

Rikoslain ehdotetut uudet säännökset tapauksista, joissa kohteella ei ole mahdollisuutta ilmaista tai muodostaa tahtoaan koetaan myönteisinä, sillä ne ovat linjassa suostumusperustaisen sääntelyn kanssa sekä psykologisen tutkimustiedon kanssa (mm. kehityspsykologiset tekijät, voimakkaisiin stressitilanteisiin liittyvät lamaantumisreaktiot).

Oikeuskansleri: En nimenomaisesti kannata tai ole kannattamatta mietinnössä ehdotettua ja vaihtoehtoja. Vapaaehtoisuuden puute raiskauksen keskeisenä tunnusmerkistökijänä näyttäisi peilaavan voimassaolevaa säännöstä paremmin nykykäsitystä siitä, että seksuaalisessa kanssakäymisessä osapuolten tulee olla mukana omasta tahdostaan ja vapaaehtoisesti. Vapaaehtoisuuden puuttumisen käsitettä ja sen sisällön tulkintaa tulisi vielä selventää.

Ehdotetut muutokset 2 momentissa lienevät käytännön lainkäyttöön kannalta tarpeellisia ehdotettujen avuttomuusperusteiden osalta. Jatkovalmistelussa tulisi arvioida tarvetta luetteloida avuttomuusperusteet kattavammin sekä säännösten selvyden että sovellettavuuden takia.

Ensi- ja turvakotien liitto ry kannattaa ehdotusta ja pitää sen toteuttamista aivan välttämättömänä sekä uhrien seksuaalisen itsemääräämisoikeuden että Suomea sitovan Istanbulin sopimuksen täytäntöönpanon ja GREVION suositusten huomioimisen kannalta. Ensi- ja turvakotien liitto on samaa mieltä Amnestyn esittämän eriävän mielihetkeen kanssa siitä, että valta-aseman hyväksikäyttö estää toista muodostamasta tahtoaan vapaasti.

Julkiset oikeusavustajat ry kannattaa uudistusta. Julkiset oikeusavustajat kannattavat vapaaehtoisuuden puutteen sisällyttämistä tunnusmerkistökijäksi ehdotetun mukaisesti.

Tukinainen ry: Raiskausta koskevan rikoslain 20 luvun 1 §:n rakentaminen on jäänyt täysin kesken, eikä se vastaa uudistuksen tavoitetta laajentaa raiskauksen määritelmä koskemaan kaikkia niitä sukupuoliyhteyden käsittäviä tekoja, joihin uhrin suostumusta ei ole tai suostumusta ei voida saada. Raiskauspykälässä pitää selkeästi mainita ne tilanteet, joissa ei koskaan ole kysymys uhrin vapaaehtoisuudesta. Kaikki nyt ehdotetussa seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa 5 §:ssä mainitut sukupuoliyhteyden sisältävät (aikuisiin kohdistuvat) teot pitää sisältyä tulevaan rikoslain 20 luvun 1 §:n raiskausta koskevaan tunnusmerkistöön.

On välttämätöntä säätää Ruotsin tavoin raiskauksen yhteyteen rikosoikeudellinen tuottamusvastuu.

Seksuaalisen hyväksikäytön osalta ei ole olemassa törkeää tekemuotoa, joten mainittuja tekoja ei myöskään koskaan voitaisi arvioida erityisen vakaviksi.

Miesten tasa-arvo ry ei kannata työryhmän esitystä, jonka mukaan raiskauksen määritelmä rikoslaisissa muutettaisiin suostumusperusteiseksi. Sääntelyn koventamista paljon tehokkaampaa ja hyödyllisempää olisi pyrkiä estämään seksuaalirikosten tapahtuminen ennalta. Lähtökohtaisesti MTA siis katsoo, että nykyinen sääntely on riittävä. Jos kuitenkin lainsäädäntöä halutaan selkeyttää, voitaisiin raiskauksen määritelmää muuttaa siten, että se tarkoittaisi rikoslaisissa sukupuoliyhteydessä olemista toisen henkilön kanssa vasten tämän tahtoa.

Ehdotetun 2 momentin osalta MTA katsoo, että nykyinen sääntely on tässä suhteessa riittävä.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotusta aikuisten osalta eräin kommentein. Jokaiseen vaihtoehtoon sisältyy hyviä puolia, mutta myös puutteita, joita molempia on luonnoksessa arvioitu. Mikään vaihtoehto ei kuitenkaan poista seksuaalirikosten tyyppillisiä näyttöongelmia.

Onko vapaaehtoista, jos tekijä on voimakkainkin taivutteluihin ja kehotuksiin saanut toisen sukupuoliyhdyntään? Näennäisesti kyse voi olla vapaaehtoisuudesta, mutta tilanne voi olla sellainen, että toisen mahdollisuus muodostaa tai ilmaista tahtoaan on ollut heikentynyt muissa kuin 2 momentin 2 kohdan mainituissa tilanteissa. Nykyisen tunnusmerkistön ”muu avuton tila” on hyvin kattanut tällaisia tilanteita.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa ehdotusta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE) kannattaa ehdotusta säätää vapaaehtoisuuden puute seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi. TANE kuitenkin

kiinnittää huomiota siihen, että vapaaehtoisuutta ei ole perusteluissa määritelty, vaan 1 § 1 momentin merkitys muodostuisi pitkälti oikeuskäytännön perusteella. Vaarana voi olla, että laintulkinta muodostuu sekavaksi ja epäyhtenäiseksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa 2 momenttiin kohtien ehdotettuja lisäyksiä, joita ei ole nykyisessä laissa (heikentynyt tajunnantila, voimakas päihtymys ja tilanteen äkillisyys).

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta korostaa, että kyseisissä säännöksissä tulisi ottaa huomioon rikoksentekijän valta-aseman käyttäminen.

Pelastakaa Lapset ry kannattaa ehdotusta säätää seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökiteijäksi vapaaehtoisuuden puute. Suostumuksen arvioimista lasten kohdalla on kuitenkin pohdittava erityisen tarkkaan.

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta. Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotettua rikoslain 20 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohtaa. Ehdotettu rikoslain 20 luvun 3 §:n 2 momentin 2 kohta (seksuaalinen kajoaminen) sisältää saman logiikan ja on kannatettava. Jos sääntelyn pohjaksi valitaan siis nyt suostumuksen olemassaolo/sen puute, ei asiaa käsityksemme mukaan edellä mainituissa kohdissa voi muulla tavalla säätääkään kuin nyt on ehdotettu.

Sen sijaan toteamme, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntely osin suostumuskonstruktion varaan on ongelmallista. Tähän palaamme lapsia koskevien säännösten kohdalla jäljempänä.

Suomen syyttäjähdistys ry kannattaa ehdotusta. Esitetty muutos on yksi tärkeimmistä uudistustarpeista. Kaikki esitetyt vaihtoehdot ovat kuitenkin tulkinnanvaraisia, minkä voidaan odottaa aiheuttavan näytöllisiä ongelmia. Esitetyistä paras on kuitenkin mietinnössä ehdotettu vaihtoehto.

Kannatettavaa on se, että tunnusmerkistöön lisätään 2 momentissa voimakas päihtymystila sekä heikentynyt tajunnantila ja ”tilanteen äkillisyyden vuoksi”.

Syyttäjälaitos: Raiskauksen tunnusmerkistön perustaminen tavalla tai toisella vapaaehtoisuuden tai suostumuksen puuttumiseen – eikä lähtökohtaisesti väkivallan käyttöön tai sillä uhkaamiseen – on oikea ja mietinnöstä ilmi käyvästi ilmeisen välttämätön ratkaisu. Säännöksissä on huomattavia tulkinnallisia rajanveto-ongelmia sen vuoksi, että vapaaehtoisuuden käsite on jäänyt määrittelemättä. Kirjoitetusta laista tai edes sen perusteluista tulisi käydä kattavammin ilmi edes jonkinlaiset sanalliset kriteerit sille, milloin sukupuoliyhteys on vapaaehtoista ja milloin ei. Käytännössä epäselvyys

koskee erityisesti tilanteita, joihin liittyy esimerkiksi taivuttelua ja olosuhteita, joissa on jonkinlainen epätasapaino henkilöiden valta-asemissa.

Lain 2 momentteihin on kirjattu tilanteet, jolloin sukupuoliyhteys ei ainakaan ole vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Kannatetaan ehdotusta. Kyseisten 2 momenttien ensimmäinen virke tulee säätää seuraavasti: "Raiskauksesta tuomitaan aina se, joka...".

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL) kannattaa esityksessä valittua vapaaehtoisuuden puuttumiseen perustuvaa mietinnössä ehdotettua ratkaisua. Vapaaehtoisuus kuvaa paremmin seksuaalisen kanssakäymisen osapuolten molemminpuolista tahtoa ja vastavuoroisuutta kuin ilmaistu suostumus.

Raiskausrikoksen 2 momentin 2 kohdassa työryhmän ehdottama muotoilu pitää sisälleen oikeustilan selkiyttämisen kannalta erityisen tarpeellisia lisäyksiä, mutta lista tilanteista ei kuitenkaan riitä kattamaan niitä moninaisia tilanteita, joissa uhrin passiivisuudesta tai olosuhteista tulisi selvästi päätellä suostumuksen puute. THL kannattaa Amnesty Internationalin eriävässä mielipiteessä ilmaisemaa lisäystä uhrin erityisen riippuvaisesta asemasta ja tekijän valta-aseman väärinkäytöstä raiskausrikoksen 2 momentin 2 kohdan luetteloon.

Pirkanmaan käräjäoikeus kannattaa ehdotusta. Mahdollinen haaste on se, miten näytetään vastentahtoisuuden ilmaistun niin, että vastaajankin on pitänyt se ymmärtää, ainakin niissä tilanteissa, joissa uhri on hyvin passiivinen.

Raiskauksen tunnusmerkistö 2 momentin tapauksissa näyttäisi täyttyvän pelkällä 1 momentin sanamuodolla "joka ei osallistu siihen vapaaehtoisesti". Mietinnön perustelujen mukaan 2 momentti säädettäisiinkin selvyyden vuoksi, mikä voi olla perusteltua.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotettua sääntelymuutosta. Rikosuhripäivystys haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että työryhmän ehdotuksen mukaan raiskaus on edelleen rangaistava vain tahallisenä, mikä voi aiheuttaa näyttöongelmia oikeudenkäynneissä.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotettuja säännöksiä 2 momentteihin. Voimassa olevan lain 20 luvun 1 §:n 2 momentti asettaa liian korkeat edellytykset tahdon muodostuksen tai ilmaisun puutteelle.

Pohjois-Suomen syyttäjälue kannattaa ehdotusta. Nykytilanteessa syyttämättä ja rankaisematta ovat jääneet usein tilanteet, joissa nainen ulospäin näkymättömän pelon tai muun synn vuoksi "jääty" tai lamaantuu, eikä ilmaise tai näytä millään tavalla tahtoaan.

Avioerolla tai parisuhteen päättämällä uhkailun tulisi katsoa uhkauksena pakottavaksi.

Esityksessä lisättäisiin 2 momenttiin heikentyneellä tajunnantilalla, voimakkaalla päihetymistilalla ja tilanteen äkillisyydellä. Nämä lisäykset ovat kannatettavia.

Länsi-Suomen syyttäjäalue: On kannatettavaa, että raiskaussäännös ehdotetaan muutettavaksi suostumusperusteiseksi. Periaatteena vapaaehtoisuuden puute on hyvä ja oikea, mutta rangaistussäännöksen sanamuodon tulisi olla selkeämpi.

Ehdotettu 2 momentti on kannatettava. On hyvä, että tilanteen äkillisyys on erikseen mainittu ehdotuksessa.

Etelä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta. Se, että raiskausrikos muutetaan vapaaehtoisuuteen perustuvaksi, on yksi tärkeimmistä uudistustarpeista. Ehdotuksista B2, joka on myös työryhmän ehdotus, sisältää vähiten tulkinnanvaraisia tilanteita ja on myös parempi kuin malli, jossa puhutaan suostumuksesta, koska suostumusoppia ei liene tarkoitus sekoittaa raiskaussäännösten tulkintaan. Pakottamisen puuttuminen ei tarkoita vapaaehtoista osallistumista.

Kannatettavaa on se, että tunnusmerkistöön lisätään 2 momentissa voimakas päihtymystila sekä heikentynyt tajunnantila ja ”tilanteen äkillisyyden vuoksi”.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Ehdotus on oikeansuuntainen korostaessaan seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Vapaaehtoisuuden puute on parempi lähtökohta kuin yhtenä vaihtoehtona ollut suostumus. Pidämme kuitenkin parhaana Saksassa omaksuttua sääntelymallia, jossa keskeistä on se, onko toinen osapuoli ymmärrettävällä tavalla ilmaissut tahtonsa olla ryhtymättä sukupuoliseen kanssakäymiseen. Kieltomallissa toteen näyttäminen olisi verrattomasti helpompaa kuin vapaaehtoisuuteen saati suostumukseen perustuvassa mallissa. Kieltomalli olisi myös rikoksesta epäillyn oikeusturvan kannalta selkeä.

Perusrakenne ei ole ehdotetuissa 2 momenteissa täysin onnistunut. Loogista olisi edetä rankemmista tekemuodoista lievempään. Avuttomuusperusteisiin olisi syytä lisätä myös uhrin ikä, vaikka lapsiin kohdistuvat teot olisivat erikseen rangaistavia lapsen raiskauksena. Myös korkea ikä voi olla avuttomuuden syynä. Muutoin avuttomuusperuste on hyvin määritelty.

Suomen Kätilöliitto kannattaa raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökiteijäksi vapaaehtoisuuden puutetta ehdotuksen mukaisesti. Suomen Kätilöliitto kannattaa myös Amnesty Internationalin eriävää mielipidettä.

Eduskunnan apulaisoikeusasiamies: Esitetty vapaaehtoisuuden (tai sen puuttumisen) ratkaiseva merkitys rikoksen tunnusmerkkinä vastaa nykyistä oikeuskäsitystä. Pidin ehdotusta tämän peruslähtökohdan osalta kannatettavana, ja oikeastaan ainoana vaihtoehtona, mikäli rikoslakimme halutaan vastaavan sitä tasoa, jota modernissa demokraattisessa oikeusvaltiossa voidaan edellyttää. Ehdotetun raiskaussäännöksen yksityiskohtaisissa perusteluissa on kohtia, jotka saattavat nähdäkseni jossain määrin viitata käännetyn todistustaakan suuntaan. Joka tapauksessa syyttäjän on tullut jo syytekynnyksen ylittyessään varmistua siitä, että vapaaehtoisuuden puuttumisesta on riittävää objektiivista näyttöä.

Se, miten tuottamuksen sisältöä kuvataan työryhmän esityksessä (s. 117) ei mielestäni täysin vastaa sitä, miten tahallisuuden ja törkeän tuottamuksen rajanveto on ymmärretty esimerkiksi lakivaliokunnan mietinnössä LaVM 31/2010 vp.

Työryhmän esittämä näkemys johtaisi seksin ostamisen oikeudellisen arvioinnin ja rangaistavuuden merkittävään ankaroitumiseen, mikä nähdäkseni edellyttää esitykseltä kattavampia perusteluita, vaikka tähän lopputulokseen sittemmin päädyttäisiinkin.

Itä-Suomen hovioikeus: Rangaistavuus ei sanamuodon mukaan edellytä, että tekijällä olisi havaintoja kumppaninsa tahdosta, ja raiskaukseen voisi syyllistyä silloinkin, kun tekijä ei ole ollut selvillä kumppaninsa kielteisestä tahdosta. Muotoilu ei ole tyydyttävä tahallisuusvaatimuksen kannalta.

Lainsäätäjän tarkoitus passiivisuustilanteissa jää nyt epäselväksi eikä ehdotuksessa ole otettu selkeää kantaa, miten sitä olisi arvioitava.

Invalidiliitto ry katsoo, että vapaaehtoisuuden puutteen kirjaaminen keskeiseksi tunnusmerkistötekijäksi seksuaalirikossäännöksiin on kannatettavaa. Erityisesti lain yksityiskohtaisissa perusteluissa on hyvin kirjoitettu vammaisten ihmisten vapaaehtoisesta seksuaalisen kanssakäymisestä, joka tekee selkeän rajanvedon sallittujen ja rikoslaissa kiellettyjen seksuaalirikosten välillä.

Valittu sääntelytapa vähentää tarvetta erillisen lähtökohtaisesti lievemmin sanktoidun seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistön säilyttämiseen laitoksissa vamman takia tapahtuvien seksuaalirikosten osalta varsinkin, kun seksuaalisen hyväksikäytön törkeää tekemuotoa ei ole edes säädetty. Todettakoon, että vammaiset ihmiset ovat heterogeeninen ryhmä eikä vammaisuus sinänsä tarkoita välttämättä puutetta tahdonmuodostuksessa.

Professori Johanna Niemi: Mietinnön keskeisin uudistus, vapaaehtoisen osallistumisen (puutteen) ottaminen raiskauksen keskeiseksi tunnusmerkistöksi on erittäin myönteinen kehityssuunta. Vapaaehtoisuuden puute ei tule poistamaan kaikkia lain tulkintaan ja raiskausten käsittelyyn liittyviä ongelmia. Sen suhde 1 §:n ehdotettuun 2 momenttiin saattaa olla semanttisesti ongelmallinen, sillä 2 momentissa kuvataan nykyisen lain mukaisia tilanteita, joissa on kysymys nimenomaan vapaaehtoisuuden puutteesta. Arvioisin, että tästä ei kuitenkaan aiheudu käytännössä merkittäviä ongelmia.

Ehdotettu RL 20:1:n 2 momentti sisältää nykyiseen lakiin verrattuna tärkeitä uudistuksia, jotka tulevat ohjaamaan lain soveltamista tilanteissa, joissa uhrin tila ei nykyisen lain mukaan ole täyttänyt lainkohdan vaatimuksia, vaikka uhri selvästikään ei ole vapaaehtoisesti osallistunut seksuaaliseen kanssakäymiseen.

Ehdottaisin, että perusteluihin lisättäisiin, että pelkotila tai avuttomuus on useimmiten todettavissa, kun rikoksentekijöitä on useampia.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Kannatan sitä, että Suomessa valitaan Ruotsin vuonna 2018 omaksuma ratkaisu, vapaaehtoisuuden puuttumiseen perustuva raiskauksen kriminalisointi. Se on oikeudellisesti toimivampi käsite kuin (ilmaistu) suostumus, ja viestii siitä, että kummankin osapuolen on oltava koko seksuaalisen kanssakäymisen ajan vapaaehtoisesti mukana. Kaipaan ehdotukseen täsmällisempää määrittelyä siitä, missä tilanteessa kyse on uhrin omasta päätöksestä ja miltä osin kyse on tekijän lailla kielletystä kiristämisestä tai valta-aseman väärinkäytöstä.

Säännöksen 2 momentissa tulee mainita selvyuden vuoksi ja sovellettavuuden yksinkertaistamiseksi kaikki ne muutkin tekijät, joiden ajatellaan osoittavan vapaaehtoisuuden puutetta.

Tuottamuksellisen raiskauksen kriminalisoinnille Ruotsin mallin mukaisesti ei ole todettu riittäviä perusteita. Voikin olla oikeuspoliittisesti perusteltua, että ensin seurataan sitä, miten nyt ehdotettua raiskauksen kriminalisointia tullaan soveltamaan ja vasta sen jälkeen arvioidaan sitä, jääkö rangaistavuuteen sellaisia aukkoja, joiden perusteella myös tuottamuksellinen tekemuoto pitäisi kriminalisoida.

Asianajajaliitto katsoo, että vapaaehtoisuuden (suostumuksen) puute tulee jo tälläkin hetkellä oikeuskäytännössä tosiasiallisesti huomioitua siitä huolimatta, että siitä ei ole nimenomaisesti säädetty. Lausunnonantaja pitää tästä huolimatta tärkeänä, että suostumuksen puutteesta säädetään nimenomaisesti.

Asianajajaliitto ehdottaa, että 1 § 2 mom. ja 3 § 2 mom. 2 kohta lisätään ”tai muun näihin rinnastettavan seikan vuoksi”.

Keskusrikospoliisi pitää ehdotettua muutosta lähtökohtaisesti kannatettavana. Ehdotettu vapaaehtoisuuden puute voi olla haastava näyttökysymysten kannalta. Sana sana vastaan -tilanteissa myös epäillyn oikeusturva on varmistettava. Pelkällä rikos-epäilylläkin voi olla merkittäviä vaikutuksia epäillyn elämään, vaikkei esitutkinta myöhemmin johtaisikaan syytteen nostamiseen. Keskusrikospoliisi toteaa, että vapaaehtoisuuden ja sen puuttumisen arviointiin liittyviä kysymyksiä on kuitenkin tarkasteltu mietinnössä monipuolisesti, mikä on lainsoveltajan näkökulmasta tärkeää.

Ehdotetut 2 momentin säännökset voivat selkiyttää tilanteita, joissa suostumuksen ilmaiseminen selkeästi, suullisesti tai muulla tavalla, olisi mahdotonta.

Poliisihallitus puoltaa mietinnön ehdotusta säätää raiskauksen ja muiden seksuaalirikosten keskeiseksi tunnusmerkistökijäksi vapaaehtoisuuden puuttuminen. Vapaaehtoisuuden ja sen puuttumisen arviointia on mietinnössä tarkasteltu hyvin. Mietinnön perusteluissa olisi vielä syytä korostaa vapaaehtoisuuden merkitystä ja painottaa niitä seikkoja, joiden nojalla *tekijä ei ole toisen osapuolen käytöksen perusteella voinut pitää tämän osallistumista vapaaehtoisena*.

Poliisihallituksen näkemyksen mukaan ehdotetun 1 §:n 2 momentissa ehdotetulla sääntelyllä tulisi korjataksi tämänhetkisen lainsäädännön puutteet koskien tilanteita, joissa uhrilla ei ole mahdollisuutta muodostaa tai ilmaista tahtoaan, ja pitää näin ollen ehdotettua sääntelyä eräin huomioin hyvänä. Muutos mahdollisesti laajentaa esitutkinnassa selvitettävien tosiseikkojen tutkimista.

3.2 Muut aikuisiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kajoamisen törkeän tekemuodon säätämisestä?

Professori Kimmo Nuotio: Siihen nähden, että perustunnusmerkistön rangaistusasteikkoa korotetaan ja säännöksen alaa laajennetaan, herää kysymys, onko todellista tarvetta säätää tässä vaiheessa törkeästä tekemuodosta. Tällä asteikon korotuksella on myös se heijastusvaikutus, että lapseen kohdistuvissa seksuaalisissa kajoamisissa asteikon yläpää nousee jo kuuteen vuoteen, mitä pidän ongelmana.

Suomen tuomariliitto esittää, että kohtaan 3 jätettäisiin pelkästään erityisen nöyryyttävä tekotapa. Muutoin Tuomariliitto kannattaa ehdotusta.

Sexpo-säätiö: Pidämme ehdotusta kattavana ja perusteltuna.

Naisten Linja Suomessa ry: Törkeä seksuaalinen kajoaminen on tärkeä lisäys nykyiseen oikeustilaan nähden.

Setlementti Tampere ry Setlementti Tampere ry kannattaa törkeän tekemuodon sääntämistä kyseiseen tekoon. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimekkeenä sitä vastoin on harhaanjohtava ja sitä ei voi kannattaa. Yhdymme Tukinainen ry:n ehdotukseen, että nimikkeenä olisi mieluummin ”Seksuaalinen loukkaus”.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa ehdotusta. Uhrin haavoittuva asema tulee ottaa huomioon Istanbulin sopimuksen mukaisesti siten, että raskauttavina seikkoina otetaan huomioon muun muassa, jos rikos on kohdistettu entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää tärkeänä, että nimikettä ’seksuaalinen kajoaminen’ tarkastellaan vielä uudelleen. Nimikkeen valinnassa on otettava huomioon riittävällä tavalla teon vakavuus ja moitittavuus (vrt. Ruotsin sexuell övergrepp).

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää perustelua hyvänä ja kannattaa ehdotusta. Istanbulin sopimuksen 46 artiklan huomiointi raskauttavina seikkoina tulisi kuitenkin tehdä.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Törkeän tekemuodon säätäminen on kannatettavaa. Seksuaalinen kajoaminen nimikkeenä ja terminä on erittäin harhaanjohtava ja epäselvä, näin ollen nimikkeen muutosta ei voi kannattaa. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja törkeä pakottaminen seksuaaliseen tekoon olisivat selkeämmät nimikkeet.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa perusmuotoisen teon lisäksi kvalifioitua tekotapaa ja esittää harkittavaksi, tulisiko kvalifiointiperusteina olla myös esimerkiksi teon suunnitelmallisuus tai niiden toistuminen. ”Seksuaalinen kajoaminen” on terminä epäselvä ja esimerkiksi ”pakottaminen seksuaaliseen tekoon” kuvaisi rikosta paremmin.

Demla ry kannattaa törkeää tekemuotoa. Törkeän tekemuodon arvioinnissa olisi huomioitava myös tekijän ja uhrin välinen haavoittuvuus.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto: Yleinen suojaikäraja on myös työryhmän esityksessä 16 vuotta. Sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimus että EN:n Lanzaroten sopimus edellyttävät myös 16–17-vuotiaiden lasten suojelemista seksuaaliväkivallalta. On välttämätöntä, että lapsiin kohdistuvaan seksuaaliväkivaltaan suhtaudutaan vakavasti, vaikka kysymys olisi lähellä täysi-ikäisyyttä olevista henkilöistä. On perusteltua, että

seksuaalisen kajoamisen ankaroittamisperusteena on se, jos teon kohteena on 16–17-vuotias henkilö.

Oikeuskansleri: Törkeän tekemuodon säätäminen näyttäisi olevan perusteltua ja ehdotetun rikoslain 20 luvun systematiikan mukaista.

Ensi- ja turvakotien liitto ry Ehdotusta tulisi täydentää niin, että kaikki Istanbulin sopimuksen 46 artiklan kanssa mainitut raskauttavat tekijät tulevat mainituksi myös nyt tehtävässä lakiuudistuksessa.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue kannattaa törkeän tekemuodon säätämistä. Ei kannata nimikkeen muuttamista.

Julkiset oikeusavustajat ry: Kajoaminen ei ole riittävän yleisesti käytössä oleva termi, joka avaisi tekoa ymmärrettäväksi. Kaksi vakavuusluokkaa teoille on perusteltua ja kannatettavaa.

Tukinainen ry: Törkeää tekemuotoa koskevan 4 §:n osalta kokonaisuusarviointi tulee poistaa tarpeettomana. Pykälän tunnusmerkit kertovat riittävästi teon vakavuudesta ja törkeydestä. Muilta osin hyväksymme törkeän tekemuodon säätämisen tämän rikoksen kohdalla. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on melko lievä. Ruotsissa rikosnimikkeenä on "Sexuellt övergrepp", joka suomeksi käännettynä voisi olla esimerkiksi 'Seksuaalinen loukkaus'.

Helsingin käräjäoikeus ei pidä välttämättömänä säätää ehdotetuin tavoin kysymyksessä olevan rikoksen törkeää tekemuotoa. Tunnusmerkistön mukaiset teon törkeäksi muuttavat seikat olisivat huomioitavissa myös seksuaalisen kajoamisen rangaistusasteikon puitteissa. Helsingin käräjäoikeus esittää seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistön täsmentämistä.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa ehdotusta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotusta. Uhrin haavoittuva asema tulisi kuitenkin ottaa huomioon Istanbulin sopimuksen mukaisesti (artikla 46) siten, että raskauttavina seikkoina otetaan huomioon mm., jos rikos on kohdistettu entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin.

Pelastakaa Lapset ry ehdottaa, että digitaalisen median käyttö seksuaalirikoksessa tulee huomioida säännöksessä paremmin ja selkeämmin. Seksuaalinen kajoaminen terminä on määritelty laissa suppeasti ja epämääräisesti.

Oulun kärjäoikeus kannattaa ehdotusta. Myös tällä rikoslajilla on käytännön elämässä eri vakavuusasteita, joiden arvioinnin tämä eri luokittelu ”tavalliseen” ja törkeään tekemuotoon nyt mahdollistaisi.

Suomen syyttäjähdistys ry: Törkeän tekemuodon säätäminen on kannatettavaa. Seksuaalinen kajoaminen nimikkeenä ja terminä on erittäin harhaanjohtava ja epäselvä. Pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja törkeä pakottaminen seksuaaliseen tekoon olisivat selkeämmät nimikkeet.

Syyttäjälaitos: Törkeän tekemuodon säätäminen on kannatettavaa. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Etelä-Suomen syyttäjälue: Törkeän tekemuodon säätäminen on kannatettavaa. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Länsi-Suomen syyttäjälue kannattaa ehdotusta. Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa ehdotusta, mutta törkeän tekemuodon määritelmää tulisi THL:n näkemyksen mukaan kuitenkin laajentaa koskemaan myös tilanteita, joita Istanbulin sopimuksen 46 artikla esittää huomioitavaksi raskauttavina seikkoina. Törkeän seksuaalisen kajoamisen riittävän laaja rangaistusasteikko mahdollistaa riittävän rangaistuksen määräämisen myös niistä teoista, jotka eivät toteuta määriteltyä sukupuoliyhteyttä, mutta voivat vakavuudeltaan vertautua siihen.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta.

Pirkanmaan kärjäoikeus: Seksuaalisella kajoamisella korvattaisiin rikoslain 20:4 §:n pakottaminen seksuaaliseen tekoon, josta ei ole säädetty törkeää tekemuotoa.

Törkeän tekemuodon kvalifioinneista todennäköisesti yleisimmin sovellettavaksi tulevat kohdat 2 ja 4 ja harvemmin kohdat 1 ja 3.

Professori Matti Tolvanen kannattaa ehdotusta ja pitää kvalifiointiperusteita täsmällisinä.

Suomen Kätilöliitto katsoo, että törkeän tekemuodon määritelmä tulee laajentaa myös läheisiin henkilöihin tekijänä tai, jos teko on tehty jonkun muun perheenjäsenen tai läheisen henkilön läsnä ollessa.

Itä-Suomen hovioikeus: RL 20: 3 ja 6 § Seksuaalinen kajoaminen ja seksuaalinen ahdistelu: On tietysti totta, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus on näissä tilanteissa eriasteista, mutta kun tekotavat ovat molemmissa pykälissä samantyyppiset ja rangaistusasteikossa on hyvin merkittävä ero siinä, että ahdistelusta voi selvitä sakolla, kun kajoamisesta tuomitaan aina vankeutta, olisi pykälien soveltamisalat kyettävä erottamaan toisistaan selkeämmin. Eron tekemisessä voisi auttaa se, että selvitetäisiin, millaisista seksuaalisista teoista nykyisen pakottamispykälän nojalla on käytännössä tuomittu.

Professori Johanna Niemi: On myös positiivista, että teolle tulee törkeä tekemuoto. Asia voitaisiin korjata myös muuttamalla raiskauksen määritelmää. Tekijöitä, jotka tekevät – kokonaisharkinta huomioon ottaen – teosta törkeän, on jonkin verran uudistettu. Mietinnön ongelma on kuitenkin se, että näitä tekijöitä ei systemaattisesti pohdita Istanbulin sopimuksen raskauttavia seikkoja koskevan 46 artiklan valossa. Olisi myös tärkeää pohtia avoimesti niitä valta-asetelmia, jotka tekevät uhreista erityisen haavoittuvia ja teoista erityisen vahingollisia, kuten lähisuhteet, riippuvainen asema, vammaisuus ja muut vastaavat seikat. Myös teon suunnitelmallisuus tulisi tunnistaa raskauttavana seikkana.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen kannattaa törkeän tekemuodon säätämistä. Pidän hyvin todennäköisenä, että näissä rikoksissa törkeän tekemuodon kvalifiointiperusteet 2–4 voivat tulla sovellettaviksi varsin usein. Törkeisiin tekemuotoihin tulisi lisätä Istanbulin sopimuksen 46 artiklan mukaiset koventamisperusteet.

Pitää seksuaalista kajoamista tässä suhteessa harvinaisen onnistuneena nimikkeenä ottaen huomioon, kuinka vaikeaa on keksiä uusia rikosnimikkeitä, jotka kuvaavat kaikkia niitä tekemuotoja, jotka kriminalisointi kattaa. Seksuaalinen kajoaminen käsitteenä korostaa sitä, että seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ohella tulee suojella myös jokaisen koskemattomuutta.

Asianajajaliitto: Törkeän tekemuodon säätäminen on tarpeen kaikilla niillä perusteilla, joilla lainsäädäntöryhmä on esityksessä (s. 164) sen säätämistä perustellut.

Ottaen huomioon, että sekä tekotapa että uhrin kokemus perusmuotoiseksi ja törkeäksi kuvaillun seksuaalisen kajoamisen tapauksissa on merkittävällä tavalla erilainen, ei teon vakavuuden huomioon ottamisen jättäminen pelkästään tuomioistuimen rangaistuskäytännön varaan, ole riittävä toimi.

Poliisihallitus: Mietinnössä esitettyjä kvalifioidun tekemuodon perusteluita on pidettävä kannatettavana. On hyväksyttävää, että perusmuotoisen seksuaalisen kajoamisen lähtökohtana olisi rikoksen täytyminen ilman väkivallan käyttämistä, kun toinen osapuoli ei osallistu seksuaaliseen tekoon vapaaehtoisesti. Lisäksi Poliisihallitus katsoo ehdotetun kajoamisrikoksen törkeän tekemuodon olevan linjassa raiskauksen ja sen törkeän tekemuodon välisen logiikan kanssa. Poliisihallitus kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, kuinka perusmuotoisen teon 2 momentin tilanteet eroavat käytännössä kvalifioidusta tekemuodosta. Poliisihallitus ehdottaa, että näitä edellä mainittujen välistä yhteyttä selvennettäisiin vielä lain esitöissä ja että lain esitöissä tarkennettaisiin sitä, mikä väkivallan käytön ero on perusmuotoisen teon 2 momentissa sekä törkeän tekemuodon yhteydessä.

Keskusrikospoliisi kannattaa ehdotusta.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalista hyväksikäyttöä koskevasta säännöksestä?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän säännöstä onnistuneena.

Suomen tuomariliitto kannattaa ehdotusta eräin huomioin. Säännös on sinänsä välttämätön, koska se suojaa seksuaalista itsemääräämisoikeutta tietyissä erityistilanteissa.

Sexpo-säätiö: Muodollista valta-asemaa koskevat tilanteet ovat keskeisimpiä tämän säännöksen kohdalla. Alistaminen ja vallan väärinkäyttö pitäisi huolellisesti erottaa esimerkiksi sosiaalisesta paineesta tai henkilön persoonasta johtuvista vaikeuksista ilmaista omaa tahtoa. Sexpo ei lähtökohtaisesti pidä tiukkaa ikärajaan tai kypsyteen kohdistuvaa tarkastelua keskeisimpänä tekijänä nuorten seksuaalisen toiminnan eettisessä arvioinnissa, vaan pääpainon pitäisi olla vapaaehtoisuuden tarkastelulla heidänkin kohdallaan, jolloin kypsyys nähdään ennemmin reunaehtona vapaaehtoisuudelle kuin itsenäisesti merkittävänä arvioitavana asiana.

Asiakirjassa tarkastellaan tätä kysymystä pääsääntöisesti hyvin ja aiempia seksuaalirikoslainsäädäntöä koskevia perusteluasiakirjoja paremmin, mutta nuorten seksuaalioikeuksien huomioiminen entistä merkittävämpänä tekijänä on tarpeen.

Naisten Linja Suomessa ry: Seksuaalisen hyväksikäytön pykälän säilyttäminen on ristiriidassa ehdotuksen muun kehityssuunnan kanssa. Erityisesti on kysyttävä, miksi valta-aseman väärinkäyttöä pidetään vähemmän vakavana tekotapana kuin vaikkapa

uhkausta, kun tekijä vaikuttaa yhtä lailla aktiivisesti uhrin tahdonmuodostukseen. Lisäksi pykälään ehdotetut muutokset, jonka mukaan 1 ja 2 kohdat koskevat vain 16–17-vuotiaita, synnyttää katvealueen tätä nuorempien lasten osalta.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Säännöksessä käytetyt määrittelyt selventävät sellaisia henkiseen valta-asemaan liittyviä tilanteita, jotka eivät aina ole tulleet esille, kuten hoitosuhteeseen, työsuhteisiin tai vapaa-ajan toimintaan kuuluvat vallan väärinkäytöt.

Setlementti Tampere ry: Ehdotettu säännös on pulmallinen sekä Amnesty Internationalin eriävässä mielipiteessä että Tukinainen ry:n lausunnossaan esittämistä syistä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöä ongelmallisena muun muassa siksi, että siinä kuvattuja tekoja sisältyy raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöihin.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Mietinnön esitys heikentää 16–17-vuotiaan asemaa silloin kuin tekijä on lapsen vanhempi tai siihen rinnastettava läheinen henkilö. Ehdotettu säännös on sekava, koska osa näistä teoista rangaistaisiin jatkossa raiskauksina tai seksuaalisena kajoamisena, osa seksuaalisena hyväksikäyttönä. Ehdotettu on kannatettava siltä osin, kun poistuu edellytys samassa taloudessa asumisesta.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue: Kannatetaan ehdotusta. Pykälän käyttöala on oletettavasti suppea. Lähtökohtaisesti kaikki sukupuoliyhteydet ja seksuaaliset teot, joihin toinen ei osallistu vapaaehtoisesti, tuomitaan jatkossa raiskauksina tai kajoamisina. Erityisen kannatettava on muutos, että säännös laajennetaan koskemaan myös työpaikkaa ja vapaa-ajan toimintaa.

Säännöksen soveltamisalan laajentaminen siten, että se ei enää edellytä lapsen asumista samassa taloudessa on kannatettava ja vastaa paremmin nykyajan perhesuhteiden tilannetta.

Suomen syyttäjähdistys ry ei kannata ehdotuksen 2 momenttia ja pitää säännöstä sekavana, koska osa näistä teoista rangaistaisiin jatkossa raiskauksina tai seksuaalisena kajoamisena, osa seksuaalisena hyväksikäyttönä.

Syyttäjälaitos kannattaa säännöstä, mutta pitää liian epäselvänä, milloin konkreettisesti olisi kysymys hyväksikäytöstä ja milloin raiskaus- tai kajoamisrikoksesta.

Etelä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta osittain. Rikosnimikkeen säilyminen ei ole johdonmukaista, jos muut hyväksikäyttö- sanan sisältävät nimikkeet muutettaisiin. Pitää liian epäselvänä, milloin konkreettisesti olisi kysymys hyväksikäytöstä ja milloin raiskaus- tai kajoamisrikoksesta.

Suomen Lakimiesliitto: Hyväksikäyttö on terminä vanhahtava ja se antaa itse teosta harhaanjohtavan kuvan. Ehdotus siitä, ettei perheen sisäisissä hyväksikäyttötilanteissa edellytetä lapsen asumista kotona, on perusteltu. Lakimiesliitto kiinnittää huomiota siihen, onko perusteltua säätää vanhemman 16–17-vuotiaaseen lapseen kohdistamasta sukupuoliyhteydestä tai seksuaalisesta teosta hyväksikäyttöringkoksena vai kuuluisiko kerrottuja tekoja arvioida muiden pykäläiden alla.

Demla ry pitää ehdotusta pääosin kannatettavana. Kannattaa tunnusmerkistöön ehdotettua lisäystä työsuhde ja vapaa-ajan toiminta. Pitää tarpeellisena pohtia, tulisiko pykälään lisätä samantapainen kohta myös täysi-ikäisille.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto: Työryhmän esityksessä ei riittävällä vakavuudella suhtauduta 16–17-vuotiaiden suojeluun seksuaaliväkivallalta. MLL esittää harkittavaksi, että seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädettäisiin törkeä tekemuoto, johon sisällytettäisiin muun muassa teot, jotka kohdistuvat työryhmän ehdotuksen 5 §:n 1 momentin 1–2 kohdissa mainittuihin 16–17-vuotiaisiin nuoriin sekä 2 momentissa mainittuihin 16–17-vuotiaisiin nuoriin.

Tasa-arvovaltuutettu: Tasa-arvovaltuutettu ehdottaa lisäksi jatkovalmistelussa pohdittavaksi, miten uudistuksessa huomioidaan valtasuhteissa tapahtuva seksuaalinen hyväksikäyttö. Vähintäänkin olisi hyvä seurata oikeuskäytäntöä siltä osin, tuleeko tällainen seksuaalinen hyväksikäyttö käytännössä rangaistavaksi raiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena, jos valta-aseman tulkitaan merkitsevän tosiasiallisesti vaahehtoisuuden puuttumista.

Ensi- ja turvakotien liitto ry: Säännös herättää vakavan huolen 16–17-vuotiaiden nuorten aseman heikentymisestä, eikä riittävällä tavalla huomioi valta-aseman väärinkäyttöä.

Julkiset oikeusavustajat ry: Jos osa nykyään seksuaalisena hyväksikäyttönä tuomitavista teoista tulee tuomittavaksi raiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena, on muutos seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaan säännökseen perusteltu.

Tukinainen ry vaatii seksuaalista hyväksikäyttöä koskevan rikoslain 20 luvun 5 §:n kumoamista. Sukupuoliyhteyden sisältävien tunnusmerkistöjen osalta pykälässä kuvattujen tekojen tulee olla rangaistavia raiskauksina.

Helsingin kärjäoikeus: Kun 5 § perustuu aseman tuomaan ylivaltaan ja sen hyväksikäyttämiseen, johdonmukaisinta olisi, että kaikki tällaiset teot olisivat samassa pykälässä. Näin olisi, jos 5 §:n 1 ja 2 momentit olisi rajattu alle 18-vuotiaisiin. Tämä lisäisi myös selvyttä ja läpinäkyvyyttä eri seksuaalirikosten välillä. Luonnospykälässä olisi uusi 2 momentti. Milloin momentin mukainen teko ei olisi raiskaus?

Exit – pois prostituutiosta ry: Valta-aseman väärinkäyttö suostumuksen saamiseksi ei tee teosta vähemmän vakavaa eikä sitä siten pitäisi kohdella lievempänä tekona kuin raiskaus. Seksuaalisen hyväksikäytön suhde raiskaukseen jää säädöksessä jokseenkin epäselväksi.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta: 5 §:n mukaiset teot tulisi sisällyttää sukupuolilyhteyden osalta raiskauksen ja muiden seksuaalisten tekojen osalta seksuaalisen kajoamisen soveltamisalaan. Vaihtoehtoisesti raiskausta koskevaa 1 §:n 2 momenttia tulisi täydentää uhrin erityisen riippuvuussuhteen ja tekijän henkisen ja konkreettisen valta-aseman väärinkäytöllä, ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä tulisi säätää erillinen törkeä tekumuoto. TANE pitää ongelmallisena myös sitä, että esityksen mukaan laissa säilyisi rikosnimike 'seksuaalinen hyväksikäyttö'.

Pelastakaa Lapset ry: Seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa säädöksessä huomioidaan nyt laajasti erilaiset toimijat ja yksiköt (koulu, laitos, työsuhde ja vapaa-ajan toiminta), jotka voisivat kohdistaa tai joissa voitaisiin kohdistaa 16–17-vuotiaisiin nuoriin seksuaalisia tekoja. Tämä on hyvä ja tarpeellinen uudistus. Termi "hyväksikäyttö" ei anna lapseen kohdistuvasta vakavasta rikoksesta oikeanlaista kuvaa. Hyväksikäyttö-termi on ongelmallinen myös kaksoismerkityksensä takia. Kukaan ei muutu seksuaaliväkivallan myötä "hyväksi".

Oulun kärjäoikeus: Säännöksen tarkoitusta on osin vaikea ymmärtää johdonmukaisesti. Nyt ehdotettu sääntely näyttäisi siten olevan jonkinlainen kompromissi sen suhteen, että kohdissa 1–4 mainittuihin henkilöihin kohdistuneet teot tulisivat kuitenkin rangaistaviksi, vaikka niihin sisältyisikin asianomistajan antama suostumus. Tämän vuoksi emme tee vaihtoehtoista sääntelyesitystä. Esitämme edellä lausuttuun viitaten kuitenkin 5 §:ssä tarkoitettua seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusmaksimin korottamista kuuteen vuoteen, joka sisällyttäisi asteikkoon törkeimmät, esimerkiksi juuri kehitysvammaisiin kohdistuneet tapaukset.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että seksuaalisen hyväksikäytön teonkuvaus on tarpeen säilyttää niitä lievimpiä tekumuotoja varten, joissa uhrin ja tekijän välinen suhde on perustunut suostumukseen, jolloin teko ei täytä raiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tunnusmerkistöjä, mutta teon moitittavuus esimerkiksi yhteiskunnallisesti tai heikomman osapuolen suojelemiseksi on omiaan kvalifioimaan teon ri-

kokseksi. THL kuitenkin katsoo, että esitetystä teonkuvauksesta tulisi siksi siirtää törkeimmät valta-aseman väärinkäyttöä koskevat tekemuodot raiskaus- ja seksuaalisen kajoamisen pykälien alle, kuten Amnesty Internationalin eriävässä mielipiteessä on esitetty. Toinen, vaihtoehtoinen sääntelytapa olisi säätää seksuaalisesta hyväksikäytöstä törkeä tekemuoto, jossa huomioidaan myös edellä mainitut Istanbulin sopimuksen 46 artiklan edellytykset.

Länsi-Suomen syyttäjälue: Lainkohdan kohtiin 1–4 tehdyt muutokset ovat aika vähäisiä eikä niillä liene suurta käytännön merkitystä. Raja kohtien 1–4 ja raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen välillä on varsin epäselvä. Olisi toivottavaa, että vielä mietittäisiin sanamuotoa, jolla vapaaehtoisuuden puute ilmaistaan raiskausta ja seksuaalista kajoamista koskevissa säännöksissä. Sinänsä voi olla kannatettavaa säilyttää seksuaalinen hyväksikäyttö 20 luvussa.

Pirkanmaan kärjäoikeus: Voimassa olevan 5 §:n mukaiset tapaukset ovat harvinaisia verrattuna esim. raiskauksiin, mutta siitä huolimatta ehdotetulle säännökselle on tarvetta. Ehdotettu minimirangaistus on nostettu sakosta 4 kuukauteen vankeutta, mikä on perusteltua huomioon ottaen ehdotetun rikostunnusmerkistön vakavuus.

Rikosuhripäivystys on samaa mieltä muidenkin tahojen esittämästä huolesta koskien 16–17-vuotiaita nuoria ja siitä, että he ovat ehdotetussa, kuten myös nykyisessä laissa, joiltain osin ns. väliinputoajia. Rikosuhripäivystys näkee kuitenkin vaaran säännöksen poistamisessa kokonaan. Lain perusteluissa tulisi selkeämmin avata sitä, mitä aseman hyväksikäyttö ja taivuttelu käytännössä tarkoittavat suhteessa uhrin vapaaehtoisuuteen.

Professori Matti Tolvanen: Rikoslain 20:5 seksuaalinen hyväksikäyttö ehdotuksessa: säännöksen soveltamisala supistuu, kun tekoja siirtyy RL 20:1:n mukaisiksi raiskauksiksi, koska hyväksikäytösäännöksen nykyisissä soveltamistilanteissa puuttuu monessa tapauksessa vapaaehtoisuus. Tunnusmerkistö ehdotetussa muodossa on eräänlainen varaventiili tietyissä tilanteissa.

Suomen Kätilöliitto katsoo, että törkeät valta-aseman väärinkäytökset tulee siirtää raiskaus- ja seksuaalisen kajoamisen pykäliin, kuten Amnesty Internationalin mielipiteessä on kuvattu.

Itä-Suomen hovioikeus: Taivuttamisen määrittely jää mietinnössä varsin epämääräiseksi.

Invalidiliitto ry:n mielestä seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistö pitäisi kumota, koska siinä kuvattuja tekemuotoja sisältyy raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen

tunnusmerkistökäytäntöihin. Invalidiliitto yhtyy Amnesty ry:n jättämään ansiokkaaseen eriävään mielipiteeseen.

Professori Johanna Niemi: Raiskauksen suhde seksuaaliseen hyväksikäyttöön jää jossain määrin epäselväksi. Kun raiskauksen tunnusmerkistöksi tulee vapaaehtoisuuden puute, on mietittävä, miten suhtaudutaan tilanteisiin, joissa vapaaehtoisuus on vajavaista tai sen ja sen puuttumisen toteen näyttäminen hankalaa. Hankalampia ovat tilanteet, joissa valta-asema on abstraktimpi. Näitä tilanteita käsitellään ehdotuksessa (kuten nykyisessäkin laissa) seksuaalisena hyväksikäyttönä. Ehdotuksen 5 §:ssä kuvataan tilanteita, joissa vapaaehtoisuus on vähintäänkin kyseenalaista. Jos seksuaalisen hyväksikäytön siirtäminen kokonaan raiskauksen vapaaehtoisuus-kriteerin alle olisi liian suuri muutos, pykälän suurin merkitys on kiinnittää huomiota näihin valtasuhteisiin ja edistää niiden tunnistamista.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Yhdyn tältä osin Amnesty Internationalin esittämään eriävään mielipiteeseen.

Asianajajaliitto katsoo, että erillinen pykälä seksuaalisesta hyväksikäytöstä ei ole tarpeen, vaan se tulee kumota ja sen tunnusmerkistö tulee sisällyttää kokonaan uuden lain 1 §:n ja 3 §:n alle. Mikäli kuitenkin pidetään perusteltuna, että seksuaalinen hyväksikäyttö jää uuteen lakiin, tulisi sen koskea muunlaisia seksuaalisia tekoja kuin sukupuoliyhteyttä.

Poliisihallitus: Mietinnössä edotettu kirjaus täydentää ja tarkentaa voimassa olevaa sääntelyä. Lisäksi Poliisihallitus lausuu, että erilaisia seksuaalisen hyväksikäytön tilanteita on mietinnössä käsitelty kattavasti. Poliisihallitus pitää hyvänä, että mietinnössä on huomioitu raiskauksen, seksuaalisen kajoamisen, lapsenraiskauksen sekä seksuaalisen kajoamisen lapseen ensisijaisuus sovellettavaa säännöstä valittaessa.

Keskusrikospoliisi kannattaa ehdotusta.

Mitä mieltä olette seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen soveltamisalan ehdotetusta laajennuksesta?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän laajennusta sinänsä perusteltuna. Oli hyvä ratkaisu, että edellisessä lainuudistuksessa rangaistavuus rajattiin fyysiseen kosketteluun. Nyt esitetty laajennus on varsin hallittu. Ennakoin, että erityisesti viestin lähettämiseen liittyvä teko tapa tulee aiheuttamaan tulkintavaikeuksia. Esimerkiksi itsensä paljastaminen, joka sinänsä ehkä kohdistuu aivan satunnaisesti valittuun kohdehenkilöön, ei aivan itsestään selvästi olisi ahdistelua, vaan jotain muuta. Katsoisin siis, että olisi hyvä pitää tiettyä kynnystä säännöksen soveltamisessa.

Suomen tuomariliitto kannattaa laajennusta eräin huomioin.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Ehdotus olisi tervetullut laajennus koskemaan ns. upskirting-tilanteita, joissa kuvataan toista hameen alta.

Sexpo-säätiö: Pidämme ehdotusta kattavana ja perusteltuna. Seuraamusten näkökulmasta on tärkeää voida tehdä ero teon tahallisuuden ja heikon ymmärryksen välille. Esimerkiksi nuoret, kehitysvammaiset ihmiset, autismikirjon ihmiset, eräät mielen-terveysongelmaiset sekä muistisairaajat ihmiset saattavat käyttäytyä rajattomasti ilman, että he varsinaisesti tarkoittavat loukata tai ahdistella toista. Heidän kohdallaan seuraamusten paletissa olisi hyvä olla kasvatuksellisia, ohjaavia ja kuntouttavia toimia tavonomaisten rangaistusten sijaan tai lisäksi.

Naisten Linja Suomessa ry: Laajennus on erittäin tarpeellinen. Rangaistavuuden alarajaa ei kuitenkaan tule kytkeä nykyisin rangaistavien koskettelutekojen vakavuuteen, vaan riittävää tulisi olla, että teko on omiaan loukkaamaan uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Laajennus on erittäin ajankohtainen. On kuitenkin tärkeää miettiä sitä, miten voimakkuutta tai toistuvuutta arvioidaan.

Setlementti Tampere ry kannattaa laajennusta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa ehdotusta.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö kannattaa ehdotusta.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa seksuaalisen ahdistelun soveltamisalan laajentamista, mutta esittää, että säännöksen suhdetta tasa-arvolaisissa (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, 609/1986) kielletyn seksuaalista ja sukupuoleen perustuvaa häirintää koskevaan säännökseen selkiytetään.

Itä-Suomen syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta.

Suomen Lakimiesliitto: Ehdotusta voidaan pitää kannatettavana. Legaliteettiperiaatteen mukaisesti rangaistavan teon eri muodot tulisi kuitenkin luetella tyhjentävästi tunnusmerkistössä, vaikka on sinänsä ymmärrettävää, että tyhjentävän listauksen laatiminen seksuaalisen ahdistelun eri ilmenemismuodoista on haastavaa. Rajanvedon seksuaalisen kajoamisen ja seksuaalisen ahdistelun välillä tulee pysyä riittävän tarkkarajaisena.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa ehdotusta.

Suomen Psykologiliitto: Seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen ehdotettu laajennus koetaan hyvänä ja vastaa myös paremmin allekirjoittaneiden kliinistä kokemusta: ahdistelun uhrit ovat tuoneet esille kokemuksia siitä, että ahdistelu on muuta kuin fyysiseen kosketukseen perustuvaa.

Oikeuskansleri Jatkovalmistelussa tulisi vielä pohtia seksuaalista ahdistelua koskevan säännöksen avoimuutta ja tulkinnanvaraisuutta tekijän rikosvastuun ennakoitavuuden näkökulmasta. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota eri pykälien soveltamisalojen selkeämpään erotteluun.

Ensi- ja turvakotien liitto ry kannattaa ehdotusta.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta.

Julkiset oikeusavustajat ry kannattaa ehdotusta. Jatkovalmistelussa tulisi kiinnittää huomiota eri pykälien soveltamisalojen selkeämpään erotteluun.

Tukinainen ry kannattaa ehdotusta.

Miesten tasa-arvo ry pitää seksuaalista ahdistelua koskevaa säännöstöä liian epämääräisenä eikä kannata sen laajentamista.

Helsingin käräjäoikeus kannattaa ehdotusta.

Exit – pois prostituutiosta ry kannattaa ehdotusta ja Minni Leskisen ehdotusta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotusta.

Pelastakaa Lapset ry kannattaa ehdotusta.

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta. Lainkäytössä tulee olemaan jatkossa rajanvetotapauksia, mutta se liittyy luonnollisesti tämäntyyppiseen kriminalisointiin. Ehdotuksessa onkin näiltä osin todettu (sivulla 117) useita hyviä perusteita ratkaisuharjannan tueksi.

Suomen syyttäjähdistys ry kannattaa ehdotusta.

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta. Perusteluissa tulisi käydä vielä läpi säännöksen rajanveto suhteessa kunnianloukkaukseen ja lievään pahoinpitelyyn.

Etelä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta ja pitää hyvänä, että tunnusmerkistössä luetellaan tekotapoja, mutta ei tyhjentävästi. Hallituksen esitykseen toivotaan täsmennyksiä ja perusteluja seksuaalisen kajoamisen ja seksuaalisen ahdistelun rajanvetoon, koska näiden kahden tunnusmerkistön ero on varsin pieni, mutta rangaistusasteikossa on erittäin suuri ero.

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos kannattaa ehdotusta.

Pirkanmaan käräjäoikeus kannattaa ehdotusta, mutta ilman mainintaa kosketteluun rinnastumisesta pitäen tämän arvioimista hyvin tulkinnanvaraisena.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta.

Itä-Suomen yliopisto katsoo, että ehdotetusta sääntelystä voi seurata vaikeita näyttö- ja tulkintaongelmia, mutta ei suhtaudu täysin kielteisesti soveltamisalan laajentamiseen. Kaikkien mahdollisten tekojen säätäminen rangaistavaksi niissä tilanteissa, joissa kohteena on aikuinen, voidaan kyseenalaistaa. Onko kaikkien, sinänsä huonoa makua ja käyttäytymistä osoittavien, tekojen säätäminen rangaistavaksi perusteltua vapaassa yhteyskunnassa? Rikoslaki on huono kasvattaja ja erityisesti ahdistelua koskeva ehdotettu uudistus on laillisuusperiaatteen näkökulmasta ongelmallinen.

Suomen Kätilöliitto kannattaa sanallisen ahdistelun mukaan ottamista mukaan seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistöön.

Eduskunnan oikeusasiamies: Esitetty seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistön soveltamisalan laajentaminen kuviin ja itsensä paljasteluun vaikuttaa hyvin perustellulta. En ole täysin vakuuttunut siitä, että rikosoikeuden järeitä keinoja välttämättä tarvitaan törkeiden iskuyritysten tai takapuolen kommentoinnin torjuntaan. Eri asia tietysti on, jos tällainen toiminta ei pääty, vaikka lähestymisyrietykset torjutaan. Toistuvuuden mainitseminen ehdotetussa tunnusmerkistössä onkin mielestäni paikallaan, ja sitä tulisi-kin pitää keskeisenä seikkana toiminnan luonnetta arvioitaessa. Yleinen suhtautuminen seksuaalissävytteisiin puheisiin tai kadulla huuteluun on nykyisin ilman erityisiä kriminalisointejakin hyvin kielteistä ja tuomitsevaa. Asiattomuudet voivat johtaa voimakkaaseen sosiaaliseen paheksuntaan. Tätä taustaa vasten tuntuukin hiukan oudolta, että juuri tässä ajassa tarvittaisiin seksuaalisten puheiden hillitsemiseen myös rikosoikeutta, jonka tulisi olla viimesijaisin keino (ultima ratio) ihmisten käyttäytymisen ohjaamisessa.

Itä-Suomen hovioikeus eroa seksuaalisen kajoamisen ja seksuaalisen ahdistelun soveltamisalojen välillä tulee edelleen selventää.

Invalidiliitto ry kannattaa ehdotusta.

Professori Johanna Niemi kannattaa ehdotusta.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen kannattaa ehdotusta muuten, mutta pitää lisämäärettä ”kosketteluun voimakkuutensa tai toistuvuutensa vuoksi vakavuudeltaan rinnastettavalla tavalla” turhana ja katsoo sen hankaloittavan säännöksen tulkintaa käytännössä. Seksuaalisen ahdistelun tulee olla virallisen syytteen alainen rikos.

Asianajaliitto kannattaa ehdotusta.

Poliisihallitus yhtyy mietinnön perusteluihin laajentaa rikoslain sisältämän seksuaalisen ahdistelun tunnusmerkistöä sekä mainitun säännöksen soveltamisalaa. Mietinnössä on annettu kattavasti esimerkkejä siitä, millaiset teot voisivat rinnastua toistuvuutensa tai vakavuutensa kautta kosketteluun. Poliisihallitus kiinnittää huomiota erityisesti sanallisen ahdistelun kriminalisointiin, lausuen sen aiheuttavan sekä määrällistä että rajanvedollista haastetta esitutkintaan. Laillisuusperiaatteen asettamien edellytysten nojalla olisi suotavaa, jos tekotavat voitaisiin luetella mahdollisimman tyhjentävästi rikoslain tunnusmerkistössä.

Keskusrikospoliisi kannattaa ehdotusta. Toteaa, että se voi lisätä rikosilmoitusten määrää.

Mitä mieltä olette ehdotetusta seksuaalisen kuvan luvaton levittämistä koskevasta säännöksestä?

Naisjärjestöjen Keskusliitto, Sosiaali- ja terveysministeriö, tasa-arvovaltuutettu, Itä-Suomen syyttäjäalue, Suomen Lakimiesliitto, Demla ry, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Rikosuhripäivystys, Ensi- ja turvakotien liitto ry, Pohjois-Suomen syyttäjäalue, Julkiset oikeusavustajat ry, Exit – pois prostituutiosta ry, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta, Oulun käräjäoikeus, Suomen syyttäjähdistys ry, Syyttäjälaitos, Etelä-Suomen syyttäjäalue, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Länsi-Suomen syyttäjäalue, Suomen Kätilöliitto, Invalidiliitto ry, Keskusrikospoliisi ja tohtorikoulutettava Minni Leskinen ilmoittavat kannattavansa ehdotusta.

Professori Kimmo Nuotio pitää ehdotusta perusteltuna.

Suomen tuomariliitto kannattaa ehdotusta eräin huomioin.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko ehdotus selkiyttäisi tilannetta erilliskriminalisoinnilla.

Sexpo-säätiö pitää ehdotusta kattavana ja perusteltuna.

Naisten Linja Suomessa ry kannattaa uutta pykäläehdotusta.

Oulun ensi- ja turvakoti ry pitää ehdotusta ajankohtaisena.

Setlementti Tampere ry kannattaa ehdotusta. Esitämme Tukinainen ry:n tapaan, että tämä rikos ei olisi asianomistajarikos vaan yleisen syytteen alainen, jotta uhrilla olisi em. oikeudet.

Tukinainen ry kannattaa ehdotusta, mutta rikos tulisi säätää virallisen syytteen alaiseksi.

Helsingin kärjäoikeus Selvyiden vuoksi myös kuvan valmistaminen voisi sisältyä teonkuvaukseen.

Pelastakaa Lapset ry kannattaa ehdotusta, mutta seksuaalinen kuva tulee määritellä selkeästi kyseessä olevassa säännöksessä.

Pirkanmaan kärjäoikeus katsoo, että olisi syytä arvioida näiden rikoslain 24 luvun mukaisina kunnianloukkauksina tai yksityiselämää loukkaavana tiedon levittämisinä rangaistavien tekojen suhdetta ehdotettuun säännökseen esimerkiksi toissijaisuuslausakkeiden säätämisen tarpeen osalta.

Suomen Psykologiliitto: Seksuaalisen kuvan luvatonta levittämistä koskeva säännös koetaan modernisoivaksi päivitykseksi rikoslakiin, sillä kuvien käyttö ja merkitys (ottaminen, jakaminen, esittely, pysyvyys) on nykyaikana laajentunut huomattavasti. Lisäksi teon tunnusmerkistö 20 luvun alla nähdään selkiyttävänä kunnianloukkausnimukseen sijaan.

Professori Matti Tolvanen kannattaa ehdotusta eräin lainkonkurrenssiin liittyvin huomioin. Jotta kuvaa voi levittää, pitää kuva valmistaa. Onko tarpeen rangaista kaikissa tapauksissa molemmista teoista? Tässä pitäisi päteä sama periaate kuin esimerkiksi vaarallisen esineen maahantuonnissa. Jotta esineen voi tuoda maahan, pitää esinettä pitää hallussa eikä tekijää rangaista sekä RL 41:5:n että RL 41:6:n nojalla.

Professori Johanna Niemi kannattaa ehdotusta kiinnittäen kuitenkin huomiota siihen, ettei käsitettä ”seksuaalinen kuva” ole määritelty. Aikuisia koskevan 7 §:n kohdalla perusteluissa olisi hyvä selkiyttää suhdetta yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämistä koskevaan rikokseen (RL 24:8–8a) ja harkita tarvitaanko törkeä tekemuoto.

Asianajajaliitto kannattaa ehdotusta, mutta ehdottaa seksuaalisen kuvan määrittelmistä.

Poliisihallitus kannattaa ehdotusta, mutta esittää, että sanamuotojen osalta olisi hyvä varmistaa, että esittämisen ja levittämisen joko katsotaan sisältyvän yleisön saatavilla pitämisen määritelmään, tai muotoilla säännösehdotusta siten, että siinä erikseen mainitaan saatavilla pitäminen.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyden määritelmän ehdotetusta laajentamisesta?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän ehdotusta perusteltuna.

Suomen tuomariliitto kannattaa laajennusta.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko Kannatettavaa on, että määritelmä laajentuisi myös naisen klitoriksen nuolemiseen.

Sexpo-säätiö Määritelmä itsessään on hyvä ja perusteltu, mutta termi "sukupuoliyhteys" on vanhentunutta kieltä. Tässä kontekstissa voitaisiin käyttää esimerkiksi sukutai seksielimien koskettelua ja yhdyntää. Teon seksuaalista luonnetta arvioitaessa voitaisiin käyttää määritelmää, jossa teolla tavoitellaan ja se on omiaan tuottamaan kiihottumista joko tekijälle tai kohteelle tai molemmille, mikäli teko olisi vapaaehtoinen.

Naisten Linja Suomessa ry: Ehdotettu laajennus on kannatettava. Ehdotettu laajennus vähentäisi tarvetta "mittailla" tunkeutumisen syvyyttä ainakin kielellä tai sukuelimellä toteutetun teon suhteen.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Määrittelyyn voisi lisätä suulla tai sukuelimellä koskettamisen lisäksi käsin koskettamisen, joka on tehty seksuaalisessa tarkoituksessa.

Setlementti Tampere ry: Yhdymme Johanna Niemen lausunnossaan perustelemaan ehdotukseen, että raiskaus tulisi määritellä siten, että keskeinen tunnusmerkki olisi "sukupuoliyhteys tai vakavuudeltaan siihen rinnastettava seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus".

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa ehdotusta.

Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa ehdotusta.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Erityisen kannatettavaa on, että jatkossa esim. siittimen varren nuoleminen tai häpyhuulten nuoleminen täyttäisi sukupuoliyhteyden riippumatta kosketteleeko tekijä uhrin suuta sukuelimellään vai toisin päin. Ehdotan lisättäväksi määritelmään ”toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukupuolielimellä tai suulla ja toisen suun koskettelua sukupuolielimellä.”

Pohjois-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta, mutta tähän tulisi lisätä myös suun kosketteleminen sukupuolielimellä.

Etelä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta osittain. Ehdotetaan lisättäväksi määritelmään ”toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukupuolielimellä tai suulla ja toisen suun koskettelua sukupuolielimellä.” Ehdotetaan mietittäväksi, pitäisikö määritelmään lisätä myös sormella tai esineellä tapahtuva, sukupuolielimen tunkeutumiseen verrattava koskettaminen.

Länsi-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta esittää harkittavaksi lisäystä: myös suun kosketteleminen sukupuolielimellä.

Suomen syyttäjähdistys ry: Erityisen kannatettavaa on, että jatkossa esim. siittimen varren nuoleminen tai häpyhuulten nuoleminen täyttäisi sukupuoliyhteyden riippumatta kosketteleeko tekijä uhrin suuta sukuelimellään vai toisin päin. Ehdotan lisättäväksi määritelmään ”toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelua sukupuolielimellä tai suulla ja toisen suun koskettelua sukupuolielimellä.”

Syyttäjälaitos kannattaa ehdotusta, mutta näkee mahdollista tarvetta vielä laajennukseen esimerkiksi kädellä ja esineellä tapahtuvan intensiivisen koskettelu osalta.

Suomen Lakimiesliitto kannattaa ehdotusta ja pitää säännöstä sukupuolineutraalisti laadittuna.

Demla ry kannattaa ehdotusta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto kannattaa ehdotusta.

Suomen Psykologiliitto: Oikeuspsykologian ammatillinen työryhmä arvioi sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamisen erittäin tärkeäksi uudistukseksi.

Ensi- ja turvakotien liitto ry kannattaa ehdotusta.

Julkiset oikeusavustajat ry kannattaa ehdotusta.

Tukinainen ry kannattaa ehdotusta.

Helsingin käräjäoikeus syytä voisi olla laajentaa sukupuoliyhteys koskemaan kaikenlaista sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa koskettelua, tapahtuu se sitten sukupuolielimellä, muulla ruumiinosalla tai esineellä. Voidaan myös kysyä, onko sukupuoliyhteydeksi katsottava tilanne, jossa joku pakottaa toisen harjoittamaan itsetyydytystä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa ehdotusta.

Pelastakaa Lapset ry kannattaa ehdotusta.

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kannattaa ehdotusta.

Pirkanmaan käräjäoikeus esittää kysymyksen, onko syytä pitää sukuelimeen tai peräaukkoon suulla koskettelemista ankarammin rangaistavana kuin käsin koskettelemista.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta. Rikosuhripäivystys kiinnittää huomiota myös siihen, että ehdotettu määritelmä ”toisen sukuelimen tai peräaukon koskettelu sukuelimellä” voisi täytyä myös vaatteiden päältä, mitä ei liene kuitenkaan tarkoitettu, ja tästä syystä perusteluissa olisi hyvä kiinnittää tähän asiaan erikseen huomiota.

Professori Matti Tolvanen kysyy, etäännyttäänkö nyt liian kauas arkikielen ilmaisusta. Tulkintaongelmien ehkäisemiseksi olisi sukupuoliyhteyden määritelmäsäännöksen tarkistamisen lisäksi hyvä määritellä myös sukupuolielin.

Suomen Kätilöliitto kannattaa sukupuoliyhteyden määritelmän laajentamista kaikkien kehoon tunkeutumiseen intiimeiksi katsotuilla alueilla ja millä tahansa kehon osalla tai välineellä.

Itä-Suomen hovioikeus Laajennukseen on valikoitunut vain tietyt menettelytavat ilman tunkeutumista (kuten nuoleminen). Ehdotuksen ulkopuolelle jää mitä ilmeisemmin menettelyjä, jotka toteutuessaan ovat yhtä loukkaavia ja vahingollisia kuin ehdotettu laajennus. Tärkeää on se, että sukupuoliyhteyden määritelmä on yksiselitteinen ja yleisesti hyväksytty myös kattavuutensa puolesta. Nykyinen määritelmä on tässä suhteessa riittävä.

Professori Johanna Niemi: On mahdollista, että vakavia itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden loukkauksia jää määritelmän ulkopuolelle. Raiskaus tulisi määritellä siten, että elementti olisi sukupuoliyhteys tai vakavuudeltaan siihen rinnastettava seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaus.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen kannattaa ehdotusta.

Asianajaliitto katsoo, että sukupuoliyhteyden määritelmän muuttaminen ei ole tarpeen. Nykymääritelmä kattaa Istanbulin sopimuksessa määritetyt vaatimukset ja se antaa riittävät valmiudet määritellä eri asteiset seksuaaliset teot (koskettelu, tunkeutuminen) ja tuomita tekijä sekä kehoon tunkeutumisesta että sen koskettelusta, kun se tapahtuu vastoin toisen osapuolen suostumusta. Toissijaisesti, mikäli määritelmää kuitenkin muutetaan, voisi olla perusteltua tehdä rajanvetoa niin, että paljaan sukuelimen koskettelu millä tahansa on aina 1 §:n mukainen raiskaus ja vaatteiden päältä koskettelu aina 3 §:n mukainen seksuaalinen kajoaminen.

Poliisihallitus kannattaa ehdotusta.

Keskusrikospoliisi kannattaa ehdotusta ja pitää sitä selkiyttävänä.

Muita aikuisiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: On myös huomattava, että toisin kuin raiskaus, RL 20:8 ei rajoitu vain sukupuoliyhteyteen. Olisi hyvä mainita, voisiko tällöin muissa kuin sukupuoliyhteyksissä soveltaa uutta "seksuaalista kajoamista" vapaaehtoisuuden puuttumisen perusteella ja mikä merkitys tässä olisi sillä, että seksuaalinen kajoaminen edellyttää myös seksuaalisen itsemääräämisoikeuden olennaista loukkamista.

Ulkoministeriö: Mietinnössä todetaan lisäksi, että Istanbulin sopimus on pantu Suomessa täytäntöön hallituksen esityksellä 155/2014 vp. Ulkoministeriö katsoo, että kirjaus on epäselvä, sillä hallituksen esitys koskee Istanbulin sopimuksen voimaansaatamista vuonna 2014, ja sitä olisi aiheellista tarkentaa.

Sexpo-säätiö: Sexpo pitää seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä (8 §) koskevaa kohtaa mahdollisesti virheellisenä. Kohdassa jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan "tahallisuudella" silloin, kun henkilö ostaa seksiä ihmiskaupan uhrilta.

Paritusta (10 §) koskeva lainkohta tulisi poistaa kokonaan, ja siirtää erilaiset taloudelliseen riistoon, kiskontaan, vapaudenriistoon tai muunlaiseen pakottamiseen liittyvät rikokset muihin lainkohtiin.

Naisten Linja Suomessa ry: ”Tahallisen tietämättömyyden” tilanteet tulisi kriminalisoida samaan tapaan kuin tahalliset rikokset.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Termi "seksuaalinen hyväksikäyttö" sisältää vääränlaisen arvotulkinnan, ja ammattilaisten keskuudessa käytetäänkin usein termiä "seksuaalinen kaltoinkohtelu".

Itä-Suomen syyttäjäalue: Törkeän raiskauksen tunnusmerkistön uusi ankaroittamisperuste, vakava väkivalta, on kannatettava ehdotus.

Suomen Lakimiesliitto ehdotuksia voidaan kokonaisuutena pitää perusteltuina. Ehdotusten jatkovalmistelussa on tarpeen kerätä tietoa muissa maissa toteutettujen vastaavan kaltaisten muutosten käytännön soveltamistilanteista. Parisuhteen käsite tulisi määritellä, mikäli sitä käytetään laissa tai taustatöissä.

Julkiset oikeusavustajat ry: Parisuhteen käsite on määriteltävä.

Miesten tasa-arvo ry: Oikeusministeriön on syytä teettää pikaisesti kattava ja puolueeton tutkimus miehiin kohdistuvan väkivaltarikollisuuden, mukaan lukien seksuaalirikollisuuden, yleisyydestä Suomessa.

Suomen syyttäjähdistys ry: Törkeän raiskauksen tunnusmerkistön uusi ankaroittamisperuste, vakava väkivalta, on kannatettava ehdotus

Etelä-Suomen syyttäjäalue Törkeän raiskauksen tunnusmerkistön uusi ankaroittamisperuste; vakava väkivalta on kannatettava ehdotus.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos katsoo, että lakimuutokset edellyttävät myös merkittäviä viestintätoimia yhteiskunnan tiukentuneesta suhtautumisesta seksuaalirikoksiin sekä kaikki ikäluokat läpileikkaavaa panostusta ja velvoittavuutta seksuaalikasvatukseen sekä seksuaalikasvattajien kouluttamiseen.

Rikosuhripäivystys toteaa Istanbulin sopimuksen 46 artiklan edellyttävän, että rikoksen kohdistuminen entiseen tai nykyiseen puolisoon tai kumppaniin taikka samassa asunnossa asuvaan henkilöön tulee ottaa huomioon raskauttavina seikkoina. Suomen lainsäädäntö tulisi saattaa vastaamaan Istanbulin sopimuksen säädöksiä, koska tällä hetkellä nämä seikat otetaan huomioon vain moitittavuuden arvioinnissa.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Konkurenssikysymyksiä on syytä vielä pohdiskella siinä vaiheessa, kun kirjoitetaan hallituksen esitystä. Seksuaalirikokset on syytä säätää edelleen tahallisuutta edellyttäväksi rikoksiksi, kuten ehdotuksessa

on esitettykin. Uusia tekoja ja tekotapoja säädettyä tulee ottaa huomioon, tuleeko RL 20 luvusta hajanainen ja tilkkutäkkimäinen. Miten säännökset suhtautuvat toisiinsa soveltamisalaltaan ja etusijajärjestykseltään? Esimerkiksi lapsia koskevan sääntelyn eriyttäminen aikuisuhreja suojaavasta sääntelystä on sinänsä hyvä ajatus, mutta siitä seuraa ongelmana kuitenkin se, että konkurrenssisääntöjen soveltaminen hankaloituu.

Suomen Kätilöliitto muistuttaa, että lainsäädännön muutoksen jälkeen tarvitaan huomattava tiedotus ja oikeuslaitoksen sekä poliisitoimen koulutuskampanja seksuaaliväkivallasta. Erityisesti tietoa lamaantumisen tai jäätyneen vaikutuksesta kykyyn puolustaa itseään, siitä ei tiedetä riittävästi.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Lakimuutos edellyttääkin tältä osin merkittävää panostusta seksuaalikasvatukseen.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että mietinnössä on käyty varsin kattavasti läpi lain tulkintaan liittyviä haasteita. Esitutkinnassa on haasteellista huomioida vaihtoehtoiset tunnusmerkistöt varsinkin ennen oikeuskäytännön muodostumista. Poliisin tulee tehdä syyttäväviranomaisten kanssa tiiviistä yhteistyötä esitutkinnan ohella myös koulutuksessa.

3.3 Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset

Mitä mieltä olette ehdotuksesta säätää lapsiin kohdistuvia tekoja koskevat säännökset omaksi kokonaisuudekseen?

Ehdotusta kannatettiin laajasti. Joitain yleisempiä huomioita esitettiin muun muassa sääntelyn lisäselkiyttämisen tarpeesta. Tämän kysymyksen alla esitettyjä kannanottoja sääntelyn sisällöstä ja rikosnimikkeistä tuodaan esiin seuraavassa kohdassa.

Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän ehdotusta perusteltuna. Kahdentoista vuoden ikäraja, joka on omaksuttu, on järkevä.

Suomen tuomariliitto kannattaa säännöstä. Voidaan pitää perusteltuna, että alle 12-vuotias ei itse pysty missään tilanteessa antamaan suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen, vaan sukupuoliyhteys on aina toteutettu vailla vapaaehtoisuutta. Kiinteä ikäraja ei välttämättä vastaa tosiasiallisia olosuhteita kunkin lapsen kohdalla, sillä lasten kehittyminen on yksilöllistä. Voidaan kuitenkin lähteä perustellusti siitä, että alle

12-vuotiaan kohdalla harkintaa ei ole mielekästä jättää tehtäväksi yksittäistapauksittain. Säännös on sinänsä tältä osin asiallinen, sillä kvalifiointiperusteiden ulkopuolelle jäävä sukupuoliyhteys lapsen kanssa on kriminalisoitu joka tapauksessa ankaran rangaistusasteikon sisältävällä säännöksellä rikoslain 20 luvun 14 §:ssä. Tässä yhteydessä on aiheellista korostaa tuomioistuimen suorittaman huolellisen ja yksittäistapaukseen liittyvän harkinnan merkitystä.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Uudistuksen voidaan katsoa selkeyttävän nykyistä tilannetta, jossa sukupuoliyhteyttä lapsen kanssa tulee yleensä harkita sekä raiskauksena että lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä. Nyt kahden erillisen rikoksen sijaan soveltuisi joko lapsenraiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen. Jo se, että 12-vuotias on ollut aloitteellinen osapuoli voisi tarkoittaa, että lapsenraiskaukselta koskeva säännös ei soveltuisi, ellei tekijä olisi ollut lapsen vanhempi tai vastaava henkilö, tai jokin yleisen raiskaussäännöksen kohta soveltuisi. Kuitenkin lievemmin rangaistu sukupuoliyhteys lapsen kanssa soveltuisi tällaisissakin tilanteissa. On hieman epäselvää, miksi Ruotsin tapaan myös niitä tapauksia, joissa lapsi on ollut 16 tai 17-vuotias, ei lähtökohtaisesti pidettäisi lapsenraiskauksina, kun tekijä on ollut lapsen vanhempi tai vastaava henkilö.

Sexpo-säätiö: Ehdotettu säännös on turhan ehdoton ja jyrkkä erityisesti tarkastellessaan nuorten välisiä tilanteita, joihin voi kuulua seksikokeiluja, erilaisia leikkejä ja uteliaisuudesta johtuvaa oman ja toisen kehon tutkimista. Nuorten välisen ikäeron vuoksi tällaisen toiminnan nimittäminen ”lapsenraiskaukseksi” on jyrkkää, ja voi johtaa kohtuuttomiin seurauksiin esimerkiksi kehitykseltään hitaan 15-vuotiaan henkilön kohdalla, joka on osallistunut seksuaaliseen leikkiin uteliaisuuttaan alle 12-vuotiaan henkilön kanssa. Laki ei saisi hyvää tarkoittaessaan olla kuitenkaan elämälle vieras siten, että lapset nähdään epäseksuaalisina olentoina, joiden seksuaalinen toiminta nimitetään lähtökohtaisesti lapsenraiskauksena.

Lisäksi ”lapsenraiskaus” on terminä keho, koska se rakentaa todella jyrkän mielikuvan erottelematta tekoja, tilanteita ja olosuhteita toisistaan erilaisten vakavuusasteiden mukaan.

Naisten Linja Suomessa ry viittaa tältä osin Amnesty Internationalin eriävään mieliteeseen. Ehdotetussa sääntelyssä on annettu liikaa painoarvoa 12–15-vuotiaan suhtautumiselle tapauksissa, joissa osapuolten ikäero on olennainen. Ehdotetut säännökset ’sukupuoliyhteys lapsen kanssa’ ja ’lapseen kohdistuva seksuaalinen teko’ heikentävät lasten koskemattomuuden suojaa suhteessa nykyiseen oikeustilaan, jossa nämä tapaukset tuomittaisiin lapsen seksuaalisina hyväksikäyttöinä (mahdollisesti jopa törkeänä). Tämä epäkohta tulisi korjata sisällyttämällä ehdotetun 14 §:n tapaukset 12 §:ään. Esittää ja -sanana muuttamista kohdissa, joissa esiintyy vaatimus siitä, että ”osapuolten iässä ja henkisessä kypsytydessä on olennainen ero”.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Ehdotus on tarkoituksenmukainen, koska rikosnimikkeen tulee antaa teon vakavuutta vastaava kuva. Törkeässä lapsenraiskauksessa yhdeksi määrittäväksi tekijäksi on nimetty se, että kohteena on lapsi, jolle rikos on lapsen iän tai kehitystason vuoksi omiaan aiheuttamaan erityistä vahinkoa. Tämä määritelmä pätee aina, kun kyseessä on lapsenraiskaus, ei ainoastaan törkeässä tekemuodossa.

Setlementti Tampere ry kannattaa esitystä, jonka mukaan alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia, lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta. Termi ”Lapsen raiskaus” olisi johdonmukaisempi muiden nimikkeiden kanssa sekä uhriakin vähemmän leimaava. Pelkän ikäeron tai henkisen kypsyys-eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa.

12–15 vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta ei tule tuomita kevyemmin lapsen oman aloitteellisuuden vuoksi eikä tule säätää lievempää rikosmuotoa ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”. Jos raiskauksen tunnusmerkistöön sisällytetään täsmällisemmin valta-aseman väärinkäyttöön liittyvät tilanteet, ei 12–15 vuotiaan uhrin kohdalla tarvitsisi kiinnittää esitystä vastaavassa mittakaavassa huomioita lapsen mahdolliselle aloitteellisuudelle, vaan pääpaino teon arvioinnissa olisi olosuhteissa ja aikuisen tai selvästi vanhemman nuoren valta-aseman väärinkäytössä.

Lisäksi Setlementti Tampere yhtyy mm. THL:n näkemykseen, jonka mukaan ehdotusta tulisi täsmentää siten, että lapsenraiskauksina tuomittaisiin myös kaikki alle 18-vuotiaaseen kohdistuvat teot silloin, kun tekijänä on oma vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva riippumatta siitä, asuuko henkilö lapsen kanssa samassa osoitteessa.

Kannatamme myös Tukinaisen lausunnossaan esittämiä muutoksia tähän liittyvien lakipykälien muotoiluun.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa säännöstä, jonka mukaan tietyn ikärajan alittaviin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia, lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta, mutta pitää ehdotettua 12 vuoden ikärajaa liian matalana. Ruotsissa lapsenraiskauksen ikäraja on 15 vuotta ja tämä ikäraja tulisi ottaa käyttöön myös Suomessa.

Lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin tulee säätää ikärajojen osalta tuottamusvastuu.

Pelkän ikäeron tai henkisen kypsyys-eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa. 12–15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta ei tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen tai ei kyetä näyttämään, että tekijä on saanut lapsen sukupuoliyhteyteen taivuttelemalla tai houkuttelemalla.

Ei tule säätää lievempää tekemuotoa ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”, sillä se antaa väärän viestin ja olisi ristiriidassa sen tavoitteen kanssa, että uudistuksella parannettaisiin rikosoikeudellista suojaa lasten koskemattomuuden ja häiriöttömän kasvun ja kehityksen turvaamiseksi.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Vaara lapsen kehitykselle on olennainen huomioitava merkistö aikuisia vastaavien merkistöjen lisäksi. Alle 12-vuotiaiden lasten kohdalla ehdotuksessa esitettyä ehdotonta ikärajaa STM pitää perusteltuna.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Varsin todennäköistä tulee olemaan (ainakin perusteltu pelko) että, sukupuoliyhteydet 12–15 -vuotiaiden kanssa tuomitaankin jatkossa sukupuoliyhteys lapsen kanssa -nimikkeellä, jolloin rangaistusasteikko lievenee nykyiseen lakiin verrattuna huomattavasti. Jos tarkoitus ei ole lieventää rangaistuksia, on pykälät ja tunnusmerkistöt mietittävä uudelleen. Edelleen epäselväksi jää perusteet 12 vuoden iälle. Tässä ymmärrän, että perusteena on käytetty nuorten keskinäisiä seurustelusuhteita, mutta se ei ole riittävä peruste (ainakaan mitä siitä nyt on esitykseen kirjattu).

Kaikkiin lapsia koskeviin tunnusmerkistöihin on lisätty ”kun osapuolten iässä ja henkissä kypsydessä on olennainen ero”. Mainittu tunnusmerkistökäsite tekee pykälien soveltamisesta ja ymmärtämisestä erittäin vaikeaselkoisia.

Voimassa olevan lain mukaan, jos 15-vuotias lapsi raiskataan ns. kiinnipitoväkivaltaa käyttämällä, teko täyttää törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön ja minimirangaistus on 4 vuotta vankeutta. Uudistuksen jälkeen sama teko täyttäisi lapsenraiskauksen tunnusmerkistön ja minimirangaistus olisikin vain 2 vuotta.

Lapsiasiainvaltuutettu pitää työryhmän esitystä kokonaisuudessaan edistysaskeleena lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ehkäisemiseksi. Esityksellä edistetään lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön sekä terveeseen kehitykseen. Työryhmän esitys edistää lisäksi sitä, että lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista määrättäisiin entistä selkeämmin teon vakavuuden mukainen rangaistus, joka vastaa paremmin myös yleistä oikeustajua.

Lapsiasiainvaltuutettu pitää valittuja ikärajoja perusteluineen lähtökohtaisesti kannatettavina. Jonkinasteista huolta herättää kuitenkin se, että sääntely antaa painoarvoa lapsen omalle aktiivisuudelle jo kahdestatoista ikävuodesta alkaen. Tämän ikäiset lapset voivat olla hyvin erilaisia kehitystasoltaan. Säännösten sovellettavuus käytännössä ja vaikutus lasten suojelun ja oikeuksien toteutumiseen sekä vahvistumiseen tulee luonnollisesti olla jatkuvan seurannan kohde lainsäädännön (jälkikäiteisten) vaikutusten arvioinnissa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi tarkentaa sääntelyehdotusta liittyen osapuolten ikä- ja kypsyseroon.

Kriminalisointeja muutettaessa on huolehdittava siitä, että myös lapset ja nuoret itse ymmärtävät, mistä muutoksissa ja ylipäättään sääntelyssä on kyse. Tämä edellyttää seksuaaliterveyskasvatuksen laadukasta opetusta kaikissa peruskouluissa. Lapsiasiavaltuutettu korostaa ennaltaehkäisevän työn tärkeyttä lasten suojelemiseksi seksuaalirikoksilta.

Suomen Lakimiesliitto: Lapsenraiskausta koskeva erityissäännös on perusteltu työryhmän esiin tuomin perustein. Vapaaehtoisuuden puutteeseen liittyvä raiskaussääntely ei ole riittävä keino puuttua lapsiin kohdistuviin sukupuoliyhteyden sisältäviin tekoihin.

Suojellaan Lapsia ry kiittää valmistelijoita siitä, että mietintö sisältää ehdotuksen lapsenraiskauksesta omana rikosnimikkeenään, mitä Suojellaan Lapsia ry pitää tärkeänä lisäyksenä rikoslakiin. Rikoksen tunnusmerkistöä tulisi kuitenkin muuttaa. 12–15 vuotiaiden lasten kohdalla lapsenraiskaus -rikosnimikkeen osalta tulisi keskittyä tarkastelemaan ennemmin olosuhteita ja uhrin ja tekijän välistä ikäeroa ja/tai valta-asetelmaa.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry kannattaa sitä, että lapsenraiskauksesta on oma itsenäinen säännöksensä. 12 vuoden ikärajaa voidaan pitää matalana. Säännöksen soveltamisessa 12–15-vuotiaisiin kohdistuneisiin tekoihin edellytetään, että sekä osapuolten iässä että henkisessä kypsytydessä on olennainen ero. Tämä tulee muuttaa muotoon ”jos osapuolten iässä TAI henkisessä kypsytydessä on olennainen ero”. Lapsenraiskausta koskevan säännöksen tulisi myös kattaa tilanteet, jossa alle 18-vuotiaisiin kohdistuvien tekojen tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava henkilö.

Suomen Psykologiliitto: Lapsen raiskauksen erottaminen aikuisten välisestä raiskauksesta nähdään hyvin tärkeänä muutoksena. Aiemmin raiskauksen ja erityisesti törkeän raiskauksen toteennäyttäminen on lasten kohdalla ollut haastavaa, ja syytteissä ja tuomioissa on nähty varsin kirjavia käytänteitä ja yhdistelmiä. Muutos todennäköisesti yhtenäistää ja selkiyttää oikeuskäytänteitä. Muutos on tarpeellinen myös siitä syystä, että aikuisten välisiä raiskauksia esitetään suostumukseen perustuviksi, eivätkä lapset voi lähtökohtaisesti suostumusta aikuisten taholta tapahtuviin seksuaalitekoihin antaa.

Oikeuskansleri: Ehdotettu sääntely korostaa sinänsä tarvetta lasten erityiseen suojeeluun. Jatkovalmistelussa tulisi kartoittaa, toteuttaako työryhmämietinnön ehdotus suojelelivoitetta 12–15 ja 16–17-vuotiaiden lasten osalta parhaalla mahdollisella tavalla

Säännösten selkeyttä tulisi vielä lisätä. Ehdotettu muotoilu vaikuttaa kohtuullisen monimutkaiselta erilaisine ikärajoitustuksineen sekä tarpeineen arvioida esimerkiksi ikäeron olennaisuutta ja osapuolten henkistä kypsyyttä.

Oikeuskansleri pitää lapsenraiskausta koskevaa ehdotusta lähtökohtaisesti perusteltuna, riippumatta siitä, mikä ikärajaksi jatkovalmistelussa lopulta määrittyy. Sinänsä uhrin ikään ja siihen liittyvään tahallisuuteen liittyvät näyttöongelmat eivät ehdotetun uudistuksenkaan myötä näyttäisi helpottuvan käytännön lainkäytössä.

Ensi- ja turvakotien liitto ry on samaa mieltä Amnestyn esittämän eriävän mielipiteen kanssa siitä, että vastuun lapsen häiriöttömästä kehityksestä on oltava selkeästi aikuisella. Lapsia koskeva sääntely voitaisiin rakentaa nykyistä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevaa sääntelyä muistuttavaksi, mutta niin, että sukupuoliyhteyden sisältävät teot olisi määritelty raiskausrikkoksiksi ja muut seksuaaliset teot kajoamisrikkoksiksi.

Tapaukset, jossa tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa oleva henkilö, tulisi määritellä lapsenraiskauksiksi kaikkien alaikäisten kohdalla ehdotetun 16 vuoden rajan sijaan.

Pohjois-Suomen syyttäjälue: Muutos mahdollistaa, että raiskaussäännös soveltuu ikänsä vuoksi puolustuskyvyttömään lapseen, eikä näyttöä tarvitse esittää pakottamisesta tai uhkaamisesta, mikä on kannatettava muutos. Yleisesti huolestuttaa, että uudistus heikentää huomattavasti 12–15-vuotiaiden lasten asemaa, jos lapsi on itse aktiivinen ja suostuva osallistumaan sukupuoliyhteyteen. Parempaan tilanteeseen (teon moitittavuuden ja rangaistuksen suhteen) päästäisiin sillä, että korvattaisiin 1 momentin 2 kohdan b) kohdassa sana ”ja” sanalla ”tai”.

Julkiset oikeusavustajat ry: Säännöksen 1) kohta on ilahduttavan selkeä. Säännöksen 2) kohta on valitettavan heikkotasoinen ja tulkinnanvarainen. Ehdotus kääntää oletukseksi, että lapsi on itse suostuessaan sukupuoliyhteyteen lähtökohtaisesti altis seksuaaliselle riistolle, sillä syyttäjän on näytettävä, että lapsi on saatu sukupuoliyhteyteen kehottamalla tai muutoin vastaavalla tavalla lapsen seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaavalla tavalla.

Tukinainen ry vaatii, että suojaikäraja on 16 vuotta lapsenraiskauksen ja törkeän lapsenraiskauksen osalta. Työryhmä on luonut ihmeellisen rakennelman uhrin iän ja tekijän iän merkitysten arvioinnille lapseen kohdistuvien raiskausten osalta. Tukinainen ry katsoo, että lapset tulevat olemaan entistä suojattomammassa asemassa seksuaalirikosten uhreina, jos työryhmän ehdotus toteutuu.

Törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistöön tulee lisätä 7) kohta 'tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden'. Lisäksi tekojen kokonaisuusarviointi tulee poistaa törkeän tekemuodon osalta.

Helsingin kärjäoikeus: Jos 12 §:n b-kohdassa tunnusmerkistö edellyttäisi iässä ja henkisessä kypsyudessa olennaista eroa tai sitä, että lapsi on saatu sukupuolilyhteyteen kehottamalla, taivuttelemalla tai houkuttelemalla, se sisältäisi myös 14 §:n tilanteet. Usein 14 §:n tilanteissa on myös jonkinasteista kehottamista, taivuttelua tai houkuttelua, mutta niiden näyttäminen tuomioistuimessa voi olla hankalaa.

Mitä vanhemmasta lapsesta on kyse, sen kehittyneemmät ovat lapsen kyvyt ymmärtää seksuaalisia asioita, muodostaa ja ilmaista tahtoaan tai "lukea" toista. 12-vuotias on niin seksuaalisesti kuin muiltakin osin yleisesti ottaen merkittävästi kehittymättömämpi kuin 15-vuotias tai tätä vanhempi. 12-vuoden ikäraja tarkoittaisi, että 12- ja 15-vuotiaan välinen sukupuoliyhteys olisi hyväksyttävä. Kärjäoikeus ei pidä ikärajan laskemista 12 vuoteen perusteltuna. Mikäli ikäraja olisi 16 vuotta muutoksen jälkeenkin, voitaisiin nuorten väliset vapaaehtoiset sukupuoliyhteydet ja seksuaaliset teot silti jättää kärjäoikeuteen tuomatta, jos kirjataan henkisen kypsyuden huomioon ottaminen voimassa olevan pykälän mukaisesti.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta: TANE kannattaa esitystä, jonka mukaan alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvat sukupuoliyhteydet olisivat aina lapsenraiskauksia, lapsen vapaaehtoisuutta arvioimatta. TANE pyytää kuitenkin selventämään esitetyn 12-vuoden ikärajan juridista pohjaa ja selvittämään, tulisiko tämän ikärajan olla työryhmän ehdottamaa korkeampi. Pelkän ikäeron tai henkisen kypsyuden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa. Nykyistä 16 vuoden suojaikärajaa ei tule hämärtää uudistuksen myötä. TANE katsoo, ettei 12–15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen tai ei kyetä näyttämään, että lapsi on saatu sukupuoliyhteyteen kehottamalla, taivuttelemalla tai houkuttelemalla. TANE katsoo, ettei tule säätää lievempää tekemuotoa "sukupuoliyhteys lapsen kanssa", sillä se antaa väärän viestin.

Oulun kärjäoikeus kannattaa, että ehdotuksen mukaan sukupuoliyhteys 12 vuotta nuoremman lapsen kanssa olisi automaattisesti lapsenraiskaus ilman enempää pohdintaa. Esitämme tähän kuitenkin ikärajamuutosta 14-vuoteen. Kannatamme lähtökohtaisesti myös lapsenraiskauksen muita kohtia. Ehdotuksessa on myös lapsenraiskauksista koskevan säännöksen 1 momentin 2 kohdan b alakohdasta nimenomaan todettu, että "teon rangaistavuus ei edellyttäisi sen arvioimista, oliko lapsen osallistuminen vapaaehtoista". Ongelma on kuitenkin se, että käytännössä asia ei ole näin, koska tunnusmerkistön täytyminen edellyttää sen arvioimista, oliko lasta taivuteltu/houkuteltu/kehotettu vai ei.

Suomen syyttäjähdistys ry: Varsin todennäköistä tulee olemaan (ainakin perusteltu pelko) että, sukupuoliyhteydet 12–15 -vuotiaiden kanssa tuomitaankin jatkossa sukupuoliyhteys lapsen kanssa -nimikkeellä, jolloin rangaistusasteikko lievenee nykyiseen lakiin verrattuna huomattavasti. Jos tarkoitus ei ole lieventää rangaistuksia, on pykälät ja tunnusmerkistöt mietittävä uudelleen.

Edelleen epäselväksi jäävät perusteet 12 -vuoden iälle. Tässä ymmärrän, että perusteena on käytetty nuorten keskinäisiä seurustusuhteita, mutta se ei ole riittävä peruste (ainakaan mitä siitä nyt on esitykseen kirjattu).

Voimassa olevan lain mukaan, jos 15-vuotias lapsi raiskataan ns. kiinnipitoväkivaltaa käyttämällä, teko täyttää törkeän lapsenraiskauksen tunnusmerkistön ja minimirangaistus on 4 vuotta vankeutta. Uudistuksen jälkeen sama teko täyttäisi lapsenraiskauksen tunnusmerkistön ja minimirangaistus olisikin vain 2 vuotta.

Syyttäjälaitos: Säännös on selkeä ja sinällään kannatettava. Ikärajat tulee tietysti asettaa ensi sijassa sen mukaan, kuin mitä alan tutkimustieto oikeaksi osoittaa. On kritiikille altista, suojaako 12 vuoden alhainen ikäraja riittävästi 12–16 vuotiaita lapsia esimerkiksi silloin, jos 13-vuotias lapsi on häntä erityisesti houkuttelematta sukupuoliyhteydessä esimerkiksi kymmeniä vuosia vanhemman henkilön kanssa. Lopputulos verrattuna voimassaolevan lain ja esitetyn lain välillä saattaa johtaa myös lapsiin kohdistuvien rangaistusten lieventymiseen, mikä ei liene uudistuksen tarkoitus. Vakavaa lievemmillä väkivallalla (esim. kiinnipitoväkivalta) toteutettu nykyinen törkeä lapsenraiskaus lieventyyneen uuden sääntelyn johdosta perusmuotoiseksi lapsenraiskaukseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää alle 12-vuotiaiden lasten kohdalla ehdotuksessa esitettyä ehdotonta ikärajaa perusteltuna ratkaisuna. Edelleen 12–15 vuotiaiden kohdalla THL yhtyy pääosin Amnesty Internationalin eriävän mielipiteen sisältämään kritiikkiin. Pääpainon teon arvioinnissa tulisi olla olosuhteissa ja aikuisen tai selvästi vanhemman nuoren valta-aseman väärinkäytössä.

Jos kaikki sukupuoliyhteyden sisältäneet teot luokiteltaisiin lapsenraiskauksiksi, kuten Amnesty on eriävässä mielipiteessään esittänyt, ei se THL:n käsityksen mukaan huomioisi riittävästi lain soveltamisalan reunalle sijoittuvia tapauksia, joita nuorten välinen seksuaalielämä väistämättä pitää sisällään. Nuorten välisen ikä- ja kypsyyseron arvioinnissa THL pitää esityksessä omaksuttua, verrattain systemaattista ratkaisua onnistuneena, sillä se kuitenkin mahdollistaa tapauskohtaisen harkinnan, kunhan edellä ja eriävässä mielipiteessä esitetyllä tavalla 12–15-vuotiaiden nuorten suojelemiseksi päädytään lapsen raiskauksen tunnusmerkistössä edellyttämään sekä olennaisen ikäettä kypsyyseron arviointia erikseen niiden yhdistämisen sijaan. 16–17-vuotiaisiin vanhemman kohdistamat sukupuoliyhteydet tulisi tuomita lapsenraiskauksina.

Länsi-Suomen syyttäjäalue katsoo, että ehdotetussa säännöksessä on hyvää se, että alle 12-vuotiaiden osalta ei tarvitse tutkia lapsen tahtotilaa. Sen sijaan ongelmalista on se, että 12–15-vuotiaiden lasten osalta joudutaan arvioimaan lasten kertomusta paitsi sen suhteen, onko lapsi pakotettu tekoon väkivallalla tai uhkauksella, myös sen suhteen, onko häntä houkuteltu tai taivuteltu tekoon eli kuinka aktiivinen hän itse on ollut. Tämän ikäisten lasten kertomusten arviointi on käytännössä osoittautunut ongelmalliseksi. Selkeämpää olisi, että rajoittamissäännös säilyisi omana säännöksenään. Mikäli kumppanina olisi muutamaa vuotta vanhempi nuori ja seksi olisi aidosti vapaaehtoista, voitaisiin tapaus jättää syyttämättä erillisen rajoittamissäännöksen perusteella.

Pirkanmaan kärjäoikeus katsoo, että säännös uuden sukupuoliyhteyden määrittelyn kanssa saattaa johtaa yksittäistapauksessa kohtuuttomaan rangaistukseen seuraavanlaisessa esimerkkitapauksessa. Lapsi 15 v 11 kk ja 25-vuotias aikuinen ovat seurustelusuhteessa. Aikuinen houkuttelee lapsen tekoon, jossa aikuinen nuolaisee lapsen sukuelintä. Tällä menettelyllään aikuinen syyllistyy lapsenraiskaukseen ja tulee tuomittavaksi vähintään 2 vuoden vankeusrangaistukseen, joka tulisi tuomita ehdottomana, kun tekijä on täysi-ikäinen. Mietittäväksi jää, onko rangaistus kohtuullinen suhteessa tekoon.

Korkein oikeus: Lapsiin kohdistuvissa rikoksissa vapaaehtoisuuden puuttumisen arviointi ei esitetyn sääntelyn kannalta muodostu ongelmaksi silloin, kun tekijä on huomattavasti vanhempi kuin rikoksen uhri, koska tällöin jo kehottaminen, taivuttaminen tai houkutteleva on riittävä lapsenraiskauksen tai kajoamisrikoksen täyttymiseen. Vapaaehtoisuuden tai sen puuttumisen arviointi voi kuitenkin olla erityisen hankalaa ilman lisäkriteereitä, jos tekijän ja uhrin ikäero ei ole suuri ja tekijäkin voi siis olla 15-vuotias. Ongelmallista voi olla esimerkiksi uhrin passiivisuuden merkityksen arviointi silloin, kun sekä uhri että tekijä ovat seksuaalisesti kokemattomia. Korkein oikeus katsoo, että jatkovalmistelussa olisi aihetta arvioida vapaaehtoisuuden puuttumisen täsmällisyyttä myös erityisesti lapsiin kohdistuvissa rikoksissa ja arvioida, tulisiko tätä tunnusmerkkiä tarkentaa.

Lastensuojelun Keskusliitto toteaa, että säännös lapsen raiskauksesta viestii vahvemmin teon moitittavuudesta ja korottaa rikoksen vähimmäisrangaistusta. Lapsiin kohdistuvat raiskaukset on lähtökohtaisesti katsottava aikuisiin kohdistuvia raiskauksia paheksuttavammiksi lapsen kehityksen vakavan vaarantumisuhan perusteella, ja tämän näkökulman tulisi erottua kaikissa seksuaalirikosten rangaistussäännöksissä.

Lastensuojelun Keskusliittoa mietityttää kokonaisuudessaan ehdotetussa uudistuksessa, että tapahtuuko tavoitellut muutokset yli 12-vuotiaiden osalta.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta, että lapsenraiskaukseksi katsotaan sukupuoliyhteys 12 vuotta nuoremman lapsen kanssa ja, että lapsenraiskaus kattaa alle 16-vuotiaisiin kohdistuvat teot aina kun tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden, riippumatta siitä, asuuko lapsi tämän kanssa samassa taloudessa. Rikosuhripäivystys kannattaa myös yleisen suojaikärajan säilymistä 16 vuodessa. Rikosuhripäivystys yhtyy Amnesty Internationalin eriävissä mielipiteessä ja Minni Leskisen 31.7.20 antamassaan lausunnossa esille nostettuun ongelmaan 12–15-vuotiaiden osalta. Teon ei tulisi olla lievemmin rangaistava, vaikka 12–15-vuotias on itse ollut aktiivinen suhteessa häntä olennaisesti vanhempaan ja kypsempään henkilöön. Rikosuhripäivystys on Amnesty Internationalin ja Minni Leskisen kanssa samaa mieltä myös siitä, että voimassa olevassa laissa olevaa rajoitussäännöstä ei tule muuttaa ehdotetulla tavalla samoin kuin siitä, että ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa” ei ole asianmukainen rikosnimike pykälässä rangaistavaksi säädetyille menettelyille.

Etelä-Suomen syyttäjälähtö: Tämän uudistuksen ansiosta osa alle 16-vuotiaan lapsen kanssa sukupuoliyhteydessä olemisesta tulisi todennäköisesti jatkossa tuomituiksi lapsenraiskauksina ja näin ollen vähintään kahden vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen jos/kun tähän tunnusmerkistöön on tarkoitus mennä teot, joissa 12–15-vuotiaan motiivina sukupuoliyhteydelle on raha, huomio tms. Pelkona kuitenkin on, että sukupuoliyhteydet 12–15-vuotiaiden kanssa tuomitaankin jatkossa Sukupuoliyhteys lapsen kanssa -nimikkeellä, jolloin rangaistusasteikko lievenee nykyiseen lakiin verrattuna huomattavasti, mikä ei ole omiaan edistämään lain tarkoittamaa suoja lapsen seksuaaliselle koskemattomuudelle.

Professori Matti Tolvanen pitää ehdotusta perusteltuna. Kun on kysymys 12 vuotta nuoremman lapsesta, sukupuoliyhteyden vapaaehtoisuudelle ei tule antaa merkitystä. Muutkin lapsenraiskauksen kriteerit täyttävät laillisuusperiaatteen vaatimukset ja korostavat lapsen erityistä suojan tarvetta. Ehdotetun 12 §:n 1 momentin 2b kohdan soveltaminen saattaa tuottaa näyttöongelmia, mutta määrittely on kuitenkin parempi kuin voimassa olevassa laissa. Ikään liittyvät tahallisuuspulmat ovat toki arkipäivää jatkossakin. Olisi ehkä ollut syytä harkita, että ikärajan suhteen vastuun perusteeksi riittäisi huolimattomuus.

Suomen Kätilöliitto: Suomen Kätilöliiton mielestä ikärajan tulee olla 13–15 vuotta. Alle 13-vuotiaat lapset eivät voi ymmärrykseen perustuen antaa suostumustaan yhdyntään.

Itä-Suomen hovioikeus Säännöksessä tarkoitettua kehottamista, taivuttelua ja houkuttelua voivat aiheuttaa näyttö- ja tulkintaongelmia. Epäselväksi jää, riittääkö pelkästään tekijän aloitteellisuus, mitä voitaisiin pitää perusteltuna. Tämän vuoksi 2b kohta voisi

kuulua esimerkiksi seuraavasti: ”jos osapuolten iässä ja henkisessä kypsyydessä on olennainen ero ja lapsi on saatu sukupuolilyhteyden toisen aloitteesta...”.

Professori Johanna Niemi: Ehdotuksessa pääsääntönä olevaa 16-vuoden suojaikärajaa ei ole syytä kritisoida. Muutos nykyiseen lakiin olisi se, että nuorten keskinäisiä suhteita koskeva rajoitussäännös siirrettäisiin tunnusmerkistöön. Tätä ei ole syytä kritisoida. Ongelmallisempi sen sijaan on rajoitussäännöksen sisällöllinen muutos, jonka mukaan teko olisi rangaistava vain, jos osapuolten iässä ja henkisessä kypsyydessä on olennainen ero.

Yksi mahdollisuus olisi rakentaa rajoitussäännös sen perusteella, onko nuorten kesken ollut ollut tasavertainen seurustelusuhte. Tiedossani on, että suhteesta 15-vuotiaan kanssa on jätetty syyttämättä, vaikka ikäero on ollut varsin selvä, jos kysymys on ollut ”vanhanaikaisesta” seurustelusta, jossa on ensin tutustuttu, sitten seurusteltu, halailtu, huolehdittu ehkäisystä ja jossain vaiheessa päädytty seksiin. On ymmärrettävää, että ei tällöin ole mitään syytä ryhtyä rikosoikeudellisiin toimiin.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Erityisesti ehdotukseni lisätä kiristys 1 §:n 2 momentin 1 kohtaan ja henkisen valta-aseman väärinkäyttö 2 kohtaan selkeyttäisivät myös lapsenraiskausta koskevan pykälän tulkintaa. En pidä toivottavana sitä kehityssuuntaa, että 12–15-vuotiaiden lasten osalta jouduttaisiin enenevässä määrin käsittelemään lapsen suostumusta tai sen puutetta.

Lausuntokohdassa 9 olen esittänyt kritiikkiä sitä kohtaan, että tunnusmerkistöjen täytyminen edellyttää sitä, että sekä osapuolten iässä että henkisessä kypsyydessä on olennainen ero.

Nimike ”sukupuolilyhteys lapsen kanssa” eräänlaisena lapsenraiskauksen lievänä tekomuotona antaa väärän viestin. Katson, että kyseisen pykälän nimenä tulisi olla lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Asianajajaliitto: Hyvä ja tarpeellinen muutos. Ei huomautettavaa.

Keskusrikospoliisi pitää ehdotusta perusteltuna ja selkiyttävänä.

Poliisihallitus: Nimikkeen sisällyttäminen rikoslakiin on tarpeellinen. Sukupuolilyhteyden kriminalisointi kahtatoista vuotta nuoremman lapsen kanssa sellaisenaan, ilman muita seksuaalirikosten tunnusmerkistökiteijöitä, on perusteltua ottaen huomioon sääntelyllä suojeltava erityinen oikeushyvä. Poliisihallituksen näkemyksen mukaan on merkittävää, että lainsäädännössä 12–15-vuotiaat lapset ovat vielä erikseen huomi-

oitu seksuaalirikoksen uhreina. Poliisihallitus pitää kannatettavana mietinnössä esitettyä ikä- ja kypsyyseroarviointia, sekä erityisesti esitettyä siitä mitä on pidettävänä *olennaisena* ikäerona osapuolten välillä. Poliisihallitus pitää esitettyjä ikärajoja sekä sitä, että rajatapauksissa on mahdollista tehdä myös tapauskohtaista arviointia hyvinä ratkaisuinä myös lain soveltamisen näkökulmasta. Poliisihallitus pitää erityisen hyvänä mietinnössä esitettyä 1 momentin 2 kohdan b alakohdtaa, jonka mukaan tarkoitus on tuomita lapsen-raiskauksena 1 §:ssä tarkoitettujen tekumuotojen lisäksi teot, joissa 12–15 vuotias lapsi on aktiivisin keinoin saatu osallistumaan sukupuoliyhteyteen. Tällaisissa tilanteissa teon rangaistavuus ei edellyttäisi erikseen sen arvioimista, oliko lapsen osallistuminen vapaaehtoista.

Mitä mieltä olette seksuaalista kajoamista lapseen koskevasta säännöksestä?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän säännöksen muotoilua sinänsä onnistuneena, mutta kiinnitän huomiota siihen, että säännöksen piiriin voi tulla hyvin monenlaisia tekoja. Perustunnusmerkistön rangaistusasteikko on tavattoman laaja, ja koska tässä ei ole kyse sukupuoliyhteydestä, nähdäkseni neljän vuoden enimmäisrangaistus olisi riittävä. Ymmärrän toki sinänsä sen, että on haluttu tehdä asteikoissa ero seksuaalista kajoamista koskevan yleisen säännöksen asteikkoon.

Suomen tuomariliitto ry pitää perustellumpana, että seksuaalista kajoamista koskeva säännös koskee kaikkia alle 16-vuotiaita siten, että alle 16-vuotias ei voisi rajoitussäännöksessä tarkoitettuja tilanteita lukuun ottamatta antaa suostumusta seksuaalisiin tekoihin.

Tuomariliitto huomauttaa, että seksuaalista kajoamista koskevaan säännökseen ei myöskään sisälly kriminalisointia sille, joka saa lapsen ryhtymään seksuaaliseen tekkoon kolmannen kanssa. Lainsäädännöllinen ratkaisu ei ole looginen lapsenraiskauksta koskevan säännöksen kanssa, mikä ei ole perusteltua.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Voitaneen todeta, että samat tahallisuutta koskevat ongelmat kuin lapsenraiskauksen kohdalla tulevat olemaan käytännössä läsnä, etenkin alle 12-vuotiaisiin lapsiin kohdistuvissa seksuaalisissa teoissa. Ks. seuraava kohta.

Sexpo-säätiö: Ehdotus on pääsääntöisesti hyvä ja perusteltu. Pohdinta lasten ja nuorten kypsyudesta ja ikäerosta on pääsääntöisesti tasokasta. Sexpo ei lähtökohtaisesti pidä tiukkaa ikärajaan tai kypsyteen kohdistuvaa tarkastelua keskeisimpänä tekijänä nuorten seksuaalisen toiminnan eettisessä arvioinnissa, vaan pääpainon pitäisi olla vapaaehtoisuuden tarkastelulla heidänkin kohdallaan, jolloin kypsyys nähdään

ennemmin reunaehtona vapaaehtoisuudelle kuin itsenäisesti merkittävänä arvioitava asiana.

Faktuaalisesti arvioiden kevyt sukuelinten koskettelu on vakavuudeltaan paljon kevyempi teko kuin sukuelinten silpominen.

Seksuaalisten tekojen listassa pitäisi ottaa huomioon, että seksuaalikasvatuksessa voidaan keskustella lasten ja nuorten kanssa avoimesti seksistä ja seksuaalisuudesta sekä näyttää seksuaalikasvatusmateriaalia kuten kuvia ja videoita, joita voidaan teknisesti pitää pornografisina, esimerkiksi valokuvia sukuelimistä tai yhdynnästä. Tällaiset tilanteet pitäisi rajata selkeästi rangaistavuuden ulkopuolelle.

Naisten Linja Suomessa ry: Ks. lapsenraiskauksesta sanottu.

Setlementti Tampere ry: Kannatamme työryhmän ehdotuksen sijaan Tukinainen ry:n lausunnossaan esittämiä muutoksia näihin pykäliin sekä nimikkeiden että niiden sisällyksen osalta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että säädetään seksuaalista kajoamista lapseen koskeva säännös. 12 vuotta täyttäneiden lasten asemaa ei tule heikentää lakiuudistuksessa eikä 12–15-vuotiaaseen kohdistetusta rikoksesta tule tuomita lievemmin sen vuoksi, että lapsi on itse ollut aloitteellinen tai ei kyetä näyttämään, että tekijä on saanut lapsen tekoon taivuttelemalla tai houkuttelemalla. Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että pelkän ikäeron tai henkisen kypsyyden eron tulisi riittää, kuten on nykyisessäkin laissa.

On välttämätöntä, että inestisäännöt yhdistetään yhdeksi lainkohdaksi. Tällaisenaan teksti vaikeuttaa tulkintaa. On myös otettava huomioon, että inesti saattaa jatkua vuosikausia, yli ikärajojen.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Nimikkeenä seksuaalinen kajoaminen on erittäin harhaanjohtava ja epäselvä, muutos ei ole kannettava. Nykyinen nimike lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö kertoo selkeämmin ja paremmin millaisesta menettelystä on kyse.

Aikuiseseen kohdistuva kajoaminen ja lapseen kohdistuva kajoaminen ovat aivan erisältöisiä tekoja, joten nimikkeiden samankaltaisuus on hyvin harhaanjohtavaa, eikä uudistus tältä osin ole omiaan edistämään lakimuutoksen tarkoituksena olevaa säännösten selkiytymistä.

Suomen Lakimiesliitto: Lapsenraiskauksesta tuomitaan myös se, joka saa kuusi-toista vuotta nuoremman lapsen kolmannen kanssa sukupuoliyhteyteen 1 §:n 2 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Lakimiesliiton mielestä on ongelmallista, ettei vastaavaa kriminalisointia ole seksuaalista kajoamista lapseen koskevassa säännöksessä.

Kuten edellä aikuisiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta, nimikkeen kohdalla on syytä pohtia, onko ”kajoaminen” riittävän selkeä ja tarkkarajainen termi, sillä sanana se viittaa fyysiseen kajoamiseen.

Huomiota on myös kiinnitettävä siihen, että kypsyttä koskeva arviointi on vaikeaa näytön arvioinnin kannalta. Tämä erityisesti silloin, kun aikaa teosta on kulunut pitkämpi aika.

Suojellaan Lapsia ry katsoo, että pykälää 15 tulisi selkeyttää ja terminologiaa muuttaa lapsen oikeuksia kunnioittaen. ”Seksuaalinen kajoaminen lapseen” terminä ei kuvaa lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa. Termi tulisi muuttaa ”lapseen kohdistuvaksi seksuaaliväkivallanteoksi”. Suojellaan Lapsia ry toivoo, että tekijän mahdollinen valta-asema suhteessa lapseen tulisi huomioida paremmin ja lisätä selkeästi pykälään 15.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry: Työryhmän esittämät säännökset muodostavat monimutkaisen ja hankalasti sovellettavan kokonaisuuden, mikä heikentää lasten suojelua seksuaaliväkivallalta. Ehdotetut rikosnimikkeet ovat myös kovin teknisiä eivätkä tuo riittävällä tavalla esille sitä suurta valtaepätasapainoa, joka liittyy lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin. Rikosnimikkeet ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” kuvaavat paremmin tekojen suurta moitittavuutta kuin työryhmän ehdottamat ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”, ”seksuaalinen kajoaminen lapseen”, ”törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen” sekä lapseen kohdistuva seksuaalinen teko. Myös kansainvälisessä sääntelyssä – sekä YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa että EN:n Lanzaroten sopimuksessa – käytetään ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” -termiä. Jos rikosnimikkeitä halutaan muuttaa, ne tulee rakentaa käsitteen ”lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta” varaan.

Suomen Psykologiliitto: Uusi nimike ja säännös seksuaalisesta kajoamisesta lapseen on hyvin perusteltu. Se myös ottaa hyvin huomioon seksuaalisten tekojen monimuotoisuuden, kuten ilmenee sekä kliinisestä käytännöstä lapsiin ja nuoriin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa ja myös tutkimuksessa (esim. Fagerlund ym., 2014). Käytännössä kyseinen nimike tulisi usein sovellettavaksi lapsiin kohdistuneiden rikosten tutkinnassa.

Ensi- ja turvakotien liitto ry katsoo, että kajoamista koskevaan pykälään tulisi kattaa myös teot kolmannen kanssa, joihin tekijä pakottaa lapsen väkivallalla tai uhkaamalla.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue: Seksuaalinen kajoaminen nimikkeenä ei ole tunnusmerkistöä kuvaava, se on harhaanjohtava ja epäselvä. Nimikkeen muutosta emme kannata. Lapsen hyväksikäyttö -nimike on selkeämpi ja se kuvaa tekoa paremmin. Kajoamisesta saa käsityksen, että se tarkoittaa vain fyysistä koskettamista, vaikka tunnusmerkistöön kuuluu muitakin tekotapoja.

Lisäksi aikuiseen kohdistuva kajoaminen ja lapseen kohdistuva kajoaminen ovat aivan erisältöisiä tekoja, joten nimikkeiden samankaltaisuus on hyvin harhaanjohtavaa.

Säännöksen 1 momentin 2 b) kohdan osalta kannatettavaa olisi, että sana ”ja” korvataisiin sanalla ”tai”, joka antaisi parempaa suojaa 12–15-vuotiaiden ikäryhmälle, eikä asettaisi liian korkeita näytöllisiä haasteita.

Julkiset oikeusavustajat ry: Kajoaminen terminä ei ole täysin selkeä. Olisi hyvä selvittää onko parempaa termiä käytettävissä. Säännöksen luettavuus on heikko useiden viittausten vuoksi. Rikosnimike on omituinen ja parempi olisi ”Lapsen seksuaalinen riisto”, josta erityistapaus on lapsenraiskaus.

Tukinainen ry: Rikosnimikkeet ’Lapseen kajoaminen’ ja ’Törkeä lapseen kajoaminen’ tulee korvata rikosnimikkeillä ’Lapsen seksuaalinen loukkaus’ ja ’Törkeä lapsen seksuaalinen loukkaus’, jolloin nimikkeet kuvaavat paremmin rikosten luonnetta. Tukinainen ry vaatii, että lapsen suojaikäraja on 16 vuotta ehdotettujen rikoslain 20 luvun lapsen seksuaalista kajoamista ja törkeää lapsen seksuaalista kajoamista koskevien rikosten osalta.

Tukinainen ry vaatii, että ’törkeän seksuaalista kajoamista lapseen’ koskevaan (Tukinainen ry:n ehdottama nimike ’Törkeä lapsen seksuaalinen loukkaus’) tunnusmerkistöön lisätään 5) kohta ’tekijä on lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettavassa asemassa lapseen nähden’. Tämä ankaroittamisperuste kuuluu nimenomaan törkeään tekemuotoon tekijän valta-aseman/luottamusaseman ja teon erityisen vahingollisuuden vuoksi.

Helsingin käräjäoikeus: Ikärajan ja vapaaehtoisuuden osalta ks. edellä, mitä lapsenraiskauksen osalta on lausuttu. ”Muulla tavoin” on laeva käsite. Perustelujen mukaan se pitäisi sisällään muun ohella seksuaalisväritteisten viestien lähettämisen lapselle. Viestien, myös seksuaalisväritteisten viestien, lähettäminen vähemmän tutulle henki-

lölle, on hyvin helppoa. Myös kiusaamismielessä. Tällaisten tekojen sisältyminen teonkuvaukseen ei ole luonnoksen mukaisella teonkuvauksen perusteella täysin selvää. Teonkuvauksesta tulisi selvemmin ilmetä, mitkä teot ovat seksuaalista kajoamista.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa sitä, että säädetään seksuaalista kajoamista lapseen koskeva säännös. Ehdotuksessa on ongelmallista 12 §:n kanssa vastaavalla tavalla se, että tunnusmerkistön täyttymiseksi osapuolten sekä iässä että henkisessä kypsyydessä tulee olla olennainen ero. TANE esittää, että ja-sana tulisi korvata tai-sanalla.

Pelastakaa Lapset ry kehottaa, että kyseessä olevassa säännöksessä seksuaalinen kajoaminen lapseen huomioitaisiin selvemmin teknologian ja digitaalisen ympäristön luomat mahdollisuudet ja niiden merkitys lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen toteutuksessa. Seksuaaliväkivalta ei edellytä eivätkä sen haittavaikutukset ole riippuvaisia pelkästään fyysisen kontaktin toteutumisesta.

”Kajoaminen” ei ole terminä yksiselitteinen ja selkeä sanamuoto, eikä se ole omiaan kuvaamaan todenmukaisesti tilannetta, jossa kyse on lapseen kohdistuvasta seksuaaliväkivallasta. Kaikenlaiset seksuaalirikokset ovat lapsiin kohdistettuna aina väkivaltaa. Termi ”kajoaminen” taas tarkoittaa seuraavia asioita: sekaantuminen, luvaton tunkeutuminen, häpäisy, loukkaaminen, tuppautuminen, kaappaaminen ja kotirauhan rikkominen (<https://www.suomisanakirja.fi/kajoaminen>). Pelastakaa Lapset jatkaa mielellään yhteistyötä lasta kunnioittavan terminologian määrittelemiseksi ja käyttöönottomiseksi lainsäädännössä.

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta kuitenkin ikärajamuutoksella 14 vuoteen. Tätä säännöstä ja sen perusteluja rasittaa myös edellä jo selostettu lapsen oman suhtautumisen tutkiminen, jota rakennelmaa vierastamme alle 14-vuotiaiden lasten osalta.

Aiemmin lainvalmistelutöissä oli (LaVM 3/1998 vp sivu 23) lausuttu suoraviivaisesti, että ”yleistään voidaan todeta lapseen kohdistuvan seksuaalisen teon aina vahingoittavan lasta”. Nyt käsillä olevan ehdotuksen perusteluissa on tätä problematiikkaa käsitelty hiukan laajemmin (sivulla 195), jota pidämme hyvänä lainkäytön ongelmatilanteiden osalta.

Suomen syyttäjähdistys ry: Nimikkeenä seksuaalinen kajoaminen on erittäin harhaanjohtava ja epäselvä, muutos ei ole kannettava. Nykyinen nimike lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö kertoo selkeämmin ja paremmin millaisesta menettelystä on kyse.

Aikuisen kohdistuva kajoaminen ja lapsen kohdistuva kajoaminen ovat aivan erisältöisiä tekoja, joten nimikkeiden samankaltaisuus on hyvin harhaanjohtavaa, eikä uudistus tältä osin ole omiaan edistämään lakimuutoksen tarkoituksena olevaa säännösten selkiytymistä.

Syyttäjälaitos: Seksuaalinen kajoaminen rikosnimikkeenä on harhaanjohtava ottaen huomioon, että tekotapana se kattaa sellaisiakin menettelyitä, joissa ei sinällään fyysisesti kajota uhriin.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Myös lapsia koskevaa seksuaalisia tekoja sisältävää lainsäädäntöä tulisi täydentää valta-aseman väärinkäyttöä koskevilla lisäyksillä, sillä säädös sisältää vastaavan lakiviittauksen seksuaalista tekoa koskevaan 3 §:n 1–2 momentteihin.

Rikostutkintaan joutuminen on nuorille osapuolille joka tapauksessa järkyttävää ja pitkien käsittelyaikojen vuoksi valitettavasti usein myös vahingollista. Tästä syystä lakimuutosten yhteydessä tulisi korostaa sosiaalihuollon tarjoaman tuen merkitystä ja roolia rikosprosessiin joutuvien lasten, nuorten ja heidän läheistensä tukemisessa.

Länsi-Suomen syyttäjälaitos: Ongelmat ikärajojen suhteen ovat samat kuin lapsenraiskausta koskevassa lainkohdassa. Rikosnimike seksuaalinen kajoaminen ei ole onnistunut, koska tunnusmerkistöön sisältyy laajasti muitakin tekotekoja kuin koskeminen. Esimerkiksi varsin yleinen tekotapa seksuaalinen viestittely eri viestintäkanavilla tulisi rangaistavaksi tämän lainkohdan mukaan. Nimike ei kuitenkaan vastaa sitä millään tavalla. Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö olisi edelleenkin varsin toimiva nimike.

Pirkanmaan kärjäoikeus: Kajoamisessa on kyse lapsen kohdistuvasta seksuaalirikoksesta, joka tapahtuu muulla tekotavalla kuin sukupuoliyhteydellä. Tunnusmerkistö muistuttaa nykyistä lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä.

Ehdotettu rangaistusasteikko edellyttää kolmen tuomarin kokoonpanoa tai lautamieskokoonpanoa.

Lastensuojelun Keskusliitto: Lastensuojelun Keskusliitto ehdottaa, että lapsenraiskausten lisäksi lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö jätettäisiin edelleen mukaan lakiin. Hyväksikäyttö terminä kuvaa hyvin sitä valta-asemaa, joka tekijällä ja uhrilla on ja näin viestii teon moitittavuudesta.

Esimerkiksi ehdotettu 14 § sukupuoliyhteys lapsen kanssa antaa viestin huomattavasti hyväksyttävämmästä teosta kuin hyväksikäyttö. Kansainvälisissä sopimuksissa

käytetään termiä seksuaalinen hyväksikäyttö (esim. Lanzaroten sopimuksen 18 artikla) laajasti ja tämä antaa tehokkaamman viestin teon moitittavuudesta.

Lasten perusoikeudet ry: Ehdotamme, että valmistelutyö lasten osalta tehdään uudelleen, koska nyt tehdyt ehdotukset ovat lakiteknisesti liian monimutkaisia.

Rikosuhripäivystys kannattaa Minni Leskisen lausunnossaan esittämää huomiota, että lapsenraiskausta ja seksuaalista kajoamista lapseen koskevien pykälien tulisi olla symmetriset ja että kajoamista koskevaan pykälään tulisi lisätä, että se kattaa myös teot kolmannen kanssa, joihin tekijä pakottaa lapsen väkivallalla tai uhkaamalla. Rikosuhripäivystyksen asiakastyössä näkyy Leskisen lausunnossaan esille ottamien tavoin se, että lapset kohtaavat internetissä ja ns. some-maailmassa laajalti eri tyyppistä ”seksuaalista toimintaa”. Lainsäädännössä on hyvä varautua etukäteen tunnistettuihin ns. sudenkuoppiin.

Etelä-Suomen syyttäjäalue: Seksuaalinen kajoaminen nimikkeenä ja terminä on erittäin harhaanjohtava ja epäselvä, emmekä kannata nimikkeen muutosta. Lapsen hyväksikäyttö -terminä kertoo paljon paremmin, millaisesta teosta on kysymys. Lisäksi aikuiseen kohdistuva kajoaminen ja lapseen kohdistuva kajoaminen ovat aivan erisäältäisiä tekoja, joten nimikkeiden samankaltaisuus on hyvin harhaanjohtavaa, eikä uudistus tältä osin ole omiaan edistämään lakimuutoksen tarkoituksena olevaa säännösten selkiytymistä.

Nykyinen lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskeva pykälä on huomattavasti selkeämpi ja helpommin sovellettava. Nykyiseen pykälään tulisi vain lisätä uusi ikäraja koskien 12 tai 13-vuotiaaseen kohdistuvaa tekoa.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Seksuaalinen kajoaminen lapseen: lääketieteellisesti perustellut ja asianmukaisesti tehdyt leikkaukset eivät ole säännöksessä tarkoitettua kajoamista, mutta mitä ovat muut vastaavat toimet. Pitäisikö ottaa kantaa myös uskonnollisista syistä tehtävään ympärileikkaukseen?

Rikosnimikkeen muuttaminen hyväksikäytöstä kajoamiseen siirtää näkökulmaa tekijästä uhriin, mikä on oikea painotus. Hyväksikäyttö viittaa tekijän kokemukseen, kajoamisen suunta on tekijästä uhriin.

Suomen Kättilöliitto: Viitaten edelliseen kysymykseen, ikäraja 12 on liian matala.

Professori Johanna Niemi: Ehdotuksen mukaan sukupuoliyhteys lapsen kanssa olisi rangaistava, jos lapsi on alle 16-vuotias ja jos osapuolten iässä ja henkisessä kypsyydessä on olennainen ero (14 §).

Viestinnällisesti olisi selkeää, jos sukupuoliyhteys lapsen kanssa (14 §) nostettaisiin ensimmäiseksi pykäläksi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Rikosnimeke ei myöskään vastaa rikoksen vakavuutta ja luonnetta.

Kun sukupuoliyhteydellä lapsen kanssa ja seksuaalisella kajoamisella lapseen on sama rangaistusasteikko, tunnusmerkistöjen yhdistämistä kannattaisi harkita. Syyttäjille ja käräjäoikeuksille voi aiheutua turhaa työtä sen miettimisestä, onko kyseessä lapsenraiskaus, sukupuoliyhteys lapsen kanssa vai kajoaminen.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Ehdotan, että säännöstä täsmennettäisiin niin, että se kattaisi teot kolmannen kanssa, joihin tekijä pakottaa lapsen väkivallalla, uhkaamalla tai kiristämällä.

Olen samaa mieltä Amnesty International Suomen osasto ry:n kanssa siitä, että jäsena pitäisi korvata tai-sanalla (ks. Eriävä mielipide työryhmän mietinnön liitteenä). Lisäksi viitataan lausuntokohdassa 9 esittämäni kritiikkiin sitä kohtaan, millaista ikäeroa voidaan pitää olennaisena.

Kun puhutaan lapsiin kohdistuvista seksuaalisista teoista, on kyse asiallisesti lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Ehdotan tältä osin, että työryhmän ehdottamat 14 § ja 17 § yhdistetään, jolloin käytännössä olisi kyse nykyisen lainsäädännön mukaisesta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä (6 §), jonka mukaisesti tuomittaisiin teoista, jotka eivät ole rangaistavia lapsen raiskauksena tai (törkeänä) seksuaalisena kajoamisena lapseen.

Poliisihallitus: Ehdotettu säännös tulisi korvamaan yhtenä tekemuotoa nykyisin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja pakottamisesta seksuaaliseen tekoon. Poliisihallitus pitää tästä näkökulmasta ehdotettua säännöstä seksuaalisesta kajoamisesta kannatettavana. Seksuaalinen kajoaminen sellaisenaan, ilman väkivaltaa tai sen uhkaa alle kaksitoistavuotiaaseen kohdistuneena on esitettävä kriminalisoitavaksi.

Internet ja erilaiset sosiaalisen median alustat ovat varsin merkittävässä osassa tekojen toteutuksessa. Lisäksi Poliisihallitus puoltaa mietinnössä esitettyä siitä, ettei määritelmän mukainen teko edellyttäisi kiihotuksen tai tyydytyksen tavoittelua.

Poliisihallitus pitää tärkeänä, että tunnusmerkistö ja seksuaalisen teon määritelmä mahdollistaisivat sen, että tapauskohtaiset olosuhteet voidaan ottaa tarvittavalla ja joustavalla tavalla huomioon. Poliisihallitus kuitenkin huomauttaa, että tämä asettaa haasteita rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja sen sisältämän täsmällisyys ja tarkkarajaisuus -vaatimuksen näkökulmasta. Tämä aiheuttaa tulkintaongelmia myös lain soveltajan näkökulmasta.

Keskusrikospoliisi toteaa, että säännös on perusteltu suhteessa yleiseen seksuaalista kajoamista koskevaan säännökseen.

Asianajaliitto: Ehdotus on kannatettava. Seksuaalisen kajoamisen lapseen osalta tuodaan kuitenkin esiin samat huomiot, jotka on tuotu esiin 3 §:ää (seksuaalinen kajoaminen) koskevissa kommentteissa sekä 23 §:ää (määritelmät) koskevissa kommentteissa.

Mitä mieltä olette sukupuoliyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisestä rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen, kun ne kohdistuvat alle 12-vuotiaaseen lapseen?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän ehdotusta hyväksyttävänä.

Suomen tuomariliitto: Tältä osin viitataan edellä lapsenraiskausta koskevassa kohdassa esitettyihin kannanottoihin.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Voidaan kuitenkin kysyä, onko tarkoituksenmukaista, että alle 12-vuotiaaseen kohdistunut sukupuoliyhteyden rankaiseminen lapsenraiskauksena tai muun seksuaalisen teon tekeminen seksuaalisena kajoamisena lapseen riippuu siitä, onko A pitänyt tällaista lasta alle 12-vuotiaana. 12 vuoden ikärajalle on esitetty nyt joitakin perusteluja, joten tulisi tarkastella myös luopumista tahallisuusvaatimuksesta.

Sexpo-säätiö: Yksilö- ja tilannekohtainen arviointi on aina välttämätöntä. Lainsäädännön tulisi mahdollistaa arviointi ja jousto tilannekohtaisesti vapaaehtoisuuden, kypsyyden ja muiden tilanteeseen vaikuttavien seikkojen perusteella. Kategoriset kiellot tai ratkaisut eivät sovellu seksuaalieettiseen tarkasteluun eivätkä seksuaalikasvatustilanteeseen arviointiin lapsen tai nuoren kypsydestä. Jyrkkien linjausten sijaan on painotettava yksilölähtöistä tarkastelua.

Naisten Linja Suomessa ry: Tavoitetila on oikea. Ikäluokkien kirjaaminen lakiin ilman päällekkäisyyttä (alle 12-vuotiaat erikseen ja 12–15-vuotiaat erikseen) uhkaa kuitenkin luoda porsaanreikiä. Ks. lausuntomme lapsiin kohdistuvia tekoja koskevien säännösten eriyttämisestä omaksi kokonaisuudekseen.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Lapsilla ei ikänsä ja kehitystasonsa puolesta ole mahdollisuutta puolustautua aikuista vastaan. He eivät pysty tunnistamaan, mikä toiminta on seksuaalista. Kaikesta toiminnasta on vastuussa aikuinen. Sana "sukupuoliyhteys" on sopimaton käytettäväksi tilanteesta, joka on yksiselitteisesti väkivaltaa. Sukupuoliyh-

teys viittaa vapaaehtoiseen yhteyteen, jossa osapuolet jakavat samanlaisen kokemuksen. Siksi se ei sovi aikuisen lapseen kohdistamaan seksuaaliseen tekoon. Kaikki lapsiin kohdistuva seksuaalinen toiminta on kajoamista tai raiskaamista.

Setlementti Tampere ry kannattaa tällaisten omien pykälien säätämistä, mutta kajoamisen tilalle ehdotamme ”Lapsen seksuaalinen loukkaus”. Alle 12-vuotias ei voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen. Setlementti Tampere ry yhtyy mm. Tukinainen ry:n vaatimukseen siitä, että lapsen suojaikärajan tulisi olla jatkossakin 16 vuotta. Monimutkaisia ja erillisiä pykälärakennelmia lapsen iän osalta ei saa säätää lapsenraiskauksen tai törkeän lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tai törkeän lapsen seksuaalisen kajoamisen osalta.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa mietinnön ehdotusta, että nuorten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden suojan vahvistamiseksi säädettäisiin ehdoton suojaikäraja. On selvää, ettei alle 12-vuotias (ehdotuksen mukaan) voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ehdotus on kuitenkin sekava ja heikentää nykyistä 16 vuoden suojaikärajaa. Ehdotuksen mukaan yli 11-vuotiaiden kohdalla vapaaehtoisuuden arvioinnista tulee keskeinen seikka. Ikärajan tulee olla ehdotettua selkeästi korkeampi. Erityisen ongelmallista ikärajan asettaminen vain 12 vuoteen on, jos ikärajaan ei sovelleta tuotantuvastuuta.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää olennaisena sitä, että lapsia suojellaan lainsäädännöllä. On myös olennaista, että lapsen ikä- ja kypsyysero otettaisiin huomioon teon rangaistavuuden määrittelyssä, koska yksin ikä vuosina ei ole lapsen oikeuksia katsoen riittävä määre. STM puoltaa ehdotusta siitä, että 12 vuotta nuorempien kohdalla ei jatkossa tarvitsisi arvioida lapsen osallistumisen vapaaehtoisuutta.

Lasten perusoikeudet ry: Emme kannata näitä lakitekniisiä ratkaisuja. Nykyinen 16-vuoden yleinen suojaikäraja on hyvä lisättynä asianmukaisella rajoitussäännöksellä nuorten keskeisestä vapaaehtoisesta ja tasavertaisesta kanssakäymisestä. Kannattamme Johanna Niemen esittämää ehdotusta rajoitussäännöksen sääntelymallista. Tiettyä harkintaa ja joustavuutta tulisi olla, kun kyse on selvästi tasavertaisesta ja vapaaehtoisesta seurustelusuhteesta. Lainsäädännöllä tulee varmistaa kuitenkin, etteivät lasten hyväksikäyttäjät pääse vetoamaan tiettyihin ikärajoin ja lasten ”vapaaehtoisuuteen”, joka on poikkeuksellisen monimutkainen ja vaikeasti selvitettävä asia.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Viitaan edellä lausuttuun sikäli, että ikärajaa tulisi harkita uudestaan.

Suomen Lakimiesliitto: Ehdottoman alimman ikärajan määrittäminen sille, milloin henkilö on riittävän kypsä antamaan suostumuksensa tai ryhtymään vapaaehtoisesti seksuaaliseen kanssakäymiseen, on lasten ja nuorten fysiologisen ja henkisen kehityksen ja kypsyyden erojen vuoksi hyvin hankalaa. Työryhmän mietinnön perusteella jää jossakin määrin avoimeksi se, mihin tutkimustietoon tai ratkaisukäytäntöön ehdotettu 12-vuoden ehdoton suojaikäraja perustuu. Työryhmän nuorten keskinäisiä suhteita koskeva sääntelyehdotus (nk. rajoitussäännös) perustuu nyt voimassa olevaa rajoitussäännöstä edeltävän oikeustilan mukaisesti sekä osapuolten iän että kypsyyden arviointiin. Lainsäädäntömuutoksen tarve jää tältä osin epäselväksi.

Suojellaan Lapsia ry: Suojellaan Lapsia ry katsoo, että on tärkeää käyttää lasta kunnioittavaa terminologiaa, eikä seksuaaliväkivaltaa tule kutsua ”seksuaaliseksi teoksi” eikä ”sukupuoliyhteydeksi”. Kyse on rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä vakavasta seksuaaliväkivallasta lasta kohtaan. Teot aiheuttavat lapselle fyysistä ja psyykkistä kärsimystä, sekä voivat vakavasti vaarantaa lapsen turvallisen kehityksen. Suojellaan Lapsia ry katsoo, että rikosnimikkeiden tulisi kuvata selkeästi väkivallan tekoja ja niiden vakavuutta. Suojellaan Lapsia ry katsoo, että jokainen alle 12-vuotiaaseen kohdistunut seksuaaliväkivallanteko tulisi rangaista lapsenraiskauksena tai lapseen kohdistuvana seksuaaliväkivallantekona. Suojellaan Lapsia ry haluaa korostaa, että jokainen alle 18-vuotias on lapsi ja jokaisella lapsella on oikeus suojeluun kaikelta seksuaaliväkivallalta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry: Työryhmä on esittänyt lapsenraiskauksen ehdottamana ikärajana 12 vuoden ikärajaa. Tätä ei ole riittävällä tavalla perusteltu kehityopsykologisista näkökulmista. 12 vuoden ikärajaa voidaan pitää matalana. Ehdottoman ikärajan nostaminen 13 vuoteen tulisi jatkovalmistelussa harkita.

Rikosnimikkeet ”seksuaalinen kajoaminen lapseen” ja ”törkeä seksuaalinen kajoaminen lapseen” kuvaavat huomattavasti lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vakavaa ja erityisen moitittavaa luonnetta kuin vakiintuneet termit ”lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö” ja ”törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö”. Jos rikosnimikkeitä halutaan muuttaa, ne olisi hyvä rakentaa käsitteen ”lapseen kohdistuva seksuaaliväkivalta” varaan.

Suomen Psykologiliitto: 12 vuoden ikä on linjassa kehityopsykologisen tiedon kanssa ja myös lakiesityksessä ikää on harkittu ja perusteltu hyvin (kts s. 123). Kehityksessä esiintyvän yksilöllisen vaihtelun vuoksi on kuitenkin tärkeää, että rajatapauksia voidaan arvioida joustavasti- minkä ”JA henkisessä kypsytydessä” mahdollistaa. Perustelutekstissä olisi hyvä kuitenkin vielä selventää se, että henkisen kehityksen arvio on vain tarkoitettu tapauksia varten, jossa ikäero on juuri ehdotetuilla rajoilla (ei esim. 14 v tyttö ja 35 v mies) ja kun suostumuksesta ei ole epäselvyyttä (esim. nuoret

mieltävät seurustelewansa ja molemmat ovat halunneet seksuaalista kanssakäymistä).

Ehdotettu lakimuutos sallii aiempaa paremmin ottaa huomioon nuoruusikäisen kehitystason ja sen vaikutuksen hänen kykynsä tehdä päätöksiä. Lakimuutoksessa nähdäänkin Psykologiliiton oikeuspsykologian työryhmän toimesta myönteinen keino suojata sitä, mikä on normaalia seksuaalista kehitystä ja käyttäytymistä nuoruusiässä, sekä nuorten yksityisyyttä ja ihmisarvoa.

Ensi- ja turvakotien liitto ry näkee ehdottoman suojaikärajan asettamisen selkeyttävänä ja lapsen oikeusturvaa parantavana asiana. Olennaisen ikäeron tai henkisen kypsyseron arviointi ja nuorten seurustelusuhdeiden huomioiminen on tärkeää, mutta 12-vuoden ikäraja tuntuu varsin matalalta, ja sen nostamista tulisi harkita.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta asettaa jokin tietty ikäraja. Usein oikeudenkäsitelyissä ikäkysymystä selvitetään ja pohditaan koululuokkien kautta. Alakoulu (ala-aste) ja yläkoulu (yläaste) ovat selviä käsitteitä, jos ikäraja muodostuisi niiden mukaan, saattaisi se helpottaa asian selvittämistä ja todistelua oikeudenkäynneissä. Ehdotuksesta poiketen parempi ikäraja olisi 13 vuotta, joka pääsääntöisesti on yläkouluun siirtymisen ikä.

Julkiset oikeusavustajat ry: Tämä alle 12-vuotiaisiin tehty yksiselitteisyys on hieno uudistus, mutta ero heti 13-vuotiaan kohdalla on järjestyttävän suuri ja nykytilasta laajentunut monimutkaisten edellytysten ja näyttöongelmien vuoksi. Herää epäily, että syytteitä nostetaan lapsenraiskauksista ainoastaan, jos lapsi on alle 12-vuotias. Muutoin lapsi katsotaan riittävän kypsäksi päättämään omasta seksuaalisesta itsemääräämisoikeudestaan, mikä olisi pöyristyttävä seuraus ja tuskin vastaa lain tavoitteita. 14 §:stä tulisi pääsääntö ja niin sanottu lieventävien asiainhaarojen kanssa tehty seksuaalinen riisto.

Tukinainen ry hyväksyy sukupuolilyhteyksien ja seksuaalisten tekojen säätämisen rangaistavaksi sellaisenaan lapsenraiskauksena tai seksuaalisena kajoamisena lapseen (Tukinainen ry:n ehdottama rikosnimike: 'Lapsen seksuaalinen loukkaus'), mutta vaadimme lapsen suojaikärajaksi 16 vuotta. Erillistä monimutkaista pykälärakennelmaa lapsen iän osalta ei saa säätää lapsenraiskauksen tai törkeän lapsenraiskauksen tai seksuaalisen kajoamisen tai törkeän lapsen seksuaalisen kajoamisen osalta.

Samaa ikää ja kehitystasoa olevien henkilöiden seurustelusuhdeet tai seksuaalinen kanssakäyminen eivät ole nykyisinkään rangaistavia, eivätkä nämä tilanteet ole muodostaneet ongelmia oikeuskäytännössä.

Helsingin käräjäoikeus: Ikärajan alentaminen 12-vuoteen on merkittävä muutos voimassaolevaan lakiin. Ikäraja voisi olla nykyisin mukaisesti myös 16 vuotta. Näin otettaisiin paremmin huomioon hauraassa kehitysvaiheessa olevat lapset. Seksuaalirikosten sääntely on selkeämpää, kun ikärajoja olisi vain yksi. Nykyisen lain 20:7a §:n rajoitussäännös on ollut toimiva. Se myös mahdollistaa poliisille esitutinnan päättämisen ja syyttäjälle syyttämättäjäättämispäätöksen tekemisen.

Exit – pois prostituutiosta ry: Näkemyksemme mukaan myös 12-vuotta vanhempia lapsia tulee voida suojella alle 12-vuotiaiden lasten tavoin arvioimatta vapaaehtoisuutta. Tuemme lapsiin kohdistuen rikosten osalta Amnestyn eriväätä mielipidettä, jonka mukaisesti katsomme, että vastuu lapsen häiriöttömästä kehityksestä on aina aikuisella osapuolella, eikä lapsen kehitystä vaarantavien tekojen kohdalla tule arvioida lapsen aloitteellisuutta.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa mietinnön ehdotusta, että nuorten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja koskemattomuuden suojan vahvistamiseksi säädettäisiin esitetty ehdoton suojaikäraja. TANE katsoo, ettei alle 12-vuotias voi koskaan antaa suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen. (ks. edelliset kysymykset)

Pelastakaa Lapset ry: Pidämme hyvänä uudistusta, jossa huomioidaan pienempien lasten erityinen fyysinen ja henkinen kypsyttömyys sekä suojelutarve. Pidämme tärkeänä lapsen iän- ja kehitystason huomioimista siinä, että alle 12-vuotiaiden lasten kohdalla suostumusta seksuaalisiin tekoihin ei arvioida. Emme kuitenkaan pysty ottamaan täysin kantaa siihen, onko 12-vuoden ikäraja juuri oikea ehdoton suojaikäraja. Katsomme, että säädetyn ehdottoman ikärajan tulisi olla selkeästi perusteltavissa.

Oulun käräjäoikeus kannattaa ehdotusta sillä erotuksella, että ikäraja tulisi nostaa 12 vuodesta 14 vuoteen. Viittaamme edellä jo lausumaamme näiltä osin.

Suomen syyttäjähdistys ry: Viitataan edellä lausuttuun sikäli, että ikärajaa tulisi harkita uudestaan.

Syyttäjälaitos: Lapsenraiskauksen ensisijainen ikäraja (uhri alle 12 vuotta) vaikuttaa alhaiselta ottaen huomioon, että sitä vanhemmissakin lapsissa on kysymys vielä alakouluikäisistä lapsista. Tahallisuuden (ikä tietoisuus) näyttämisen näkökulmasta tällainen seikka, että uhri oli alakouluikäinen, voi olla ainakin olla yksi sellainen peruste, jonka osalta tekijän tietoisuus voitaisiin osoittaa. Ainakin nämä seikat puoltaisivat korkeampaa ikärajaa kuin 12 vuotta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää valittua 12 vuoden ehdotonta ikärajaa lainsäädäntöä selkiyttävänä ratkaisuna, jolloin tätä nuorempien kohdalla ei tarvitsisi lainkaan arvioida lapsen osallistumisen vapaaehtoisuutta. Samalla THL toteaa, että 12–15-vuotiaiden oikeussuojaa on parannettava yllä ehdotetuilla tavoin lieventämällä lapsen oman toiminnan tai vapaaehtoisuuden arvioinnin tarvetta lisäämällä tekijän valta-aseman väärinkäyttöä sekä uhrin riippuvaista asemaa koskevat täsmennykset lapsenraiskaus- ja kajoamispykäliin sekä mahdollistamalla sekä olennaisen ikä- että kypsyseron arvioinnin ainakin lapsen raiskausta koskevassa 12 §:ssä erikseen.

Länsi-Suomen syyttäjälue: Mielestämme nykyisin voimassa oleva sääntely on selkeämpi ja käytännön kannalta helpompi. Pelättävissä on, että nämä eri ikärajat aiheuttavat sekavuutta asioiden käsittelyyn, kun käsittelyssä ainakin syyttäjän kannalta täytyy aina ottaa huomioon se, että välttämättä tekijän tahallisuutta ikätietoisuuden osalta ei aina pystytä näyttämään toteen.

Pirkanmaan käräjäoikeus: Ehdotettu tunnusmerkistö on selkeä ja lyhyt, eikä aiheuta tulkintaongelmia. Ainakaan alle 12-vuotias ei voi antaa pätevää suostumusta sukupuoliyhteyteen tai seksuaalisiin tekoihin.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä ehdottoman suojaikärajan asettaminen parantaisi selvästi alle 12-vuotiaan lapsen oikeusturvaa. On perusteltua, että pienen lapsen vapaaehtoisuudella tai avuttomalla tilalla ei ole merkitystä asiassa, kuten esityksessä esimerkein kerrotuissa oikeustapauksissa. Uuden ikärajan asettaminen lakisääteiseksi ei ole kuitenkaan ongelmatonta ja tässä pohdituttaa tämän ikärajan asettamisen tuomat muutokset yli 12-vuotiaiden lasten oikeusturvaan. Ikärajojen määrittelyssä tulisi olla vahvemmat perustelut ja tulkinnan tulisi perustua kehityspsykologiseen tutkimukseen.

Nuorten seurustelusuhteiden huomioiminen on tärkeää ja tätä rankaisemattomuuden periaatetta ei tulekaan muuttaa silloin, kun teot eivät loukkaa toisen itsemääräämisoikeutta. Myös tällä hetkellä voimassa olevassa lainsäädännössä tämä on toteutunut hyvin pykälän 7 a § rajoitussäännöksellä.

Täytyy myös muistaa, että tapausten kirjo on moninainen ja säädökset ovat samoja myös alaikäisille tekijöille. Esityksessä tuodaan esille, että ikä otetaan huomioon rangaistusta määrättäessä. Termistönä lapsenraiskaus on alaikäisen tekijän kohdalla silti hyvin raju ja vaikuttaa vahvasti hänen tulevaisuuteensa.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta.

Etelä-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta asettaa jokin ikäraja, mutta pyydämme vielä miettimään, olisiko 13 vuoden tai 16 vuoden ikäraja parempi. Tästä olemme tarkemmin lausuneet kohdassa "Mitä mieltä olette lapsenraiskausta koskevasta säännöksestä?".

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Tähän on otettu kantaa jo ylemmänä. Ehdotus on perusteltu korostaessaan, ettei näin nuoren lapsen vapaaehtoisuudelle tule antaa rikosvastuuseen ulottuvaa vaikutusta.

Suomen Kätilöliitto: Viitaten edelliseen kysymykseen, ikäraja 12 on liian matala.

Invalidiliitto ry:n mielestä jo asian luonteen vuoksi pienempien lasten kohdalla ei voida selvittää vapaaehtoisuuden puutetta seksuaalirikoksessa. Siksi uusi suojaikäraja 12 vuotta on oikeasuuntainen ja aika iso uudistus rikoslakiin yleisen rikoskelpoisuuden 15 vuotta ja seksuaalirikossäännöksen toisen suojaikärajan 16 vuotta ohelle. Oikeuskäytäntö myöhemmin näyttää, millaisia soveltamiskysymyksiä nousee esiin.

Professori Johanna Niemi: On selvää, että nuoriin lapsiin kohdistuvat teot on säädettävä rangaistaviksi. Niin on nykyisinkin. Nimike lapsenraiskaus on varsin stigmatisoiva. Sen tarpeellisuus vapaaehtoisuuskriteeriin siirtymisen jälkeen on kyseenalainen.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Kannatan tällaisen ehdottoman ikärajan säätämistä. Esitetyt perustelut eivät nähdäkseni kuitenkaan mitenkään yksiselitteisesti aseta rajaa 12 vuoteen, ja jatkovalmistelussa tulisi käydä moniammatillista keskustelua siitä, onko oikea raja 12 vai 13 vuotta. Mielestäni tilastollinen jakaumakin perustelee sitä, että ikäraja voitaisiin asettaa 13 vuoteen, eli sukupuoliyhteys alle 13-vuotiaan kanssa olisi aina lapsenraiskaus. Juristeja tärkeämpää olisi kuitenkin kuulla tästä asiasta lasten kehityspsykologian asiantuntijoita siitä näkökulmasta, minkä ikäisenä lapsen voidaan ajatella olevan kyvykäs käyttämään seksuaalista itsemääräämisoikeuttaan. Kriittikinä olen edellä esittänyt, että tämän ikärajan ongelmana on se, että se saattaa antaa viestin 12 vuotta täyttäneisiin kohdistuvien tekojen lievemmästä moitittavuudesta. Tältä osin erityisesti tiedotukseen ja rikosnimikkeisiin tulee kiinnittää huomiota.

Poliisihallitus: Poliisihallitus pitää ehdotettua sääntelyä kannatettavana. Ehdotuksessa on nykytilaa paremmin huomioitu eri ikäisten lasten asema seksuaalirikoksen uhrina. Tämän hetkinen lainsäädäntö käsittelee kaikkia lapsiin kohdistuneita seksuaalirikoksia samalla tavalla, olipa kyse 15-vuotiaasta tai 5 vuotiaasta lapsesta. Ehdotettu uusi suojaikäraja selkeyttää lain soveltamista esitutkintavaiheessa. Vallitsevan sään-

telyn soveltamisessa nähdään ongelmallisena se, että pientenkin lasten kohdalla rangaistussäännöksen tunnusmerkistön täytyminen edellyttää väkivallan käyttöä, uhkaa tai nykyisen rikoslain 20 luvun 1 § 2 momentin mukaista pelkotilasta tai vastaavasta aiheutunutta kyvyttömyyttä puolustautua tai ilmaista tahtoaan. Alle 12-vuotiaiden lasten kehitystaso huomioiden on perusteltua, ettei heidän vapaaehtoisuuttaan tekoon lähdetä arvioimaan ja teko luokitellaan suoraan lapsenraiskaukseksi tai seksuaaliseksi kajoamiseksi lapseen.

Keskusrikospoliisi pitää ehdotusta perusteltuna. Lisäksi Keskusrikospoliisi toteaa, että ehdotus on tarkoituksenmukainen myös siltä osin, että se sulkee pois lähes saman ikäisten lasten keskinäisen seksuaalisen kanssakäymisen.

Asianajajaliitto: Ehdotus on kannatettava. Voimassa olevan lain mukaan se, että uhri on alle 16-vuotias, on kvalifiointiperuste (törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö). Esityksessä alle 12-vuotiaankaan kanssa sukupuoliyhteys ei automaattisesti ole törkeä tekemuoto. Tämä on asia, joka varmasti tulee herättämään julkista keskustelua. Onkin tärkeää huomata, että lapsenraiskauksen rangaistusasteikko (2–10 v) on ehdotuksen mukaisesti ankarampi kuin tämänhetkisestä törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä säädetty asteikko (1–10 v). Uuden lain mukainen törkeä lapsenraiskaus on jo huomattavasti ankarammin rankaistava teko. Muutos on erittäin hyvä.

On myös hyvä uudistus, että esityksen 23 § mukaisen määritelmän mukaisesta sukupuoliyhteydestä alle 12-vuotiaan lapsen kanssa ei voine jatkossa selvitä ehdollisella vankeudella.

Mitä mieltä olette muutoksista paritusta koskevaan sääntelyyn?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän ehdotusta hyväksyttävänä.

Suomen tuomariliitto kannattaa muutosta. Mietintöön sisältyvä paritusta koskeva säännös on kannatettava.

Sexpo-säätiö: Paritusta (10 §) koskeva lainkohta tulisi poistaa kokonaan, ja siirtää erilaiset taloudelliseen riistoon, kiskontaan, vapaudenriistoon tai muunlaiseen pakottamiseen liittyvät rikokset muihin lainkohtiin. Paritusta koskeva laki ei nykytilassaan vastaa seksuaalioikeuksiin kytkeytyvää vallitsevaa käsitystä seksityöstä ammattina, vaan sisältää vanhentuneita kohtia, joissa esimerkiksi normaaliin liiketoimintaan kuuluvat elementit kuten tilan vuokraaminen, markkinointi tai välityspalveluiden käyttäminen määritellään rikoksiksi. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamiseen liittyvä

kriminalisointi ei voi johdonmukaisesti sisältää elementtejä, jotka kriminalisoivat normaalia liiketoimintaa, sillä tällöin juuri kriminalisointi loukkaa henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta eli valintaa toimia seksityöntekijänä tai seksialan yrittäjänä.

Setlementti Tampere ry:llä ei ole tähän erityistä lausuttavaa. On kuitenkin huomiotava, että alle 18-vuotiaaseen kohdistuva paritus arvioidaan ensisijaisesti ihmiskauppasäännösten perusteella.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että paritusta koskevan sääntelyn tunnusmerkistöä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin siten, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytettäisi teon suorittamista korvausta vastaan. Naisjärjestöjen Keskusliitto kuitenkin katsoo, että alle 18-vuotiaiden lasten suojelemiseksi tulee iän osalta riittää tuottamusvastuu.

Suojellaan Lapsia ry katsoo, että paritusta koskevaa pykälää, rikoksen tunnusmerkistöä ja sanamuotoja tulee selkeyttää. Pykälästä ei tulisi saada vaikutelmaa, että lapseen kohdistuva paritus kattaa rikoksen tunnusmerkistön, vain mikäli seksuaalinen teko ”on omiaan vaarantamaan lapsen kehitystä”. Lapsen paritus vaarantaa jo itse tekon lapsen kehityksen ja lapsi tulisi aina nähdä seksuaaliväkivallan ja ihmiskaupan uhrina tässä rikosnimikkeessä.

Ensi- ja turvakotien liitto ry kannattaa määrittelyä, joka ei riipu siitä, suoritetaanko teko korvausta vastaan, vaan koskee kaikkia lapsen kehitystä vaarantavia seksuaalisia tekoja.

Julkiset oikeusavustajat ry: On kannatettavaa, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytettäisi teon suorittamista korvausta vastaan. Säännöksen merkitys on sinällään marginaalinen.

Tukinainen ry: Paritusta koskevan 10 §:n 1) kohta on kielellisesti huonosti muotoiltu ja epäselvä. Lainkohdan sisältö avautuu vasta perusteluita lukemalla.

Helsingin kärjäoikeus: Sanamuodosta ei riittävän selvästi käy ilmi, että alle 18-vuotiaaseen kohdistuva tekotapa ei edellytä korvausta vastaan toimimista.

Exit – pois prostituutiosta ry: Parituksen tunnusmerkistön pitäisi olla sellainen, että se kuvaa tilanteita, joissa henkilö voi taloudellisesti hyötyä toisen ihmisen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Exit – pois prostituutiosta puoltaa Johanna Niemen ansiokasta lausuntoa asiasta.

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää kannatettavana, että paritusta koskevan sääntelyn tunnusmerkistöä täsmennettäisiin ja täydennettäisiin siten, että lapsia koskevilta teoilta ei enää edellytetä teon suorittamista korvausta vastaan.

Pelastakaa Lapset ry katsoo, että alle 18-vuotiaan henkilön "parittaminen" tulee lähtökohtaisesti arvioida ihmiskaupparikoksena, kuten mietinnössä on todettu.

Oulun käräjäoikeus: Ei lausuttavaa.

Syyttäjälaitos: Ei erityisiä huomioita.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää ehdotusta kannatettavana, että paritus koskisi alle 18-vuotiaan lapsen tekemiä seksuaalisia tekoja, jotka ovat omiaan vaarantamaan lapsen kehitystä, riippumatta siitä, suoritetaanko teko korvausta vastaan.

Syyttäjälaitos: Tästä ei ole huomautettavaa. On kuitenkin huomioitava, että alle 18-vuotiaaseen kohdistuva paritus arvioidaan ensisijaisesti ihmiskauppasäännösten perusteella.

Pirkanmaan käräjäoikeus: Säännöksen 1 kohdan lisäys "lapseen kohdistuva" on perusteltu, koska parituksen kohteena oleva lapsi ei itse tee seksuaalista tekoa, vaan on sen kohteena.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä on hyvä asia, että soveltamisalaa laajennetaan kattamaan muutkin kuin korvausta vastaan tapahtuvat lapsen tekemät seksuaaliset teot tilanteissa, joissa seksuaalinen teko on omiaan vaarantamaan lapsen kehitystä. Tällöin paritus koskisi lapsen tekemiä seksuaalisia tekoja, jotka ovat omiaan vaarantamaan lapsen kehitystä riippumatta siitä suoritetaanko teko korvausta vastaan. Arvioitavaksi tulee teon aiheuttama vaara lapselle.

Rikosuhripäivystys kannattaa ehdotusta.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Sivulla 183 on kirjoitettu: Parituksen tulisi rangaistavaksi lapsen suorittamasta seksuaalisesta teosta hyötyminen taloudellisesti, silloin kuin teko ei tapahdu korvausta vastaan. Mitä tällä tarkoitetaan? Mikä on muu taloudellinen hyöty kuin korvaus? Säännöksen soveltaminen kuitenkin edellyttää taloudellisen hyödyn tavoittelua.

Professori Johanna Niemi: Nykyinen paritussäännös on kasuistinen. Parituksen oleellinen elementti eli taloudellinen hyötyminen toisen henkilön hyväksikäytöstä prostituutiossa löytyy pykälän 4 kohdasta. Kasuistisesta kirjoitustavasta on seurannut, että

parituksen muotoja, kuten kaupallisten seksin välityssivustojen ylläpitoa ei aina ymmärretä paritukseksi. Kuten ehdotuksen perusteluissa todetaan, paritussäännöstä koskevan soveltamisalan laajennuksen kattamat teot ovat jo nykyisin pääosin rangaistavia ihmiskauppana. En pidä tarpeellisena niiden tuomista selvästi lievemmin rangaistaviksi paritukseksi. Sen sijaan koko paritussäännös pitäisi kirjoittaa siten, että pääsääntö tulee selvästi esiin.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Kannatan ehdotusta. Ainoa varsinaisesti kriittinen kommenttini koskee lapsen ikää tunnusmerkistökelijänä. Tämäkin pykälä edellyttää tahallisuutta eli sitä, että tekijä on pitänyt lapsen alle 18 vuoden ikää varsin todennäköisenä. Lasten suojelun näkökulmasta olisi tehokkaampaa, jos tahallisuuden sijaan riittäisi iän osalta tuottamusvastuu. Käsittelen tätä kysymystä tarkemmin lausuntokohdassa 15.

Lisäksi törkeän parituksen kriminalisoinnin rangaistusminimi, 4 kk vankeutta, vaikuttaa varsin matalalta suhteessa luvun muiden tekojen vähimmäisrangaistusten nostoon.

Mitä mieltä olette muutoksista lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaan sääntelyyn?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän ehdotusta perusteltuna. Terminologinen muutos on tarpeen, mutta samalla saattaa tulla ongelmia siitä, miten seksuaalisuus ymmärretään tällaisessa tilanteessa, jossa on kyse lapsen kuvasta.

Suomen tuomariliitto: Ns. lapsipornoa koskevien säännösten siirtäminen rikoslain 20 lukuun on sinänsä perusteltua. Säännösten sisältöön ei ole esitetty olennaisia muutoksia, joten tältä osin muuta lausuttavaa ei ole.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Objektiivinen tunnusmerkistö laajentuu huomattavasti, sillä käytännössä jo se, että vaaditun kaltainen kuva on ollut millä tahansa sivulla syytetyn näytöllä, riittäisi objektiivisen tunnusmerkistön osalta. Teon soveltamisalaa on kuitenkin rajattu subjektiivisen edellytyksen kautta, sillä jatkossa vaadittaisiin korotettua tahallisuutta, tarkoitusta hankkia pääsy kyseisenkaltaisiin kuviin.

Sexpo-säätiö: Sukupuolisiveellisyyden korvaaminen seksuaalisuudella on hyvä ja perusteltu uudistus (kts. myös kohta "muuta huomioita"). Ehdotuksen rajausta ja perustelut tulisi kytkeä selvästi tosiasiallisesti lasta esittäviin kuviin (esim. videot, valokuvat ja mallista tehdyt piirroukset), joiden valmistamisessa on tapahtunut lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä. Täysin fiktiiviset kuvat ja muut materiaalit tulisi rajata kokonaan rangaistavuuden ulkopuolelle, sillä niiden valmistamiseksi ei ole tapahtunut hyväksikäyttöä, eikä ole tehty vahinkoa lapselle.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Lainsäädäntö ei ole pysynyt nykyisen viestintäteknologian kehittymisen tasalla, mitä tulee mahdollisuuden levittää yksittäisiä kuvia laajalle joukolle. Siksi yksittäisen kuvan levittäminenkin tulisi saada rangaistavaksi teoksi. Näemme tärkeäksi, että huomioidaan se, että kuvia voidaan käyttää seksuaaliseen tarkoitukseen, vaikka kyseessä olisi alastonkuva, jossa ei ole nähtävissä seksuaalista kajoamista lapseen.

Setlementti Tampere ry näkee, että muutosehdotus on kannatettava. Lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen on tunnustettava nimenomaan seksuaalirikoksena, joka loukkaa uhrin seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja on haitallisempia kuin muut yksityiselämän loukkaukset.

Naisjärjestöjen Keskusliitto kannattaa sitä, että lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen määriteltäisiin seksuaalirikoksi siirtämällä ne rikoslain 20 lukuun. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että seksuaalisen kuvan määrittely täytyy ottaa perusteluihin mukaan, jotta etenkin tyttöihin sosiaalisessa mediassa kohdistuviin tekoihin voidaan puuttua entistä tehokkaammin.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö: Säännöksen sisällöllinen laajennus koskemaan myös yksittäisten kuvien ja tallenteiden levitystä on sosiaali- ja terveystieteiden ministeriön näkökulmasta kannatettava.

Lasten perusoikeudet ry: Kannatamme kuitenkin jo pitkään ehdottamaamme rikoslain 17 luvun lapsia koskevien säännösten siirtämistä rikoslain 20 lukuun. Ehdotus sisältää kuitenkin uuden määritelmän, joka on mielestämme ongelmallinen. Uusi nyt ehdotettu määritelmä vapauttaa mm. piirretyn alaikäispornografian julkiseen levitykseen. Kaikki alaikäispornografia tulisi kieltää. Kysymys on siitä, että yksittäisten lasten lisäksi suojellaan myös yleisemminkin lapsiväestöä eikä sallita sellaista materiaalia, joka kannustaa lasten hyväksikäyttöön. Tässä yhteydessä tulisi käsitellä myös ns. anatomisten lapsinukkejen käyttö. Ehdotamme uutta valmistelua alaikäispornografian sääntelystä.

Itä-Suomen syyttäjälaitos: Muutos on kannatettava.

Suomen Lakimiesliitto pitää hyvänä, että myös yksittäinen kuva tai tallenne täyttää teon tunnusmerkistön.

Suojellaan Lapsia ry:n mukaan "Lasta seksuaalisesti esittävä kuva" ei terminä kuvaa ilmiötä, eikä anna selkeää kuvaa lasta seksualisoivasta eikä lapseen kohdistuvasta seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista. Terminologiaa tulisi selkeyttää ja

Suojellaan Lapsia ry on tuottanut tieteelliseen COPINE-asteikkoon pohjautuvan suomenkielisen luokitteluasteikon lasta seksualisoivasta ja lapsen seksuaaliväkivaltaa todistavasta kuvamateriaalista. Rikosnimikkeet tulisi muuttaa muotoon “lasta seksualisoivan kuvan hallussapito” ja “lasta seksualisoivan kuvatallenteen katsominen”.

Maksimirangaistuksen korotus lasta seksualisoivan ja lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan materiaalin hallussapidosta on hyvä alku lapsiin kohdistuvien seksuaalirikollisten rangaistuksissa. Suojellaan Lapsia ry pyytää valmistelijoita kuitenkin pohtimaan, onko rangaistukset tässä esityksessä suhteellisia toisiinsa nähden.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry pitää hyvänä, että lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskeva sääntely siirretään rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan lukuun. Nykyisin nämä säännökset ovat rikoksia yleistä järjestystä vastaan koskevassa luvussa. Myös rikosnimikkeiden uudistaminen on perusteltua työryhmän tässä kohtaa ehdottamalla tavalla.

Suomen Psykologiliitto: Muutosesityksessä todetaan tunnusmerkistökijänä määritelmän koskevan kuvia, joissa esiintyvän henkilön on “perusteltua syytä olettaa olevan kahdeksaatoista vuotta nuorempi”. Psykologiliiton oikeuspsykologian työryhmä huomauttaa, että tutkimustiedon mukaan toisen henkilön iän määrittäminen on erittäin haastavaa. Onkin ehdottoman tärkeää, että lainkohta “perusteltua syytä olettaa” ei tarkoita henkilön tekemää silmämääräistä arviota iästä, vaan perustuu jonkinlaiseen selkeämpään näyttöön.

Ensi- ja turvakotien liitto ry kannattaa muutosehdotuksia.

Pohjois-Suomen syyttäjäalue kannattaa ehdotusta. Ehdotuksen mukaan teko kattaisi myös yhden kuvan tai kuvatallenteen. Nykysäännös koskee kuvia ja kuvatallenteita, monikkomuodossa, joka on ollut omiaan aiheuttamaan tulkintaepäselvyyttä ja oikeuskäytännön erilaisuutta.

Tukinainen ry hyväksyy työryhmän ehdotuksen lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevan sääntelyn osalta. Lasten suojaikärajan täytyy olla 18 vuotta. Erityisesti törkeään lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämisen tunnusmerkistö on hyvin laadittu. Ehdotetut rangaistusasteikot ovat liian lievät, joten erityisesti törkeään tekemuodon osalta minimirangaistuksen tulisi olla vähintään 1 vuotta vankeutta.

Työryhmän ehdottama 21 § Lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito: Pykälässä on ilmeisen epähuomiossa jäänyt mainitsematta 20 §, joka tarkoittaa törkeää lasta seksuaalisesti esittävän kuvan levittämistä.

Helsingin kärjäoikeus: Pykälä vastaa nykyistä RL 17 luvun 18 §:n lasta koskevia säännöksiä muutoin, mutta nyt laissa oleva ilmaus ”sukupuolisiveellisyyttä loukkaavasti” on ehdotuksessa korvattu ilmauksella ”seksuaalisesti”. Ehdotuksessa ei kuitenkaan liene tarkoitus muuttaa pykälän soveltamisalaa tältä osin? Teoriassa mahdollista on epäselvyys, mikä on ”seksuaalisesti esittävä”.

Ehdotetun pykälän 3 momentissa on mainittu ”ilmeinen taiteellinen arvo”. Milloin lasta seksuaalisesti esittävä 1 momentin mukainen kuva tai kuvataallinen olisi ilmeistä taiteellista arvoa omaava? Nykylain mukainen sukupuolisiveellisyyteen sidottu on tarkempi määritelmä.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa sitä, että lapsia seksuaalisesti esittävän kuva- ja videomateriaalin hallussapito ja levittäminen määriteltäisiin seksuaalirikoksiksi siirtämällä ne rikoslain 20 lukuun.

Pelastakaa Lapset ry tukee esitystä siirtää ”sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa lasta esittävää kuvaa” koskevat rangaistussäännökset rikoslain luvusta 17 lukuun 20.

Digitaalisten ympäristöjen tuoma lisävahinko tulee ottaa huomioon rangaistuksia annettaessa ja korvauksia säädettäessä erityisesti silloin, jos lapseen kohdistuva seksuaalirikos on tallennettu ja tallennetta levitetään digitaalisessa mediassa. Pelastakaa Lapset esittää, että lainsäädännössä käytetään termiä ”lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistava materiaali”. Pelastakaa Lapset kehottaa tarkentamaan ”lasta seksuaalisesti esittävän kuvan” määritelmän. Lain määritelmä on liian suppea, epämääräinen ja jättää liikaa tulkinnanvaraa. Pelastakaa Lapset esittää, että rikoslaki kriminalisoisi kuvat, jotka on otettu lapseen kohdistuvan seksuaalirikoksen yhteydessä, esimerkiksi lapsesta otetut kuvat, jotka on otettu juuri ennen seksuaalirikosta, joissa lapsi esimerkiksi makaa sängyllä vaatteet päällä. Lisäksi tulee huomioida ja perustella, miten laki suojaa murrosiän ohittaneita lapsia kuvamateriaalin osalta.

Pelastakaa Lapset ry:n Lasten suojele ja Nettivihje -toiminnon työ ei saa vaarantua seksuaalirikoslain uudistuksen myötä.

Oulun kärjäoikeus kannattaa ehdotusta sitä koskevien pykälien 19–22 osalta. Ehdotus vastaa pääosin (21 §:ssä mainittua ns. pääsyn hankkimista lukuun ottamatta) sisällöltään nykyistä voimassaolevaa lainsäädäntöä ja olisi loogisesti rikoslain 20 luvussa sen suojeleobjektin mukaisesti.

Suomen syyttäjähdistys ry: Muutos on kannatettava.

Syyttäjälaitos: Tunnusmerkistön laajentaminen myös yksittäiseen kuvaan on tarpeellista ja hyvin kannatettavaa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos pitää lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaa sääntelyä selkeänä parannuksena nykytilaan. Teot liittyvät aiempaa, yleistä järjestystä koskevaa rikoslain lukua enemmän lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin, jolloin teon kuvauksen oikeampi sijaintipaikka on rikoslain 20 luku. Myös termi lasta seksuaalisesti esittävä kuva on onnistuneempi, kuin vanhakantainen sukupuolisiveellisyyttä loukkaava. Myönteistä on myös täsmennys, ettei teolta edellytettäisi enää erityistä laajuutta tai toistuvuutta.

Länsi-Suomen syyttäjälue: Muutosehdotus on kannatettava.

Pirkanmaan käräjäoikeus: On perusteltua siirtää ko. säännökset 17 luvusta 20 lukuun, sillä kyse on lapsia koskevista seksuaalirikoksista, ei yleistä järjestystä vastaan olevista rikoksista.

Lastensuojelun Keskusliiton mielestä on erittäin hyvä, että 19 § Säännös siirrettiin rikoslain 20 lukuun. Näin säännös viestittää paremmin lapsen oikeutta suojeluun, kun yleisen järjestyksen turvaamisen sijaan korostetaan lasten seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja kehityksen suojelua. Myös ehdotettu termistö vastaa paremmin tekemuotoja, kuin aiempi julkiseen moraalien suojelemiseen viittaava ”sukupuolisiveellisyyttä loukkaava”.

Lasta seksuaalisesti esittävien kuvien osalta Lastensuojelun Keskusliitto kanttaa huolta erityisesti 13–17 vuotiaiden osalta, koska heitä koskevia kuvamateriaali jää monessa kohtaa huomiotta (esimerkiksi osa kansainvälisistä luokittelutavoista sulkee pois kaikki kuvat, joissa olevien lasten puberteetin kehitys on jo alkanut).

Rikosuhripäivystys kannattaa muutoksia ja yhtyy mietinnössä esitettyyn.

Etelä-Suomen syyttäjälue kannattaa ehdotusta. Erityisen kannatettavaa on laajentaa säännös kattamaan myös yksittäisiä kuvia tai kuvatallenteita koskevat teot, koska tällä hetkellä lainsäädännön epäloogisuuden vuoksi yksittäisen kuvan levittäminen ei täytä rikosta, mutta yhden kuvan hallussapito täyttää. Erityisen kannatettavaa on myös nimikkeen muuttaminen, koska lasta seksuaalisesti esittävä kuva on huomattavasti parempi ja avaavampi käsite kuin nykyisen lain mukainen sukupuolisiveellisyyttä loukkaava kuva.

Työryhmän mietinnössä on (s. 125–127) arvioitu lasta seksuaalisesti esittävää kuvaa ja esitystä koskevien säännösten soveltamisalan rajaamista siten, että säännöstä ei

sovellettaisi tekoihin, joissa lapsi on täyttänyt 12 vuotta ja osallistuu tekoon vapaaehtoisesti eikä osapuolten iässä ja henkisessä kypsytydessä ole olennaista eroa. Vaikka kyseistä rajausta ei tällä hetkellä ehdoteta, toteamme jo nyt, että säännöksiä ei tule rajata 12 vuotta täyttäneisiin, vaan ikärajan täytyy olla alle 18-vuotiaat.

Kannatettavaa on, että lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidon maksimirangaistus nostetaan kahteen vuoteen, koska silloin se vanhentuu viidessä vuodessa eikä kahdessa vuodessa, kuten on nykyisin.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito: ehdotuksen mukaan tekijä syyllistyy sekä levittämiseen (19 §) että hallussapitoon (21 §). Levittämisen tekotapaan sisältyy automaattisesti hallussapito. Lainkonkurrenssi on ratkaistava tosiseikkojen perusteella.

Lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapito (21 §) ja lasta seksuaalisesti esittävän esityksen seuraaminen (22 §): sama rangaistusasteikko on perusteltu, jolloin mahdollinen tulkintaongelma sen suhteen, onko videotallenteen katsominen rangaistavaa lasta seksuaalisesti esittävän esityksen seuraamista koskevan rikossäännöksen nojalla poistuu.

Suomen Kätilöliitto kannattaa sääntelyä ja pitää lasta seksuaalisesti esittäviä kuvia koskevaa sääntelyä selkeänä parannuksena nykytilaan.

Professori Johanna Niemi: Seksuaalisten kuvien levittämistä koskevat ehdotukset 7, 19 ja 20 § ovat nykyisessä some-maailmassa tarpeellisia. Ne sisältävät kuitenkin uuden käsitteen ”seksuaalinen kuva”, jota ei ole määritelty. Nykyisessä laissa lasta koskevista kuvista todetaan, että kysymys on kuvista, joissa ”henkilö on ollut sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan toiminnan kohteena” eli tarkoitetaan lapsipornoa. Ehdotuksessa puhutaan seksuaalisesta kuvasta ja perusteluissa sanotaan, että tarkoitus on pitää ennallaan nykyisen käsitteen ”sukupuolisiveellisyyttä loukkaava kuva” merkitys. Vaikuttaa siltä, että sanamuodon muutos laventaa soveltamisalaa. Laventaminen onkin some-maailmassa tarpeen. Lasta esittävän seksuaalisen kuvan levittämistä koskevaa 19 §:ää on tältä osin selkiytettävä tai saatettava perustelut sopusointuun lakitekstin kanssa.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Lähtökohtaisesti pidän sääntelyä selkeyttävänä, että ne siirretään rikoslain 20 lukuun. En kuitenkaan ole lapsipornografiaa koskevan sääntelyn asiantuntija, joten säännösten muotoiluun minulla ei ole muutosehdotuksia.

Muita lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin liittyviä huomioita?

Suomen tuomariliitto: Harkitseminen arvoista voisi olla, että ikää koskevaan tunnusmerkkitekijään sovellettaisiin törkeää huolimattomuutta koskevia edellytyksiä, jolloin rangaistavuuteen riittäisi asianomistajan iän täydellinen selvittämättä jättäminen. Oikeuskäytännössä tahallisuutta lienee sovellettu vastaavasti jo nyt ikärajan ollessa kysymyksessä, mutta muutos voisi olla omiaan vahvistamaan ikärajan tosiasiallista suojaa ja estäisi asianomistajan ikää koskevan tiedon tarkoituksellisen välttelyn tai tähän seikkaan jälkikäteen vetoamisen ilman, että tästä aiheutuisi merkittäviä oikeusturvaongelmia syytetyille.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: On merkittävää, että sukupuolisiveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraaminen (RL 20:8c) soveltamisala laajenee (RL 22:2, RL 19:4) niihin tapauksiin, joissa on „perusteltua syytä olettaa“ lapsen olevan alle 18-vuotias.

Mikäli haluttaisiin, että myös tahallisuusvaatimuksesta poikettaisiin, kuten Ruotsissa (BrB 16:10a.4), tulisi tämä ilmaista selkeästi, kuten ruotsalaisessa säännöksessä on vuoden 2020 lakimuutoksessa tehty.

Ulkoministeriö pitää myönteisenä sitä, että mietinnössä huomioidaan lapsen heikompi asema suhteessa aikuiseen. Ulkoministeriö kiinnittää huomiota siihen, että mietinnössä sanalla lapsi tarkoitetaan eri rikosnimikkeiden osalta eri ikäistä henkilöä.

Ulkoministeriö kiinnittää lausunnossaan myös huomiota kansainväliseen sääntelyyn ja kansainvälisten järjestöjen suosituksiin.

Sexpo-säätiö: Lainsäädännössä tulisi huomioida rangaistusten lisäksi myös kuntouttavat ja ennaltaehkäisevät toimet. Niillä voidaan puuttua pelkkiä jälkitoimia paremmin rikosten esiintyvyyteen ja uusimiseen. Sexpon SeriE-hanke on yksi esimerkki ennaltaehkäisevien ja kuntouttavien toimien toteuttamisesta.

Naisten Linja Suomessa ry viittaa professori Johanna Niemen lausuntoon siitä, että laissa ei ole kyetty riittävästi huomioidaan grooming-tekoja. Naisten Linja kannattaa myös varatuomari Minni Leskisen ehdotusta siitä, että seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta kriminalisoitaisiin 16–17-vuotiaiden osalta seksuaalisena hyväksikäyttönä.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Kuulustelutilaisuuden tallentaminen: tulisi tehdä mahdollisimman helpoksi jo tallennetun kuulustelun hyödyntäminen oikeudenkäynnissä.

Setlementti Tampere ry: Ikärajoihin ja tahallisuuteen liittyen Setlementti Tampere ry katsoo, että valmistelussa tulisi vielä perehtyä Minni Leskisen 31.7.20 antamaan lausuntoon.

Naisjärjestöjen Keskusliitto: Työryhmän mietinnössä on säilytetty rikosnimike 'Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta'. Naisjärjestöjen keskusliiton mielestä nimike 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta' on erittäin ongelmallinen, sillä lähtökohtaisesti lapsi ei voi tarjota seksuaalipalveluja.

Naisjärjestöjen Keskusliitto edellyttää, että lapsiin kohdistuviin seksuaalirikoksiin säädetään ikärajojen osalta tuottamusvastuu.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Eduskunta edellytti, että rikoslain 20 lukua tarkastellaan, jotta sen sisältö muodostaisi selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Lapsia koskevien pykäliden osalta ei voi todeta tavoitteen onnistuneen. Lapsiin kohdistuvien rikosten pykälät tulisi kirjoittaa huomattavasti selkeämmällä tavalla. Mietinnössä esitettyä "taulukkoa" ikäeroista (s. 188–189) ei voida pitää kannatettavana. Nykyisessä oikeuskäytännössä on vakiintunut tulkinta, että yli viiden vuoden ikäero (pääsääntö, yksittäisiä poikkeuksiakin on) on olennainen. Tätä tulkintaa ei ole syytä muuttaa 15-vuotiaiden lasten kohdalla (mietinnössä esitys, että olennainen ikäero olisikin 6 vuotta).

Suomen syyttäjähdistys ry: Eduskunta edellytti, että rikoslain 20 lukua tarkastellaan, jotta sen sisältö muodostaisi selkeän ja johdonmukaisen kokonaisuuden. Lapsia koskevien pykäliden osalta ei voi todeta tavoitteen onnistuneen. Lapsiin kohdistuvien rikosten pykälät tulisi kirjoittaa huomattavasti selkeämmällä tavalla. Mietinnössä esitettyä "taulukkoa" ikäeroista (s. 188–189) ei voida pitää kannatettavana. Nykyisessä oikeuskäytännössä on vakiintunut tulkinta, että yli viiden vuoden ikäero (pääsääntö, yksittäisiä poikkeuksiakin on) on olennainen. Tätä tulkintaa ei ole syytä muuttaa 15-vuotiaiden lasten kohdalla (mietinnössä esitys, että olennainen ikäero olisikin 6 vuotta).

Suojellaan Lapsia ry toivoo, että valmistelijat huomioivat, että lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavan kuvamateriaalin analyysityötä tehdään myös lapsen oikeus perustaisesti järjestöissä, vahvassa viranomaisyhteistyössä. Suojellaan Lapsia ry pyytää valmistelijoita huomioimaan, että rekisteröityjen ammattilaisten tekemä luokittelutyö ei olisi rangaistavaa/rikos kun työ tehdään lapsen oikeusperustaisesti lasten suojelutarkoituksessa rikosten selvittämiseksi tai ennaltaehkäisemiseksi.

Suojellaan Lapsia ry pyytää valmistelijoita huomioimaan, että lapsiin kohdistuvia raakoja väkivallan tekoja todistavan kuvamateriaalin hallussapito ja levittäminen tulisi rinnastaa yhä vakavaksi teoksi kuin lapseen kohdistuvia seksuaaliväkivallan tekoja todistavan kuvamateriaalin hallussapito/levittäminen.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry: Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten sääntely vaati vielä perusteellista jatkovalmistelua. Työryhmän esitykset eivät riittävällä tavalla suojaa 12–17-vuotiaiden lasten suojelua seksuaaliväkivallalta.

Tukinainen ry: Rikosoikeudellinen tuottamusvastuu: Syytä huoleen on erityisesti myös siksi, että rikosoikeudellista tuottamusvastuuta työryhmä ei pidä tarpeellisena Ruotsin tavoin.

Helsingin kärjäoikeus: Rikosnimikkeet tunnusmerkistöineen ovat yli 16-vuotiaiden ja lasten osalta yhtenevät raiskauksen ja seksuaalisen kajoamisen osalta. Tulisi pyrkiä samaan yhtenevyyteen seksuaalisen ahdistelun (6 §) ja lapseen kohdistuvan seksuaalisen teon (17 §) osalta.

Jos lainmuutoksen taustalla on pyrkimys kriminalisoida sukupuoliyhteys ja seksuaalinen teko, joka ei ole tapahtunut vapaasta tahdosta, tulisi tämän ilmetä myös lapsia koskevista pykälistä. Jos joku kehoitetaan, taivutellaan tai houkutellaan sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, ei kyse ole vapaaehtoisuudesta. Onko tarpeen luetella tavat jolla lapseen vaikutetaan vai riittäisikö, ettei kyse ole vapaaehtoisuudesta?

Pelastakaa Lapset ry: Rikoslain pykälä 14 ”sukupuoliyhteys lapsen kanssa”. Puhuttaessa sukupuoliyhteydestä voidaan antaa säädöksessä vääränlainen ja vähättelevä kuva teon vakavuudesta. Pelastakaa Lapset suosittelee myös tässä kohdassa tarkistamaan terminologian suhteessa teon vakavuuteen. Pelastakaa Lapset esittää lainsäätäjien harkittavaksi, että internetin palveluntarjoajilla (internet service provider, ISP) olisi velvollisuus ilmoittaa laittomasta lapseen kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa todistavasta materiaalista lainvalvontaviranomaiselle tai muulle valtuutetulle taholle.

Oulun kärjäoikeus Ehdotus vaikuttaa ensi alkuun hieman monimutkaiselta, mutta tarkemmin tutustuttaessa sääntely näyttäisi olevan kattava erityyppisten ja nykyisin niin valitettavan moninaisten lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten osalta. Pidämme myös rubrisointeja hyvinä.

Sen sijaan ehdotus vahvistaa jo pitkään vallinnutta ristiriitaa lastensuojelulainsäädännön ja rikoslainsäädännön välillä ikärajojen osalta.

Rikosuhripäivystys: Rikosuhripäivystyksen asiakastyössä syntyneen kokemuksen mukaan lapsiin kohdistuvissa teoissa tekijät kiistävät syytteen sillä perusteella, ettei hän ole toiminut tahallisesti, koska oli olettanut lapsen olleen 16-vuotias. Korkein oikeus on ennakkoratkaisussaan KKO 2014:54 todennut, että ”jos nuoren henkilön kanssa seksuaaliseen tekoon ryhtyneen voidaan olosuhteista päätellen katsoa tarkoituksellisesti jättäneen varmistumatta kumppanin iästä, on perusteltua, ettei ainakaan tämä seikka poista tahallisuutta”.

Vakiintuneesta oikeuskäytännöstä huolimatta yksittäisen teon kohdalla on aina kuitenkin se mahdollisuus, että asiassa katsotaan, ettei tekijä ole voinut sukupuoliyhteyden tapahtuessa vallinneissa olosuhteissa pitää varsin todennäköisenä, että lapsi oli kuuttatoista vuotta nuorempi, jolloin tekijän tahallisuus ei täyty tunnusmerkistöön kuuluvan seikan osalta. Tämän takia Rikosuhripäivystys katsoo, että jatkovalmistelussa tulisi vielä miettiä Minni Leskisen lausunnossaan esittämiä vaihtoehtoja tahallisuuteen liittyen.

Lasten perusoikeudet ry: Rangaistussäännösten otsikointi ei saisi olla uhria loukkaava kuten nyt on ehdotetussa 9 §:ssä. Alaikäisten ikäkysymyksissä tulisi ottaa käyttöön tuottamuksellisuus.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Lapsiin kohdistuvissa tunnusmerkistöissä olisi ehkä ollut syytä harkita, että ikärajan suhteen vastuun perusteeksi riittäisi huolimattomuus.

Niemi Johanna: Suosittelen harkittavaksi, että ikärajoihin sovellettaisiin ankaraa vastuuta eli henkilöiden edellytettäisiin selvittävän, minkä ikäinen hänen seksikumppaninsa on, ainakin jos kysymys on sukupuoliyhteydestä. Jos tämä on liian radikaalia, olisi syytä ottaa käyttöön huolimattomuus-kriteeri lapsen ikää koskevilla kysymyksissä.

Etelä-Suomen syyttäjälue: Mielestämme seurustelusuhteessa tapahtuvaa suostumuksellista seksin harrastamista ei ole syytä kriminalisoida, kun osapuolilla ei ole suurta ikäeroa, mutta käsityksemme mukaan nykyinen rajoitussäännös on toiminut käytännön tasolla hyvin eikä tosiasiallisia seurustelusuhteessa tapahtuneita seksuaalisia kanssakäymisiä ole viety rikosprosessissa eteenpäin, vaan rajoitussäännöstä osataan soveltaa ja sovelletaan tilanteisiin, joita varten se on säännelty.

Itä-Suomen yliopisto: Ehdotetut 14 ja 17 § täydentävät hyvin sääntelyä. Riskinä on tosin se, miten nämä säännökset suhtautuvat raiskaustunnusmerkistöön ja kajoamisen tunnusmerkistöön. Ylipäätään on ehdotuksessakin hyvin tunnistettu, että lapsiin kohdistuvissa teoissa tekojen kirjo ja moitittavuus on hyvin laava.

Professori Johanna Niemi: Grooming eli lasten houkuttelu seksuaalisiin tarkoituksiin on merkittävä ongelma. Nykyinen säännös ei ole toiminut toivotulla tavalla. Houkuttelu on yleistä, eikä poliisi yleensä kykene puuttumaan siihen. Toisaalta kaikki vakavat lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat rangaistavia myös yrityksinä. Olisi tärkeää selvittää, milloin on kysymys vakavan seksuaalirikoksen yrityksestä ja milloin houkuttelusta.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen ehdottaa lapsen ikää koskevasta tuottamuvastuusta säätämistä seuraavasti:

Tuottamuvastuu

Tässä luvussa rangaistaviksi säädetyistä teoista, joiden täytyminen on sidottu teon kohteena olevan henkilön ikään, tuomitaan myös se, jolla on ollut syytä epäillä teon kohteena olevan henkilön olleen säädettyä ikärajaa nuorempi.

3.4 Rangaistukset

Mitä mieltä olette ehdotetuista rangaistusasteikoista?

Professori Kimmo Nuotio: Pidän seksuaalista kajoamista lapseen koskevan asteikon laajuutta ongelmana ja sen ylärajaa korkeana.

Suomen tuomariliitto pitää rangaistusasteikkoihin liittyviä kysymyksiä pitkälti arvokysymyksinä, joiden arviointi kuuluu korostuneesti lainsäätäjälle. Oikeuskäytännöstä tehdyt havainnot huomioon ottaen voidaan kuitenkin todeta, että seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikon koventaminen niin, että vähimmäisrangaistus teosta on vankeutta, voidaan pitää perusteltuna muutoksena.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Ehdotetut rangaistusasteikot ovat melko laajoja, mikä mahdollistaa erot oikeuskäytännössä erilaisten tekojen ja teko-olosuhteiden välillä. Käytännössä lapsenraiskauksen rangaistusminimi (2 vuotta) tarkoittaa, että vankeusrangaistus vain poikkeuksellisesti voitaisiin tuomita ehdollisena. Voidaan myös katsoa, että rangaistusasteikko muuttuu merkittävästi esimerkiksi 15-vuotiaaseen lapseen kohdistuvissa tapauksissa, jossa lapsi taivutellaan sukupuoliyhteyteen, sillä nykyisen asteikon (4 kk–6 v) sijaan asteikko olisi 2–10 vuotta.

Sexpo-säätiö: Rangaistusten koventaminen ei Sexpon käsityksen mukaan ole tehokas tai merkittävä keino rikollisuuden vähentämiseksi. Rangaistusten koventamisen sijaan voimavaroja olisi hyvä suunnata rikoksia ennaltaehkäisevään ja kuntouttavaan toimintaan.

Oulun ensi- ja turvakoti ry: Rangaistusten korottaminen antaa viestin yhteiskunnalle siitä, että seksuaalirikokset ovat vakava ihmisoikeusloukkaus. Seksuaalisuutta loukkaava väkivalta aiheuttaa uhreille vaikeita mielenterveyshaittoja, jotka eivät ole olleet riittävän huomion kohteina. Vaikka rangaistus ei itsessään ole tekijälle kuntouttavaa, sen aikana on kuitenkin saatavilla uusintarikoksia ennaltaehkäisevää kuntoutusta. Nykyisten lyhyiden rangaistusaikojen vuoksi kuntoutusohjelmia ei aina ehditä toteuttaa, ja tutkintavankeuden aikana niitä ei välttämättä toteuteta lainkaan.

Setlementti Tampere ry kannattaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikoksista säädettyjen rangaistusten ankaroitumista tässä ehdotuksessa. Tämä on tärkeä viesti näiden tekojen tuomittavuudesta yhteiskunnassa, vaikka tutkimusten mukaan rangaistustaso siinänsä ei vaikuta seksuaalirikosten määrään. Rangaistusasteikon ankaroittamisen rinnalla onkin tärkeä panostaa ennaltaehkäiseviin palveluihin, joilla voidaan madaltaa potentiaalisten tekijöiden riskiä syyllistyä seksuaalirikoksiin. Setlementti Tampere ry esittää Tukinainen ry:n tapaan lasta esittävän seksuaalisen kuvan hallussapidon rangaistusminimin nostamista 1 vuoteen, jotta se viestisi teon vakavuudesta ja vastaisi paremmin tekojen uhrille tuottamaa kärsimystä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana, että seksuaalirikosten rangaistuksia ankaroitetaan rangaistusasteikkojen korottamisen ja soveltamisalan muutosten avulla. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää kannatettavana sitä, että jatkossa aikuisen sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaaseen tulisi tuomituksi yleensä lapsenraiskauksena, joiden minimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei tule säätää rikosnimikettä 'sukupuoliyhteys lapsen kanssa'. Jos nimike kuitenkin säädetään, minimirangaistuksen tulee olla ehdotetun 4 kuukauden sijasta huomattavasti korkeampi, esimerkiksi 1 vuosi. Naisjärjestöjen Keskusliitto pitää erittäin ongelmallisena sitä, että rikosnimike 'seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta' mietinnön ehdotuksen mukaisesti säilytettäisiin. Naisjärjestöjen Keskusliitto kritisoi voimakkaasti nimikkeen rangaistusasteikkoa, jonka mukaan teosta voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole huomautettavaa rangaistusasteikkoa koskien ja pitää esitystä kannatettavana.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Sukupuoliyhteys lapsen kanssa, minimi 4 kk vankeutta, ei ole kannatettava. Viitataan mm. kohdassa 15 kirjoitettuun. Uudistuksen taustalla on ollut tarve korostaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja eritoten sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen moitittavuutta. Kaikilta osin tämä ei onnistu ehdotettujen rangaistusasteikkojen valossa.

Suomen Lakimiesliitto: Rangaistusasteikkojen tulisi olla rikoslain sisällä yhtenäisiä ja loogisia. Jatkovalmistelussa olisi hyvä kiinnittää huomiota seksuaalirikosten rangaistusasteikkoihin suhteessa esimerkiksi rikoslain 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuviin rikoksiin. Seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikon koventaminen siten, että vähimmäisrangaistus teosta on vankeusrangaistus, on perusteltu.

Suomen Psykologiliitto: Muutosesityksessä nostetaan hyvin esille rangaistusten koventamisen perustelujen ongelmallisuus. Tutkimustiedon perusteella rangaistusten koventaminen ei auta vähentämään rikollisuutta. Uusintarikollisuus seksuaalirikoksissa on vähäistä. Rangaistusaikana toteutettavien seksuaalirikollisten kuntoutusohjelmien tehokkuudesta saatu näyttö on ristiriitaista ja puutteellista, joten vankeusajan pidentäminen pitempiaikaisen hoidon vuoksi ei myöskään ole perusteltua. Yleinen keskustelu on jo pitkään muokannut mielipiteitä rangaistusten koventamisen suuntaan, tosin siihenkin vaikuttaa uutisoinnin fokus graavimpiin (ja harvinaisimpiin) tapauksiin. Hyvä asia rangaistusten koventamisedotuksessa on, että ne pääsääntöisesti kohdistuvat juuri näihin törkeämpiin tekemuotoihin.

Oikeuskanslerinvirasto: Ehdotettuja rangaistusasteikkoja näyttäsi vielä olevan tarpeen tarkastella sen suhteen, että ne ovat tavoitellussa suhteessa nykyiseen rangaistuskäytäntöön sekä linjassa myös keskenään.

Tukinainen ry: Joidenkin työryhmän ehdottamien rikoslain 20 luvun seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja on syytä nostaa erityisesti minimirangaistusten osalta. Todettakoon, että kaikkiin rikoksiin liittyy vakavuudeltaan ja tekijän syyllisyyteen nähden eri asteisia tekemuotoja. Se ei kuitenkaan ole peruste säätää hyvin lievää rangaistusasteikkoa tai monimutkaista rakennelmaa oletettujen eri ikäisten tekijöiden vuoksi. Oikeusjärjestelmäämme sisältyvät oikeusperiaatteet estävät kohtuuttomat rangaistukset esimerkiksi nuoren tekijän kohdalla.

Lasten perusoikeudet ry "Seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta": mielestämme rangaistumaksimi näin vakavasta rikoksesta tulisi säätää 4 vuoteen vankeutta (ehdotus 2 vuotta vankeutta).

Helsingin kärjäoikeus: Ei huomauttamista verrattaessa nyt kysymyksessä olevien tekojen moitittavuutta suhteessa muihin rikoksiin.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta kannattaa seksuaalirikosten rangaistusten ankaroitamista rangaistusasteikkojen korottamisen ja soveltamisalan muutosten avulla. TANE pitää kannatettavana mm. sitä, että jatkossa aikuisen sukupuoliyhteys alle 16-vuotiaaseen tulisi tuomituksi yleensä lapsenraiskauksena, joiden minimirangaistus on kaksi vuotta vankeutta.

TANE pitää ongelmallisena rikoslain 20 luvun 9 §:ää (seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta) ja sen rangaistusasteikkoa, jonka mukaan teosta voi saada sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. TANE pitää ongelmallisena myös sitä, että myös esimerkiksi laitoshoidossa oleviin vammaisiin naisiin kohdistuvat raiskaukset tuomittaisiin käytännössä lievempinä rikoksina kuin raiskauksina, jolloin rangaistuksetkin olisivat lievempiä (ks. muut kohdat).

Oulun kärjäoikeus kannattaa ehdotusta lukuun ottamatta 5 §:ssä mainittua seksuaalista hyväksikäyttöä, jonka maksimia olemme aiemmin lausutuilla perusteilla esittäneet nostettavaksi kuuteen vuoteen.

Vaihtoehto olisi korottaa seksuaalisen ahdistelun rangaistusmaksimi 1 vuoteen, jolloin se mahtuisi pakkokeinolain 2 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan soveltamisalaan.

Suomen syyttäjähdistys ry: Uudistuksen taustalla on ollut tarve korostaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten ja eritoten sukupuoliyhteyden sisältävien tekojen moitittavuutta. Kaikilta osin tämä ei onnistu ehdotettujen rangaistusasteikkojen valossa. Kannatettavaa on, että lasta seksuaalisesti esittävän kuvan hallussapidon maksimirangaistus nostetaan kahteen vuoteen, koska silloin se vanhentuu viidessä vuodessa eikä kahdessa vuodessa, kuten on nykyisin.

Syyttäjälaitos: Rangaistusasteikot muodostavat sinänsä loogisen kokonaisuuden.

Käytännön työtä tekevät erikoissyyttäjät ovat arvioineet voimassa olevan lain ja nyt mietinnöstä ilmenevän uudistuksen perusteella tulevaisuudessa tuomittavia rangaistuksia. Näyttäisi siltä, että ainakin rangaistusasteikkojen perusteella arvioiden, mietinnöstä ilmenevät rangaistusasteikot johtavat joissain yksittäistapauksissa lievempiin rangaistuksiin, kuin mitä nykyisin samoista teoista tuomitaan.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksella ei ole huomautettavaa esitettyihin rangaistusasteikkoihin. Tekomuotojen laajan kirjon vuoksi THL katsoo, että yksittäisten pykälien sisältämien rangaistusasteikkojen on syytä mahdollistaa tuomitseminen moitittavuudeltaan varsin eritasoisista teoista.

Pirkanmaan kärjäoikeus: Asteikot ovat riittävät. Lapsenraiskauksen osalta lasta ja aikuista koskevan edellä todetun esimerkkitapauksen seurauksena voi olla tarve arvioida perusmuotoisen lapsenraiskauksen rangaistuksen alarajaa.

Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikoksista säädettyjen rangaistusten ankaroitumista muun muassa uuden lapsenraiskaussäännök-

sen myötä. Lastensuojelun Keskusliitto on samaa mieltä työryhmän kanssa, että rikosten torjunnassa rangaistusten asemaa ei tule ylikorostaa. Lastensuojelun Keskusliitto on vuonna 2018 lausunut, että lasten kannalta keskeisintä on se, että seksuaalista väkivaltaa pystytään ehkäisemään ennalta. Tutkimuksista tiedetään, että rangaistustaso ei yksinään vaikuta seksuaalirikosten määrään. Rangaistusjärjestelmän ulkopuolella tulee panostaa seksuaalirikoksia ennaltaehkäiseviin palveluihin (niin pedofiilisiä taipumuksia omaavien henkilöiden hoitoon kuin yleiseen seksuaalikasvatukseen).

Etelä-Suomen syyttäjäalue: Ottaen huomioon julkisuudessakin esille tuotu tarve korostaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten erityistä moitittavuutta ja erityisen ankaraa suhtautumista kyseisiin seksuaalirikoksiin, tulisi alle 16-vuotiaan lapsen kanssa sukupuoliyhteydessä olemisesta tuomita aina vähintään kahden vuoden mittainen vankeusrangaistus.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto Ehdotetut rangaistusasteikot ovat kriminaalipoliittisesti perusteltuja ja ilmentävät hyvin tekojen moitittavuutta. Odotettavissa on rangaistuskäytännön ankaroituminen, ainakin jossain määrin. Erityisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa se onkin paikallaan. Seksuaalirikokset ovat rikoksista vakavimpia, törkeimmissä muodoissaan moitittavuudeltaan henkeen ja terveyteen kohdistuviin vakaviin rikoksiin rinnastettavissa.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: Minulla ei ole lausuttavaa ehdotetuista rangaistusasteikoista.

Invalidiliitto ry katsoo, että rikoslain seksuaalirikossäännösten rangaistusasteikkoja on perustellusti korotettu vastaamaan yhteiskunnassa näihin rikoksiin liittyvää paheksuttavuutta ja tekojen vahingollisuutta uhreille. Seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusasteikon alaraja ei ole enää sakkoa vaan työryhmämietinnössä esitetään aivan oikein, että siitäkin tulisi vankeusuhkainen rikos, mikä osoittaa juuri teon paheksuttavuutta ja vahingollisuutta rikoksen uhrille.

Professori Johanna Nieimi: Houkuttelun rangaistusasteikko, yksi vuosi vankeutta, on liian alhainen. Se tulisi korottaa vähintään kahteen vuoteen, jotta se vastaisi tekojen paheksuttavuutta. Tällöin pakkokeinolain 10:7:n mukainen televalvonta olisi mahdollista.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Kannatan ehdotusta, että seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusminimiä nostetaan, eikä teosta voitaisi enää jatkossa tuomita sakkoa. Ehdotettu 9 §, seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta tulisi siirtää osaksi seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkistöä, jolloin myös siitä seuraisi rangaistuksena vähintään 4 kk vankeutta. Lisäksi olen ehdottanut törkeän seksuaalisen hyväksikäytön

kriminalisointia, jonka rangaistusasteikko olisi sama kuin törkeässä seksuaalisessa kajoamisessa, 1–6 vuotta vankeutta. Pidän myös sukupuoliyhteyden lapsen kanssa rangaistusminimiä, 4 kk vankeutta, varsin alhaisena.

3.5 Muut huomiot

Huomioita muihin lakeihin ehdotettuihin muutoksiin liittyen?

Naisjärjestöjen Keskusliiton mielestä ei ole tarkoituksenmukaista jättää aborttilakiin tarpeettomasti seksuaalirikoksen uhriksi joutuneita tyttöjä ja naisia nöyryyttäviä säännöksiä. Aborttilaista tulee poistaa 1 §:n 3 kohta ja 3 §, jotka ovat käytännössä turhia ja joilla kirjaimellista tulkintaa soveltaen vain viivytetään abortin saamista. Lain 3 § tulee poistaa ja 1 §:ään tulee tehdä lisäys, jonka mukaan raskaus voidaan lain säännöksiä noudattaen naisen pyynnöstä keskeyttää, jos hän kertoo tulleen raskaaksi seksuaalirikoksen johdosta.

Lasten perusoikeudet ry: Lapsen kuuleminen ja lapselle apua hakevan oikeusturva tulisi nyt varmistaa asiallisella lainsäädännöllä. Lapsiin kohdistuvien loukkausten sääntelyssä tulee varmistaa myös se, että pieniä puhekykyisiä lapsia kuullaan asianmukaisesti. Olemme ehdottaneet lainmuutosta lapselle apua vilpittömin mielin hakevan henkilön suojaamiseksi, mutta sellaista muutosehdotusta ei ole nyt tehty eikä esitetä myöskään nyt, mitä pidämme vakavan puutteena, kun EIT on antanut Suomelle jo kaksi langettavaa tuomiota samasta ongelmasta.

Tasa-arvovaltuutettu: Raskauden keskeyttämisestä annettuun lakiin (239/1970) on ehdotettu lähinnä teknisluontoiset muutokset muuttamalla viittaukset rikoslain säännöksiin. Nykyisen lain 1 §:n 3 kohdan mukaan raskaus voidaan keskeyttää, jos nainen on saatettu raskaaksi rikoslaissa tarkoitetuissa yksilöidyissä olosuhteissa. Toisaalta lain 3 §:ssä edellytetään, että rikoksesta on nostettu syyte tai se on ilmoitettu syytteen pantavaksi taikka rikoksen tapahtumista asian johdosta toimitetun esitutkinnan perusteella on pidettävä ilmeisenä. Tasa-arvovaltuutettu ei pidä tällaista 3 §:n mukaista säännöstä nykyaikaisena. Tasa-arvovaltuutettu pitäisi riittävänä edellytyksenä rikosilmoituksen tekoa.

Rikosseuraamuslaitos: Mietinnössä on asianmukaisesti huomioitu säännösviittaukset uusiin ehdotettuihin rikosnimikkeisiin rikoslain 2 c 11 §:ssä (yhdistelmä-rangaistus) ja vankeuslain 19 luvun 4 §:ssä (ilmoitus vapauttamisesta ja vankilasta poistumisesta).

Tukinainen ry: RL 17 luku 22 § sukupuoliyhteys lähisukulaisen kanssa: Varsinainen ongelma sisältyy mainittuun lainkohtaan, kun aikuinen lapsi tai lapsenlapsi tekee rikosilmoituksen vanhemman tai isovanhemman häneen kohdistamasta raiskauksesta, eikä näyttö riitäkään syyttäjän mielestä raiskaussyytteen nostamiseen. Silloin raiskausilmoituksen tehnyt henkilö tulee syytetyksi ja tuomituksi rikoksesta nimeltä sukupuoliyhteys lähisukulaisen kanssa, kun sukupuoliyhteys on kiistaton. Näin on myös tapahtunut. Rikoslain 17 luvun 22 pykälä Suomessa pitää sisällyttää rikoslain seksuaalirikoksia koskevaan 20 lukuun uusin sanamuodoin inestin uhrien oikeusmurhien estämiseksi.

Raskauden keskeyttämisestä annetun lain 3 § tulee kumota vanhentuneena. Raskauden keskeyttämistä ei saa kytkeä rikoslainsäädäntöön.

Miesten tasa-arvo ry: On selvää, että kun rikoslainsäädäntöä esitetyllä tavalla ollaan kiristämässä, on arvioitava myös perättömistä rikosilmoituksista koituvien seurausten kiristämistä. Isyyslakiin on syytä lisätä säännös, jonka mukaan seksuaalirikoksen, kuten raiskauksen, uhriksi joutuneella miehellä on oikeus luopua tällaisen rikoksen kautta alkunsa saaneen lapsen isyydestä (juridinen abortti).

Oulun käräjäoikeus: Ehdotuksen mukaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentti ja esitutkintalain 9 luvun 4 §:n 4 momentti säilyisivät edelleen samanlaisina. Tällöin laissa säilyisi edelleen se ristiriita, että seksuaalirikosjutun 15–17-vuotias vastentahtoinen asiaomistaja voi joutua joka tapauksessa tulemaan todistajana henkilökohtaisesti paikalle istuntoon, jos samassa asiassa on käsiteltävänä toisen asianomistajan asia, jossa toinen asianomistaja voi ristiin toimia todistajana (esimerkiksi yksi vastaaja kohdistanut samalla teolla rikoksen kahteen asianomistajaan). Olisi suotavaa, että lakia muutettaisiin näiltä osin vastaamaan sen ydintarkoitusta eli suojelemaan 15–17-vuotiaita vastentahtoisia uhreja osallistumasta oikeudenkäyntiin paikan päällä. Asia tulisi korjata nimenomaan tämän laajan lakiehdotuksen yhteydessä.

Professori Johanna Nemi: Aborttilain 1 §:n 3 kohta ja 3 §, jotka koskevat abortin saamista seksuaalirikosten perusteella, ovat käytännössä turhia. Ne pelkästään viivyttävät abortin saamista, jos niitä sovelletaan kirjaimellisesti. Pelkällä olemassa olollaan ne muistuttavat siitä, että nainen ei Suomessa saa päättää omasta ruumiistaan, vaan siitä päättävät lääkärit, poliisi ja syyttäjät. Nöyryyttäviä lainkohtia ei pidä muuttaa, vaan ne pitää poistaa.

Suomen syyttäjähdistys ry: Kokonaisuudistuksen yhteydessä olisi perusteltua arvioida myös rikoslain 17 luvun 22 §:n säännöstä, sen suhdetta säädettäviin seksuaalirikoksiin ja mahdollista siirtämistä seksuaalirikoksia koskevaan lukuun.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Rikoksen uhrilla tulisi olla oikeus keskeyttää raskaus myös silloin, kun kyse on ehdotetun lain 8 §:n tai 9 §:n tarkoittamasta tilanteesta. Edelleen katson, että raskauden keskeyttämisestä annetun lain 3 § on vanhahtava, ja siitä voitaisiin luopua kokonaan. Pitäisi olla riittävä, että uhri on tehnyt asiasta rikosilmoituksen.

Muita huomiota liittyen esitettyihin lakiehdotuksiin?

Transfeminiinit ry: Toteamme että termi "vastakkainen sukupuoli" on vanhanaikaista kieltä, ja sen käyttöä tulisi välttää uudessa lainsäädännössä. Jo nyt moni identifioituu muun sukupuoliseksi. Eräissä EU-maissa on jo käytössä kolmas juridinen sukupuoli, mikä seurauksena Suomessa voi olla sellaisia henkilöitä vierailemassa, joita ei voi juridisesti tulkita mieheksi tai naiseksi. Lisäksi seksuaalista häirintää voi tapahtua saman sukupuolisten ihmisten välillä. Ehdotamme, että seksuaalisen ahdistelun säännöskohtaisissa perusteluissa mainittu esimerkki "muulla tavalla tehdystä seksuaalisesta teosta" korvattaisiin tällä:

* Säännöksessä tarkoitettuja muulla tavalla tehtyjä seksuaalisia tekoja voisivat olla esimerkiksi meneminen tirkistely- tai muussa häiritsemistarkoituksessa pukeutumista tai peseytymistilaan uimahallissa tai toisen riisuutumisen seuraaminen salaa ovenraosta.

Vastaavanlaisen huomion esittivät: **Tasa-arvovaltuutettu, Suomen Psykologiliitto, SETA ry, Naisjärjestöjen Keskusliitto, Trasek ryDreamwear Club ry**

Suomen tuomariliitto: Kuten esityksen arvioituihin vaikutuksiin koskevassa kohdassa on tullut todetuksi, seksuaalirikokset muodostavat haastavan ja erityisasiantuntemusta edellyttävän jutturyhmän yleisissä tuomioistuimissa. Lainsäädännön kokonaisvaltainen muuttaminen edellyttää siten perusteellisen uudistettua lainsäädäntöä koskevan koulutuksen järjestämistä tuomioistuimissa seksuaalirikoksia käsitteleville tuomareille. Tällä näkökohdalla on keskeinen merkitys myös asianosaisten kannalta, joiden näkökulmasta tuomarin ammattitaitoinen ja sensitiivinen tapa käsitellä seksuaalirikoksia edesauttaa sitä, että etenkin asianomistajalle arkaluontoinen ja psyykkisesti kuormittava rikosasia voidaan käsitellä asiallisesti ja aiheuttamatta käsittelyllä tarpeetonta mielipahaa ja henkistä painetta.

Sexpo-säätiö: Seksuaalirikoslainsäädännön muutokset edellyttävät toteutuessaan ammattitoimijoiden kouluttamisen ohella avointa tiedottamista ja laajaa yhteiskunnallista keskustelua siitä, millaisena seksuaalisuus ja lainsäädännöllä suojattavat oikeushyvät nähdään 2020-luvun Suomessa. Seksuaalikasvatuksen strukturoitu turvaami-

nen ja laajemman yhteiskunnallisen keskustelun käynnistäminen tukisi lainsäädännölle asetettujen vaikutusten saavuttamista. Seksuaalikasvatuksen ja -neuvonnan merkitys tulisi tunnistaa ja palvelut tulisi saattaa kiinteäksi osaksi julkisia palveluita.

Muutoksia ehdotetaan myös rikoslain 17 lukuun, jossa säädetään rikoksista yleistä järjestystä vastaan. Kehittynyt käsitys sukupuolisiveellisyydestä nyky-yhteiskunnassa saattaa olla vieraantunut aikaisemman lainsäädännön lähtökohdista.

Lasten perusoikeudet ry: Prostituutio on ihmiskaupan merkittävin syy. Olisiko tämä syytä ottaa huomioon lainsäädännön kehittämisessä, jos tarkoitus on suojella seksuaalirikosten uhreja. Tässä asiassa tulisi ottaa huomioon myös alaikäisten suojaaminen.

Tasa-arvovaltuutettu: Seksuaalirikoslainsäädännön uudistuksen toimeenpano edellyttää kattavaa tiedottamista. Poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille on taattava riittävät resurssit seksuaalirikosten käsittelemiseksi ilman aiheettomia viivytyksiä. Sääntösten soveltamista ja oikeuskäytäntöä on seurattava ja uhreille on taattava asianmukaiset palvelut.

Suomen Lakimiesliitto: Lakimuutosten lisäksi huomiota tulisi kiinnittää myös rikosten esitutkintaan, syyteharkintaan ja oikeudenkäynteihin kuluvaan kokonaisuukaan, joka pitkittyessään on erityisesti uhrin näkökulmasta omiaan lisäämään tämän kärsimystä. Erityisesti prosessien kestoihin tulee kiinnittää huomiota silloin, kun kysymys on alikäisiin kohdistuneista teoista.

Rikosseuraamuslaitos: Osana näin laajaa kokonaisuudistusta Rikosseuraamuslaitos haluaa muistuttaa seksuaalirikosten ennaltaehkäisemisen ja uusimisriskiin vaikuttamisen tärkeydestä. Yksikin ennaltaehkäisty rikos on sekä taloudellisesti että inhimillisesti ajatellen merkittävä saavutus. Erilaisilla kuntoutusohjelmilla voidaan pienentää seksuaalirikollisten uusimisriskiä. Seksuaalirikollisten kuntoutuksen ei välttämättä tarvitsisi olla osa seuraamus- ja rangaistusjärjestelmää, vaan se voisi kuulua sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry: Lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan rikosoikeudellisen vastuun toteutumisen varmistamisen lisäksi on välttämätöntä parantaa lapsiuhrien auttamisista, tukemista, suojaamista ja tarvittavien sosiaali-, terveys- ja kuntoutuspalveluiden saamista. MLL vaatii, että Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman ja Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelman toteuttamiseen varataan riittävät voimavarat ja että Suomeen laaditaan pikaisesti Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma, ja sen toimeenpanon tarvitsemat resurssit turvataan.

Suomen syyttäjähdistys ry: Seksuaalisen hyväksikäyttö pykälän ja yli 12-vuotiaiden lasten osalta viittaa Amnestyn eriävään mielipiteeseen ja Minni Leskisen lausuntoon. Seksuaalipalveluiden ostaminen nuorelta tulisi muuttaa siten, että se tulisi arvioitavaksi lapsen seksuaalisena hyväksikäyttönä (tältä osin viitataan myös Minni Leskisen lausuntoon).

Oikeuskanslerinvirasto: Koska rikoslain 20 lukua on viime vuosina muutettu useaan otteeseen, on sen soveltaminen käytännössä aiheuttanut soveltajilleen hankalikin tilanteita valittaessa kulloiseenkin rikokseen tai rikoskokonaisuuteen sovellettavaa lakia. Monimutkaisimmillaan yhteen tekokokonaisuuteen, jos sen ajallinen kesto on ollut esimerkiksi vuosia tai jos sen paljastuminen on tapahtunut viiveellä, on jouduttu soveltamaan useampaa eri aikoina voimassaollutta tunnusmerkistöä. Kun vanhenemisajat ovat pitkiä, joudutaan vanhaa ja uutta lakia soveltamaan rinnan. Esityksen viimeistelyssä jatkovalmistelussa on muutenkin tarvetta vielä kiinnittää huomiota konkurrenssisääntelyyn ja sen soveltamisen selvittämiseen esityksen perusteluissa.

Julkiset oikeusavustajat ry: Seksuaalirikosasioissa on mahdollista, että uhri saattaa tehdä ilmoituksen tapahtuneesta rikoksesta pitkän viiveen jälkeen. Olisi kiinnitettävä huomiota siihen, etteivät käsittelyajat enää viranomaisten toiminnan vuoksi pitkittyisi. Erityisesti alaikäisiin kohdistuvat rikokset tulisi käsitellä ilman viivytyksiä ja huolehtia siitä, että käsittelyajat eivät muodostu kohtuuttoman pitkiksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos: Riittävän seksuaalikasvatuksen varmistamisen tulisi olla velvoittavaa varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Uhrilähtöisyyden, eli uhrin selviytymistä tukevan lähestymistavan, varmistaminen rikosprosessissa on keskeistä. Tähän on varauduttava koulutuksella, jotta uhrin saavat tietoa oikeuksistaan ja käytettävissä olevista oikeudellisista ja muista palveluista. Uhrin sensitiivinen kohtaaminen rikosprosessin aikana edistää myös rikoksen selvittämistä.

Lastensuojelun Keskusliitto haluaa painottaa, että lainsäädännön muuttaminen ei kuitenkaan yksin riitä. On huolehdittava myös valtakunnallisesti yhdenvertaisista ja riittävistä palveluista seksuaalisen riiston ja hyväksikäytön uhreille. Muun muassa tätä edellyttää Suomen jo vuonna 2011 ratifioima Lanzaroten sopimus, jota koskevaa toimeenpanosuunnitelmaa ei ole vielä laadittu.

Rikosuhripäivystys toteaa, että seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistus ei saisi johtaa tilanteeseen, jossa uhrin rohkaistuvat uudistettujen säännösten takia entistä paremmin ilmoittamaan seksuaalirikoksista, mutta rikosprosessi päättyy esitutkinnan rajoittamiseen tai syyttämättä jättämiseen säännösten soveltamisvaikeuksien johdosta. Tämän takia lain perusteluiden tulee olla kattavat ja niissä tulee kiinnittää erityistä huomiota tekijän tahallisuuden arviointiin, kuten edellä on jo todettu. Lisäksi tulee panostaa alan toimijoiden koulutukseen ja pyrkiä varmistamaan yhdenmukaiset

toimintatavat läpi rikosprosessin ja erityisesti esitutkinnassa, jotta seksuaalirikokset tutkittaisiin poliisissa riittävän perusteellisesti ja pyrittäisiin aina hankkimaan saatavissa oleva todistusaineisto.

Suomen Kätilöliitto: Seksuaalikasvatus kuuluu sekä perus- että toisen asteen opintojen terveystieto-oppiaineeseen. Terveystiedon kokonaisuudesta seksuaaliterveys-teemaisia tunteja on kuitenkin aivan liian vähän. Myöskään luokan- tai aineenopettajakoulutuksessa seksuaaliväkivaltaa käsitteleviä sisältöjä on hyvin vähän tai ei ollenkaan. Opiskeluhuollon muiden toimijoiden koulutuksen perussisällöistä ne puuttuvat myös lähes tyystin. Riittävän seksuaalikasvatuksen varmistamisen tulee olla velvoittavaa vähintään varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle.

Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia: Se, että syytteitä jätetään nostamatta tai hylätään, on merkki siitä, että rikosoikeudellinen järjestelmä toimii. Mikäli kaikki rikosilmoitukset johtaisivat syytteeseen ja langettavaan tuomioon, tilannetta voitaisiin pitää huolestuttavana. Oikeusvaltiossa näyttöongelmia ei kuitenkaan syyttömyysolettaman johdosta voida automaattisesti pitää merkinä siitä, että syyllisiä jäisi rankaisematta.

Invalidiliitto ry toteaa lopuksi, että Grevio-raportissa seksuaalisesta häirinnästä ja kotiväkivallasta esille on nostettu moniperusteinen syrjintä liittyen vammaisten naisten seksuaalioikeuksiin ja seksuaaliseen häirintään sekä puutteet vammaisten naisten tilanteen ymmärtämisessä ja suojaamisessa tällaisissa tilanteissa.

4 Lainsäädäntöehdotusten vaikutukset

Huomioita esityksen arvioituihin vaikutuksiin liittyen?

Suomen tuomariliitto: On selvää, että tuomioistuimien työmäärä tulee jossakin määrin uudistuksen vuoksi lisääntymään. Yleisesti ottaen seksuaalirikokset ovat haastavia ja erityisasiantuntemusta vaativia rikosasioita, joita käsitellään vahvennetuissa kokoonpanoissa käräjäoikeuksissa. Seksuaalirikostapauksia käsitellään huomattavassa määrin myös muutoksenhakutuomioistuimissa. Tuomariliitto pitää esityksen taloudellisia vaikutuksia jossakin määrin alimitoitettuina etenkin tilanteessa, jossa tuomioistuinten toimintaympäristöön on kohdistunut useita resursseja kuormittavia muutoksia.

Tohtorikoulutettava Mikko Rudanko: Lienee todennäköistä, että etenkin raiskausrikkosten kohdalla prosentuaalinen muutos tapausmäärien kohdalla tulee eroamaan poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimeen etenevien määrien kohdalla. Tämä johtuu jo siitä, että osa poliisille nykyään ilmoitettavista teoista ei nykyäaritelmän mukaan ole raiskaus mutta tulisi sitä jatkossa olemaan. Voitaisiin myös arvioida, että varsinkin silloin, jos vapaaehtoisuuden määritelmä jäisi vasta oikeuskäytännön varaan, ainakin alkuvaiheessa tapausten määrä olisi merkittävä.

Naisjärjestöjen Keskusliitto vaatii, että vaikutukset etenkin haavoittuvassa asemassa oleviin tyttöihin ja naisiin tulee arvioida kattavammin. Naisjärjestöjen Keskusliitto katsoo, että kattavan sukupuolivaikutusten arvioinnin tulee sisältää moniperustaisten syrjintätekkijöiden syvälinen huomioiminen. Naisjärjestöjen Keskusliitto näkee välttämättömänä, että oikeudellisen alan toimijoille on suunnattava riittävät resurssit koulutukseen, joka käsittelee seksuaalista väkivaltaa ja uutta lainsäädäntöä. Resursseja tulisi suunnata myös oikeusapuun sekä nuorten seksuaalikasvatukseen.

Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö pitää hyvänä, että lapsivaikutuksia on erikseen arvioitu. Vaikutukset nuoriin on arvioitu syvällisemmin kuin pienempiin lapsiin.

Tasa-arvovaltuutettu: Sukupuolivaikutuksissa tulisi huomioida kattavammin myös erilaiset tekijät, jotka vaikuttavat haavoittuvuuteen ja riskiin joutua seksuaaliväkivallan uhriksi ja jotka voivat myös vaikuttaa uhrin halukkuuteen ja valmiuksiin saattaa tapahtunut seksuaalirikos viranomaisten tietoon. Sukupuolen lisäksi muun muassa vammaisuus, ikä ja maahanmuuttajatausta voivat olla merkityksellisiä. Tätä ei ole tuotu vaikutusarvioinnissa esille. Lapsiin kohdistuvien rikosten osalta ei ole arvioitu esitettyjen ikärajojen ja uusien säännösten merkitystä erikseen tyttöjen ja poikien osalta.

Itä-Suomen syyttäjäalue: Esityksessä esitetty (arvioitu) vaikutus; ei vastaa todellisuutta syyttäjän osuutta (työmäärää) arvioitaessa. Tältä osin viitataan Etelä-Suomen syyttäjäalueen lausuntoon.

Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry pitää esityksen ehdottomasti suurimpana puutteena sitä, että arvioituja vaikutuksia viranomaistoimijoiden osalta on pohdittu vain tapausmäärien ja tätä kautta työmäärän kautta. Uhri on kohdattava sensitiivisesti, mikä edellyttää viranomaistoimijoilta jaettua näkemystä uudenlaisista tavoista tarkastella sukupuoliyhteyden ja kaikkea siihen liittyvää esityksen monipuolisuuden tavoin. Koulutuksessa pitäisi purkaa esimerkiksi stereotyyppisiä käsityksiä seksuaalisesta väkivallasta ja sen uhreista.

Rikosseuraamuslaitos: Kustannuslaskelmat sinänsä ovat suoraviivaisia. Lukumääräarvioiden kriteereistä eli siitä, miten esitettyyn vankimäärän lisäykseen on kaikkiaan päädytty, toivoisimme lisätietoja, kun kokonaisuudistuksen valmistelu etenee. Seksuaalirikostaustaisten vankien sijoittelussa täytyy huomioida erityisesti vankien turvallisuuteen liittyvät seikat, mutta samanaikaisesti sijoittelusta vastaavilta virkamiehiltä vaaditaan syvää ammattitaitoa nähdä myös seksuaalirikostaustaisten vankien keskenään sijoittamisesta aiheutuvat mahdolliset riskitekijät.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto ry pitää esitykseen sisältyvää lapsivaikutusten arviointia puutteellisena ja pintapuolisena. Työryhmän mietinnön lapsivaikutusten arviointi -luvussa todetaan, että ehdotetussa sääntelyssä on huomioitu nykyistä paremmin nuorten välisiä molemminpuoliseen vapaaehtoisuuteen perustuvia tilanteita. MLL on työryhmän kanssa samaa mieltä, että tasavertaisten nuorten keskinäinen ja vapaaehtoisuuteen perustuva seksuaalinen kanssakäyminen on jätettävä rikosoikeudellisen arvioinnin ulkopuolelle. Jo 12-vuotiaan itsemääräämisoikeuden korostaminen kuitenkin lisää riskiä sille, että lasten suojele seksuaaliväkivallalta heikkenee tilanteissa, joissa ei ole kysymys tasavertaisten nuorten seurustelusuhteista.

Suomen Psykologiliitto: Psykologiliiton oikeuspsykologian työryhmä pitää esitettyä lakiehdotusta kaiken kaikkiaan hyvänä ja perusteltuna. Sen koetaan olevan linjassa viimeisimmän tieteellisen tiedon kanssa ja vastaavan psykologien käytännön kokemusta lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten tutkinnasta. Lapsiin ja nuoriin kohdistuvien seksuaalirikosten kirjo on suuri ja esitetyt muutokset ottavat tämän kirjon paremmin huomioon erotellen nimikkeet, ikätason ja kategoriat, kliinisiäkin havaintoja vastaavalla tavalla. Ehdotetuilla muutoksilla nähdään olevan myönteisiä ja selkeitä käytännön vaikutuksia lapsiin ja nuoriin kohdistuneiden seksuaalirikosten rikosprosessiin aina ilmoituksista esitutkintaan sekä tuomioistuinkäsittelyihin ja asianosaisten kokemuksiin näistä.

Oikeuskanslerinvirasto: Esityksestä ilmenevin tavoin ehdotetut uudet säännökset näyttäisivät kokonaisuutena laajentavan rangaistavuuden alaa, mikä tarkoittaisi seksuaalirikoksia koskevien asioiden lisääntymistä. Tämä taas tarkoittaisi poliisin, syyttäjien ja tuomioistuinten työmäärän kasvua ja sen myötä lisätyövoiman tarvetta ja taloudellisia vaikutuksia. Erityisesti lasten osalta erityisen suojelun veloitteet edellyttävät riittävän nopeaa ja myös uhrin kannalta turvallisuutta luovaa käsittelyä, joka tulisi turvata. Käytännön vaikutuksiin käsittelyaikoihin ja rikosvastuun toteuttamisen asianmukaiseen resurssointiin on jatkovalmistelussa kiinnitettävä vielä erityistä huomiota.

Julkiset oikeusavustajat ry: Rikosten uhrien ja rikoksesta epäiltyjen oikeusturvan toteutuminen edellyttää riittäviä resursseja koko oikeudenhoidossa. Oikeusaputoimistojen antama julkinen oikeusapu on kustannustehokkain ja luotettavin vaihtoehto erityisesti lapsiin kohdistuvien rikosten käsittelyssä ja oikeusaputoimistojen tarjoamaa julkista oikeusapua tulisi vahvistaa lisäresurssein, jotta erityisesti lasten oikeusturva toteutuu.

Tukinainen ry: Mietinnössä ehdotettu rikoslain 20 luvun kokonaisuusuudistus on sekava raiskauksen tunnusmerkistön keskeneräisyyden ja lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten keinotekoisien ikärajarakennelman vuoksi, mikä väistämättä johtaisi vakaviin laintulkintaongelmiin ja tosiasiallisesti useiden seksuaalirikosten rankaisemattomuuteen.

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta: Kuten edellä on tuotu jo esille, etenkin haavoittuvassa asemassa olevien lasten ja aikuisten ja lasten, erityisesti naisten ja tyttöjen asema, tulisi huomioida paremmin. Myös etenkin vaikutukset vammaisiin naisiin tulisi arvioida.

Syyttäjälaitos: Mietinnössä on arvioitu, että kustannusvaikutus syyttäjälle olisi 72.500 euroa. Kokonaiskustannusvaikutus on laskettu sellaisella juttukohtaisella keskiarvolla, ettei lopputulos pidä lainkaan paikkaansa. Arvioitu kokonaiskustannusvaikutus vastaa karkeasti noin yhden tavanomaisissa tehtävissä toimivan syyttäjän vuosipalkkaa. Karkeasti voidaan arvioida, että uusia rikoksia hoitamaan tarvittaisiin kolme eri asteisesti perehtynyttä syyttäjää. Tällöin uudistuksen kustannusvaikutus syyttäjälaitokselle olisi noin 300.000 euroa sivukuluineen.

Länsi-Suomen syyttäjälake: Rangaistusasteikkojen ja rangaistavuuden alan muutokset johtavat lain soveltamiskäytännössä lakivertailuun siitä, mikä laki kussakin yksittäistapauksessa on lievempi. Kun vanhenemisajat ovat pitkiä, vanhaa ja uutta lakia joudutaan soveltamaan rinnan ja lakivertailua joudutaan tekemään näiden lakien välillä 10–20 vuotta. Tekoajat saattavat olla pitkiä ja voivat asettua osin vanhan ja uuden lain aikaan. Kun vielä otetaan huomioon lapsiin kohdistuvissa rikoksissa valittu ikärajojen moninaisuus, lain soveltamiskäytännössä jouduttaneen varsin monimutkaiseen lakivertailuun.

Pirkanmaan käräjäoikeus: Pääasiallinen huolenaihe on, ettei mietinnössäkään arvioidusta työmäärän lisäyksestä selviydytä käräjäoikeuksissa, ellei työvoimaa saada lisää. Kokonaan uusien rikosnimikkeiden säätäminen, nykyisten rikostunnusmerkistön laajentaminen sekä sukupuoliyhteyden uusi laajempi määritelmä (23 §) tulevat lisäämään seksuaalirikosasioiden määriä poliisissa, syyttäjillä ja yleisissä tuomioistuimissa, mihin on kiinnitetty huomiota myös mietinnön sivulla 103. Ennustettu asiamäärien kasvu on merkittävä ja se vaatii tuomioistuimissa lisätyövoimaa. Suurin osa seksuaalirikoksista edellyttää käräjäoikeuksissa kolmen tuomarin kokoonpanoa, joten ne ovat jo nykyään paljon tuomarityövoimaa vaativa asiaryhmä.

Lastensuojelun Keskusliitto: Esityksen sisältämät ehdotukset tulevat monilta osin edistämään lasten suojelua koskevien velvoitteiden toteutumista. Lastensuojelun Keskusliitto kantaa esityksessä kuitenkin huolta sen vaikutuksista yli 12-vuotiaisiin lapsiin. Ikärajojen asettamisen ja perusteluiden osalta esitystä tulisi vielä tarkentaa ja muokata. Rikosepäilyjen tutkimuksen viiveet vaikeuttavat sekä hidastavat lapsen ja perheen toipumista. Lastensuojelun Keskusliitto kannattaa sitä, että lapsiin kohdistuvien rikosten käsittely keskitettäisiin niin poliisissa, syyttäjälaitoksessa kuin tuomioistuimessa asiaan erikoistuneille ja siihen koulutetuille ammattilaisille.

Etelä-Suomen syyttäjälue: Esityksen taloudellisiin vaikutuksiin on vaikea ottaa kantaa, kun ei ole tiedossa, mihin syyteharkinnan ja syytteen tuomioistuinkäsittelyn keskimääräinen kustannus 526 euroa perustuu. Se täytyy olla kaikkien rikosnimikkeiden keskiarvo eikä millään muotoa esim. seksuaalirikosten käsittelyn keskiarvo. Syyttäjän seksuaalirikosjutun käsittelyyn kuluva aika voisi olla tavanomaisessa jutussa noin 15–30 tuntia, jolloin kustannus on huomattavasti enemmän kuin 526 euroa.

Professori Matti Tolvanen/Itä-Suomen yliopisto: Jonkin verran uudesta sääntelystä olisi odotettavissa töitä lisää poliisille, syyttäjille ja tuomioistuimille. Aivan varmasti tulee lisää töitä poliisi- ja syyttäjätasolle, jos rangaistavuuden alaa laajennetaan, jolloin myös ilmoituksia tehdään tietoisuuden lisääntyessä enemmän. Tämä on syytä ottaa vakavasti huomioon, koska uudistusten vaikutukset jäävät tehokkaasti saavuttamatta, jos ilmoituksia ei pystytä tutkimaan. Kriminaalipoliittisesti ehdotettujen lainmuutosten vaikutukset olisivat todennäköisesti myönteisiä, korostaessaan seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen ja lapsen oikeuksien suojaa.

Suomen Poliisijärjestöjen Liitto näkee seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen kannatettavana uudistuksena, kunhan samaan aikaan pidetään huolta poliisin mahdollisuudesta suoriutua muuttuvasta tehtäväkentästä. Lisäresursointi on erittäin tärkeää, koska sillä on suoria vaikutuksia kansalaisten perusoikeuksiin ja oikeusturvan toteutumiseen. Tämän lisäksi poliisiorganisaatiossa on useiden vuosien aikana ollut viitteitä poliisin rikostutkijoiden työväsymyksestä ja lisääntyneestä työtaakasta, joka ei mahdollista laadukasta esitutkintaa.

Invalidiliitto ry katsoo, että oikeusministeriön työryhmään olisi pitänyt nimittää myös vammaisten ihmisten ja vammaisjärjestöjen edustajia, koska seksuaalirikoslainsäädännön kokonaisuudistuksessa käsitellään vammaisten henkilöiden oikeussuojaa ja vammaiset henkilöt ovat näiden rikosten suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa. Työryhmämietinnössä ei oteta kantaa vammaisiin kohdistuviin vaikutuksiin. Vammaisen naisen riski joutua seksuaalirikoksen uhriksi on moninkertainen muihin naisiin verrattuna.

Professori Johanna Niemi: Raiskauksen säätäminen vapaaehtoisuuden puutteeseen perustuen toivottavasti rohkaisee seksuaalista väkivaltaa ja hyväksikäyttöä kokeneita henkilöitä ilmoittamaan siitä. Siten sääntely voi toimia ennalta ehkäisevästi. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten näin radikaali uudistaminen voi sisältää ongelmia, joita on vaikeaa huomata lyhyessä ajassa. Ehdotukseen sisältyy paljon positiivista. Sen keskeinen ongelma on sääntelyn monimutkaisuus. Suurimmat ongelmat liittyvät ehdotettuun iän ja kypsyyden arviointiin. Ehdotuksessa on ehkä aliarvioitu se, miten vaikeaa uuden systematiikan ymmärtäminen ja soveltaminen voi olla.

Tohtorikoulutettava Minni Leskinen: Olen samaa mieltä siitä, että uudistus on merkittävä viesti siitä, että jokaisella on oikeus seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja koskemattomuuteen, ja että seksuaalisesti loukkaavaa käytöstä ei yhteiskunnassa suvaita (työryhmän mietintö, s. 98). Kyse ei ole vain siitä, voidaanko lailla estää rikollista käyttäytymistä, vaan myös siitä, mihin arvoihin kaikki yhteiskunnan jäsenet haluavat sitoutua. Sen sijaan, että tekoja pyritään kaikin tavoin rajaamaan rikosoikeuden ulkopuolelle, tulisi voimavaroja suunnata seksuaalikasvatukseen, jotta yhdenkään nuoren ei tarvitsisi joutua rikosprosessin kohteeksi sen takia, että hän ei ymmärrä, mitä vapaaehtoisuus seksuaalisessa kanssakäymisessä tarkoittaa. Mietinnössä arvioitua tapauksen määrän kasvua pidän varsin realistisena (s. 103). On selvää, että kokonaisuudistuksen yhteydessä niin tiedotuksen kuin koulutuksenkin tarve tulee olemaan merkittävä.

Oikeusministeriö
PL 25
00023 Valtioneuvosto
www.oikeusministerio.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 Statsrådet
www.justitieministeriet.fi

ISSN 2490-1172 (PDF)
ISBN 978-952-259-832-5 (PDF)